

ALΣΒΥΛ 45002#

ΔΙΝΟΣ

ΣΥΓΓΡΑΜΜΑ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟΝ

ΑΠΑΞ ΤΟΥ ΜΗΝΟΣ ΕΚΔΙΔΟΜΕΝΟΝ

ΥΠΟ

ΗΛΙΑ ΖΕΡΒΟΥ ΙΑΚΩΒΑΤΟΥ.

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ.

Κατά τίνα τρόπον δρῶσιν ἐν Ἑλλάδι οἱ νόμοι τοῦ πολιτισμοῦ. — Ἐνόπιον πραγματοποιηθέν. — Ἱστορία τοῦ ἐμβολιασμοῦ τῆς Εὐλογίας (Συνέχεια). — Περὶ Νε-κροπέλεων (Συνέχεια καὶ τέλος). — Περὶ ἐργος Δίκης. — Γνωμολογίαι Ἰνδικῆς σοφίας. — Προαγγελία. — Ἐναρέτη (Συνέχεια).

ΕΝ ΚΕΦΑΛΛΗΝΙΑ.

ΕΚ ΤΟΥ ΤΥΠΟΓΡΑΦΕΙΟΥ « Η ΚΕΦΑΛΛΗΝΙΑ. »

1880.

ΙΑΚΩΒΑΤΕΙΟΣ
ΔΗΜΟΣΙΑ ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ
ΜΟΥΣΕΙΟ ΜΕΤΕΥΣΕΩΣ

ΣΤΟΙΧΕΙΑ
ΤΟΥ ΚΕΝΤΡΙΚΟΥ ΚΑΙ ΤΗΣ ΑΓΟΡΗΣ
ΤΟΥ ΠΑΡΕΛΘΟΝΤΟΣ ΚΑΙ ΤΟΥ ΕΛΘΕΛΟΝΤΟΣ

ΕΙΔΟΠΟΙΗΣΕΙΣ.

Όσα Άρθρα ή Διατριβή δημοσιεύονται εν τῷ Αἴνῳ ἄνευ υπογραφῆς, ή ἀπλοῦ γράμματος, ή ἑτέρου σημείου, εἶναι τοῦ Ἐκδότου.

Ὁ Αἴνος θέλει ἀγγέλλει ἐν τῷ ἐξαφύλλῳ πᾶν βιβλίον νεοφανές, ἐξ οὗ ἀποστέλλεται ἀντίτυπον εἰς αὐτόν.

Ἐπιστολαί διαβιβαζόμεναι πρὸς τὸν Αἴνον, πρέπει νὰ ἦναι ἀπηλλαγμέναι ταχυδρομικῶν τελῶν καὶ νὰ ἐπιγράφωνται « Πρὸς τὴν Διεύθυνσιν τοῦ Περιοδικοῦ Αἴνος » — ἐν Κεφαλληνίᾳ.

Τὰ χειρόγραφα τῶν πρὸς δημοσίευσιν ἀποστελλομένων Ἀρθρῶν ή Διατριβῶν, πρέπει νὰ ἦναι λίαν εὐανάγνωστα, καὶ εἴτε δημοσιευθῶσιν, εἴτε μή, δὲν ἐπιστρέφονται.

Ὁ Αἴνος οὔτε δωρεάν δίδεται, οὔτε κατὰ Τεύχη πωλεῖται.

Αἴνος

ΣΥΓΓΡΑΜΜΑ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟΝ.

ΜΗΝΙΑΙΟΝ.

ΕΤΟΣ Α΄. Ἰούνιος 1882. ΤΕΥΧΟΣ Δ΄.

ΚΑΤΑ ΤΙΝΑ ΤΡΟΠΟΝ ΔΡΩΣΙΝ ΕΝ ΕΛΛΑΔΙ

ΟΙ ΝΟΜΟΙ ΤΟΥ ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ (α).

Α΄.

Ἐπιχειροῦντες τὴν διαπραγματεύσιν ἀντικειμένου, τοῦ ὁποίου ἡ ἔκτασις καὶ ἡ δυσκολία ἤθελε κατατρομάξῃ οἰανδήποτε διάνοιαν, πολὺ εὐρυτέραν καὶ ἰσχυροτέραν ἀπὸ τὴν ἰδικὴν μας, δὲν δυνάμεθα νὰ μὴν ὁμολογήσωμεν τὴν ἀμηχανίαν καὶ ἀγωνίαν εἰς ἃς διακείμεθα. Μολαταῦτα ἐνθαρρυνόμεθα καὶ κολακευό-

ΙΑΚΩΒΑΤΗΡΙΟΣ (Α΄) Νάμα: Πεισιτέρας ποιικιλίας, θέλομεν κάποτε δημοσιεύει ἐναλλάξ τῆ ἐργασίας συνέχειαν ἀντικείμενα. Ἡ ἐναλλαγή αὐτῆ οὐδεμίαν ἄλλως ἐπιφέρει ἐν οὐσίᾳ βλάβην.

μεθα ἐκ τῆς ἰδέας, ὅτι ἂν δὲν εὐαρεστήσωμεν τὰ μεγάλα πνεύματα, θέλομεν τοῦλάχιστον γίνῃ χρήσιμοι εἰς τὰ πλήθη, καὶ ὅτι ἂν ἀτελῶς καὶ ἀτέχνως ἐπεξεργασθῶμεν αὐτὸ, ἴσως παράσχωμεν ἀφορμὴν εἰς ἑτέρους νόας ἐμπειροτέρους καὶ σοφωτέρους, νὰ προσεγγίσωσι ἢ καὶ νὰ φθάσωσιν εἰς ἐξαγόμενα μᾶλλον ἐντελῆ καὶ ἱκανοποιητικά.

Ἴνα δὲ προβῶμεν μετὰ λογικῆς καὶ μέχρι τινὸς ἀντιπαραθετικῆς μεθόδου πρὸς λύσιν τοῦ προκειμένου ζητήματος, ἀφείλαμεν πρῶτον νὰ ἐξετάσωμεν διὰ βραχέων καὶ νὰ μάθωμεν τί ἐστὶ πολιτισμὸς, τίνα τὰ συναποτελοῦντα αὐτὸν στοιχεῖα ἢ δυνάμεις, καὶ τίνι τρόπῳ αὗται ἐνεργοῦν ἐπὶ τῆς ἀναπτύξεως καὶ τελειοποιήσεως τῶν ἐθνῶν, καὶ μετὰ ταῦτα ὡς ἐν παραλλήλῳ εἰκόνι νὰ παρατηρήσωμεν κατὰ πόσον ἢ ἀναγεννηθεῖσα Ἑλλάς, συμβαδίζει ἀνέκαθεν μετ' αὐτοῦ καὶ συμμορφοῦται πρὸς τοὺς νόμους του, ἢ δι' ἄλλων λόγων τίνι τρόπῳ οὗτοι δρῶσιν ἐν αὐτῇ.

Τί εἶναι λοιπὸν πολιτισμὸς; Τί ἐννοοῦμεν λέγοντες, ὅτι τὸ δεῖνα ἢ δεῖνα ἔθνος εἶναι πεπολιτισμένον; Τίνα σημασίαν ἔχει ὁ χαρακτηρισμὸς αὐτός; Ἀπλὴν ἢ περιεκτικὴν; Ἀφορᾷ τρόπους μόνον κοσμιότητος καὶ τύπους ἐθιμοταξίας, ἢ μᾶλλον θεσμούς καὶ νόμους, ἤθη καὶ ἔθιμα, ἐλευθερίαν καὶ δίκαια, τέχνας καὶ ἐπιστήμας, δι' ὧν τελειοποιούμενον τὸ ἄτομον καὶ ἡ κοινωνία ἐκπληροῦνται οἱ ὅροι καλλιεργημένης καὶ ἱκανοποιητικῆς συμβιώσεως; — Ἄς ἴδωμεν.

Τὸ ἐν Παρισίοις Ἀθηναίων τῶν Τεχνῶν ἐπροκάλεσε πρὸ 50 ἐτῶν συναγωνισμὸν, εἰς ὃν ὑπέσχετο καὶ μετὰλλιον ἀξίας 300 φράγκων ἐπὶ τοῦ ἐφεξῆς ζητήματος. « Νὰ ὁρασθῇ ἐναργῶς ἡ ἀληθὴς ἐννοία

» τῆς λέξεως πολιτισμὸς (civilisation): νὰ σημειωθῶσιν οἱ κυριώτεροι διακριτικοὶ χαρακτῆρες τοῦ Ἐγγυλοπολιτισμοῦ, τὰ κενὰ καὶ αἱ καταχρήσεις αὐτοῦ: νὰ ὑποδειχθῶσι τὰ μέσα τῆς συμπληρώσεως ἐκείνων, καὶ τῆς ἀφαιρέσεως τούτων: καὶ ἐπὶ τέλος νὰ ὑποβληθῶσι τὰ καταλληλότερα μέτρα, δι' ὧν νὰ χορηγηθῇ εἰς τὰ διάφορα τοῦ πολιτισμοῦ στοιχεῖα ἡ εὐστοχωτέρα ὄθησις καὶ διεύθυνσις πρὸς τὴν ταχυτέραν αὐτοῦ πρόδον. »

Πόσοι καὶ τίνες συνηγωνίσθησαν ἐπὶ τοῦ ζητήματος τούτου ἀγνοοῦμεν, τοῦτο μόνον γνωρίζομεν ἐκ τῆς Ἐγκυκλοπαιδικῆς Ἐπιθεωρήσεως τοῦ Ἰουνίου 1831, ὅτι ἡ Διατριβὴ τοῦ Βίκτορος Φραγκλίνου, ἥτις δυστυχῶς καὶ αὕτη δὲν περιήλθεν εἰς χεῖράς μας, ἐστέφθη καὶ ἐβραβεύθη ὑπὸ τοῦ Ἀθηναίου τῶν Τεχνῶν.

Ἡ τοῦτο ἀναφέρουσα Ἐπιθεώρησις, ἐπιλαμβάνεται καὶ τῆς ἐπικρίσεως τῆς Διατριβῆς, πλὴν δὲν ἐκθέτει, περιληπτικῶς τοῦλάχιστον, καὶ τὸ περιεχόμενον αὐτῆς, σημειώνει ἀπλῶς ἀορίστους τινὰς ὅρους, οὓς καὶ ἐπικρίνει. Ἴδου εἰς τί ἀνάγεται οὐσιωδῶς ἡ ἐπίκρισις αὐτῆς. « Ὁ πολιτισμὸς δὲν ἐρμηνεύεται ὀρθῶς ὑπὸ τοῦ Φραγκλίνου, δὲν τείνει εἰς τὴν ἐσωτερικὴν τοῦ ἀνθρώπου τελειοποίησιν, οὔτε περιλαμβάνει εἰς ἑαυτὸν τὰς ἐννοίας τῆς ἐλευθερίας, τῶν χρηστῶν ἠθῶν, τῆς δημοσίας τάξεως, τῶν σοφῶν νόμων, τῆς δικαιοσύνης, τῆς ἀρετῆς κ.τ.λ. αὐτὸς ἐδρεύει ἀπεναντίας, κατὰ τὴν κοινῶς παραδεδεγμένην δοξασίαν ἐπὶ τῶν κοινωνικῶν τύπων, τοὺς ὁποίους φροντίζει νὰ περικοσμηθῇ καὶ νὰ καλλοπιχθῇ, δὲν προστατεύει ἀπλῶς τὰς τέχνας, τὰς προ-

καλεῖ, τὰς ὑποκλίνει καὶ τὰς διευθύνει: ἀλλ' ἐνῶ διεύθυνται τὰ ὅπλα τῶν, δὲν συμμετέχει καὶ εἰς τὰ

ΙΑΚΩΒΑΤΕΙΟΣ
ΔΗΜΟΣΙΑ ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ
ΜΟΥΣΕΙΟ ἈΓ. ΕΥΦΡΩΣΥΝΗΣ

» ἔργα των ταῦτα εἶναι προϊόντα ὑψηλοτέρων συλ-
 » λήσεων τοῦ φιλοσοφικοῦ πνεύματος, ὑποστηρίζο-
 » μένου ὑπὸ θερμῆς καὶ θαρράλειας φιλανθρωπίας. Αἱ
 » ὑπὸ τῶν νόμων, τῶν θεσμῶν καὶ τῆς προόδου τῶν
 » γνώσεων κοινωνικαὶ τελειοποιήσεις, ἐπιδρῶσι μὲν
 » σφοδρῶς ἐπὶ τοῦ πολιτισμοῦ, πλὴν ἡ ἀντεπίδρασις
 » τούτου ἐπὶ ἐκείνων εἶναι λίαν ἀσθενής. »

Ἐκ τῆς ἐπικρίσεως ταύτης, δυνάμεθα ὅπως οὖν νὰ φωτισθῶμεν καὶ ὡς πρὸς τὴν σημασίαν, ἣν ἀποδίδει ὁ Φραγκλῆνος εἰς τὸν πολιτισμόν, καὶ ὡς πρὸς ἐκείνην ἣν ἀπονέμει εἰς αὐτόν ὁ Ἐπικριτῆς, συμμορφούμενος, ὡς λέγει, καὶ μὲ τὴν κοινὴν δοξασίαν, ἥτοι τὸν κοινὸν νοῦν ἢ λόγον.

Ἀλλὰ τίνα ἐκ τῶν δύο τούτων ἀντιθέτων ἐννοιῶν, δυνάμεθα ν' ἀποδεχθῶμεν ὡς μᾶλλον ὀρθὴν καὶ πρὸς τὴν ἀλήθειαν συνάδουσαν, τὴν τοῦ Φραγκλῆνου, ἢ τὴν τοῦ Ἐπικριτοῦ; — Ἄν τὸ κῦρος τοῦ ἀριθμοῦ, ἀρκοῦσε νὰ λύη ὀριστικῶς πᾶν ζήτημα, ἠθέλαμεν ἀδιστακτικῶς ἀποφανθῆ ὑπὲρ τοῦ πρώτου, ὡς ἔχοντος ὑπὲρ αὐτοῦ τὴν ἐπιδοκιμασίαν μεγάλου Συλλόγου σοφῶν ἀνδρῶν. Πλὴν τὰ ζητήματα, καίτοι ὑπὸ τοῦ κύρους δύνανται νὰ λάβωσι πλειοτέραν ἰσχὺν, οὐχ ἦτον ὅμως ἡ λογικὴ καὶ φιλοσοφικὴ ἔρευνα, πρέπει νὰ ἦναι πάντοτε ἡ μόνη φωτιστικὴ καὶ ἀποδεικτικὴ δύναμις, ὅπως διὰ τῆς αὐστηρᾶς ἀναλύσεως εἰσάγη ἐν τῇ ψυχῇ ἀκλονήτους πεποιθήσεις καὶ σταθερὰν ἡρεμίαν ὑπὲρ τῆς ὀρθῆς τῶν πραγμάτων λύσεως.

Ὁ ἐν τῇ Ἐπιθεωρήσει Ἐπικριτῆς διερμηνεύων τὴν ιδέαν τοῦ πολιτισμοῦ, ἀνεφέρθη καὶ εἰς τὴν κοινῶς παραδεδεγμένην δοξασίαν, ἣ τὸν κοινὸν νοῦν, ὅστις εἶναι βεβαίως ὁ ἀσφαλέστερος ὁδηγὸς καὶ ὁ ἀκάνθαστος γνώμων ὡς πρὸς τὴν οὐσιαστικὴν καὶ

ἀταλάντευτον σημασίαν πλείστων λέξεων. Πλὴν φαίνεται ὅτι δὲν ἀντελήφθη καλῶς τὴν ιδέαν, ἣν ἠθέλησε νὰ προσλάβῃ ὡς συνεπίκουρον· προσέγγισε μὲν εἰς αὐτήν, ἀλλὰ δὲν εἰσῆλθε καὶ ἐντὸς τῆς εὐρείας αὐτῆς περιφερείας, ἔμεινε ἐπὶ τοῦ οὐδοῦ οὕτως εἰπεῖν τῆς θύρας, ἐπεριωρίσθη ἐντὸς τοῦ στενοῦ κύκλου μόνου τοῦ ἔθνους του, καὶ ἴσως οὐδὲ τούτου τὸν κοινὸν νοῦν ὀρθῶς ἠρμήνευσε, διότι ὡς μετ' ὀλίγον θέλομεν παρατηρήσει, φρονεῖ πάντῃ ἀντιθέτως ὁ Γκιζῶτος.

Ὅταν ὁμιλῇ τις περὶ κοινῆς νοῦς ἢ κοινῆς λόγου, δὲν πρέπει νὰ περιορίζηται ἢ νὰ ἐννοῇ ἐκείνον ἑνὸς μόνου ἔθνους, ἀλλ' ὅλων ἐν γένει τῶν πεπολιτισμένων ἐθνῶν. Ὁ κοινὸς τούτων νοῦς, ὁσάκις εἶναι ἀκέραιος, πεφωτισμένος καὶ σταθερὸς, πρέπει νὰ ἦναι καὶ σεβαστὸς ὡς πρὸς τὴν ἐννοίαν ἢ τὸν ὄρισμόν τῶν λέξεων· εἶναι τὸ ὀρμέμφυτον, ἢ μᾶλλον ἡ κοινὴ τῆς ἀνθρωπότητος συνείδησις, δι' ἧς καὶ τὰ παραστατικά σημεῖα τῶν ιδεῶν τῆς τελειοποιεῖ, καὶ τὰς ἐνεργείας τῆς διαρρυθμίζει. Ὁ φιλόσοφος ἢ ὁ ἐπιστήμων δύναται μόνον ν' ἀφαιρῇ τὸ πλεονάζον, ἢ νὰ προσθέτῃ καὶ ἀναπληρῇ τὸ ἐλλεῖπον, ὅπως παριστάνη τὰς ιδέας καὶ τὰ πράγματα ἐν ὅλῃ τῇ ἀκριθείᾳ καὶ ἐναργείᾳ των. Ἄς ἴδωμεν λοιπὸν τίνα ἐννοίαν ὁ κοινὸς οὗτος νοῦς ἐπισυνάπτει εἰς τὴν λέξιν τοῦ πολιτισμοῦ.

Ἡ λέξις αὕτη δὲν εἶναι βεβαίως πρωτότυπος, εἶναι παραγωγικὴ, ἔχει ἰδίαν μητρότητα, ἐξ ἧς ἔλαβε τὴν γέννησιν, ἔχει ρίζαν καὶ κορμὸν τὴν πόλιν, ἐξ ἧς ἐβλάστησεν. Ἡ πόλις, ἣτις προϋποθέτει κοινωνικό-
 Ἰακώβ Βασιλειάδης
 ΔΗΜΟΣΙΑ ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ
 ΜΟΥΣΕΙΟ ΔΗΘΟΥΡΙΟΥ
 συνένωσιν λογικῶν ὄντων ἐν τινι ἀπλοῦς, εἶναι μὲν πρὸν πολυπληθές, εἰς τὸ ὅποιον καὶ τὸ ἀτομὸν καὶ τὰ πράγματα, εἶναι παντοῦ καὶ πάν-

τοτε μάλλον ανεπτυγμένα και πρὸς τὴν τελειοποίη-
σιν των ὀργῶνται· ἡ δὲ συμβίωσις ἐγγυωμένη ὑπὸ
ἐννόμου τάξεως, εἶναι μάλλον εὐάρεστος καὶ ἱκανο-
ποιητικὴ. « Omnis civitas est constitutio populi. Populus
» autem non omnis coetus quoquomodo congregatus, sed
» coetus multitudinis juris consensu et utilitas communis
» sociatus (Cic. de Republ. L. II.) »

Πρὸς παράστασιν λοιπὸν καὶ ἐρμηκείαν τῆς δι-
πλῆς αὐτῆς ἐν τῇ πόλει μορφώσεως, ἐπεννοήθη καὶ
ἐσχηματίσθη ἡ λέξις πολιτισμὸς (civilisation), λέξις
ἐν τῇ ἐννοίᾳ τῆς λίαν περιεκτικῆς καὶ οὐχὶ ἀπλῆς, διότι
περιλαμβάνει καὶ ἀτόμων καὶ πραγμάτων τὴν ἐντε-
λεστέραν κατάστασιν, κατὰ τε τὴν κυβέρνησιν, τοὺς
νόμους, τὰ ἥθη, τὴν ἐλευθερίαν καὶ πᾶσαν ἐν γένει
ἀρετὴν. Ὅθεν καὶ οἰαδῆποτε πόλις καὶ χώρα, ὡσάκις
κατέχῃ τὴν ὑψηλὴν καὶ τελειότεραν αὐτὴν μόρφω-
σιν, καλοῦνται γενικῶς καὶ μάλλον πολιτισμένοι. Ἡ
ἐντελεστέρα τῶν ἀνθρώπων ἀνάπτυξις, καὶ ἡ πραγ-
ματικὴ τῆς χώρας βελτίωσις, ἐπιβάλλουν οὕτως εἰ-
πεῖν αὐτὸν τὸν χαρακτηρισμὸν, διότι οὐδεὶς ποτε ἐ-
φαντάσθη, νομίζομεν, ν' ἀποδώσῃ αὐτὸν εἰς τὰς ἀ-
γρίας τῶν Ἐσχημῶ καὶ Ὑρώνων φυλάς, ἢ τὰς περι-
πλανεὺς καὶ σκηνητικὰς τῶν Ἀράβων, ἢ εἰς τὸν ἀ-
γελαῖον τῶν κτηνῶν ἢ τὸν ὀρμεμφυτικὸν καὶ ἀπροό-
δευτον ἐντόμων τινῶν καὶ πτηνῶν βίον.

Ὁ πολιτισμὸς λοιπὸν δὲν σημαίνει ἀπλῶς συνέ-
νωσιν ἢ συνεταιρισμὸν ἀνθρώπων ἐν τινι ὠρισμένῃ
χώρα, ἀλλὰ κοινωνικὴν κατάστασιν, εἰς ἣν ὑπάρχουν
καὶ πραγματοποιοῦνται ἐν τῷ ἀτόμῳ καὶ τῇ κοινω-
νίᾳ ὑπὸ διαφόρων δυνάμεων ἢ παραγόντων, οἱ ὅροι
καλλιεργημένου καὶ ἀποχρῶντος βίου. Τριπλοῦτος εἶναι
δὲ πολιτισμὸς καὶ τοιαύτην ἀπονέμει εἰς αὐτὸν σημα-

σίαν ὁ κοινὸς νοῦς τῶν ἀνεπτυγμένων ἐθνῶν. Δὲν ἀ-
φορᾷ τύπους ἐθιμοταξίας ἢ ἐξωτερικῆς συμπεριφο-
ρᾶς· οἱ ἐπιπόλαιοι οὗτοι χρωματισμοὶ ἢ καλλοπισμοὶ
δύνανται νὰ θεωρηθῶσιν, ὡς συνέπειαι τῆς διπλῆς ἐ-
κείνης καταστάσεως, οὐχὶ ὁμως καὶ ὡς οὐσιώδεις αὐ-
τῆς ὅροι ἢ ἀπαρτιστικὰ στοιχεῖα, διότι ἀνευ μεμορ-
φωμένων ἀνθρώπων διανοητικῶς καὶ ἠθικῶς, καὶ ἀνευ
καλλιεργημένης καὶ καλῶς ὀργανισμένης χώρας, οὔτε
λεπτὴ καὶ περιποιητικὴ συμπεριφορὰ (civilité), οὔτε
τρόποι εὐγενικοὶ ἢ ἀνασκοπαὶ καὶ ἀβροφροσύναι,
(politesse), δύνανται νὰ ἐννοηθῶσι πάντα ταῦτα εἶ-
ναι προϊόντα καὶ ἀπόβροιοι ἐπιμελημένης ἀγωγῆς,
ἀνεπτυγμένης διανοίας καὶ ἱκανῶς προωδευμένης
χώρας.

Τοιαύτας δι' ἄλλων φράσεων πρεσβεῦουν δοξα-
σίας καὶ οἱ ἐμβριθέστεροι καὶ σοφώτεροι Συγγραφεῖς,
οἵτινες συνέγραψαν περὶ πολιτισμοῦ. Ὁ Γκιζῶτος ἐν
τῇ σειρᾷ τῶν μαθημάτων, ἅτινα περὶ τὸ 1829, ἐδί-
δασκεν εἰς Παρισίους ὡς καθηγητῆς τῆς ἱστορίας ἐν
τῇ Σχολῇ τῶν γραμμάτων, λέγει. « Ἐρευνήσας τίνα
» ἐννοίαν ἀποδίδει εἰς τὴν λέξιν τοῦ πολιτι-
» σμοῦ ὁ κοινὸς νοῦς τῶν ἀνθρώπων, μ' ἐφάνη ὅτι
» οὐσιωδῶς ἀνάγει αὐτὴν εἰς δύο γεγονότα, τὴν ἀνά-
» πτυξιν τῆς ἐξωτερικῆς καὶ γενικῆς τῆς κοινωνίας
» καταστάσεως, καὶ τὴν ἑτέραν τῆς ἐσωτερικῆς καὶ
» προσωπικῆς τοῦ ἀνθρώπου· ἐν ἄλλαις λέξεσι τὴν
» τελειοποίησιν τῆς κοινωνίας καὶ τὴν τῆς ἀνθρωπό-
» τητος. » Ὁ δὲ Ῥωμανιόζης ἐν τῷ περὶ πολιτισμοῦ
Σύγγραμμά του ἀνάγει αὐτὴν, « εἰς τὸν τρόπον τῆς
» ἰσχυρῆς ἀνάπτυξιν τῆς ἀνθρωπίνης καὶ ἱκανοποιητικῆς
» συμβιώσεως. »

ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ
ΜΟΥΣΕΙΟΥ ΑΘΗΝΩΝ

Οἱ δύο οὗτοι ὀρισμοὶ τὴν αὐτὴν περιέχουν ἔννοιαν, καίτοι διαφόρως ἐκπεφρασμένην. Τοῦτου ἕνεκα καὶ ἡμεῖς συνεχωνεύσαμεν αὐτοὺς εἰς ἓνα, εἰπόντες ὅτι ὁ πολιτισμὸς σημαίνει κοινωνικὴν κατάστασιν, εἰς ἣν ὑπάρχουν καὶ πραγματοποιοῦνται ἐν τῷ ἀτόμῳ καὶ τῇ κοινωνίᾳ οἱ ὅροι καλλιεργημένου καὶ ἀποχρῶντος βίου.

Ὁ καλλιεργημένος καὶ ἀποχρῶν βίος ἐν τῷ πολιτισμῷ, ἰσοδυναμεῖ μὲ τὴν ἐφικτὴν καὶ προοδευτικὴν τοῦ ἀτόμου καὶ τῆς κοινωνίας τελειοποίησιν, διότι ὁ μὲν καλλιεργημένος βίος ἀφορᾷ τὴν ἀνάπτυξιν τοῦ νοῦς καὶ τὴν μόρφωσιν τῆς καρδίας, ὁ δὲ ἀποχρῶν τὴν εὐτυχίαν καὶ ἀσφάλειαν τῆς κοινωνίας. Ἐἶναι δὲ αὐτὸς προϊὼν κοινὸν καὶ ἀλληλέγγυον ὄλων τῶν μελῶν αὐτῆς, ἀπὸ τοῦ ἀπλοῦ ἐργάτου μέχρι τοῦ ἀνωτάτου Ἄρχοντος, διότι ἅπαντες ἀλληλενδέτως καὶ ἕκαστος ἐν τῇ σφαίρᾳ τῆς ἐνεργείας του, συντελοῦν πρὸς τὴν γένεσιν αὐτοῦ, ἥτοι πρὸς τὸν σχηματισμὸν τοῦ πεπολιτισμένου βίου τοῦ κράτους.

Τοῦτου δὲ ὁ βίος δὲν εἶναι ὡς ὁ τοῦ ἀνθρώπου, ὅστις ἔχει κυριολεκτικὴν ἔννοιαν· ἐκεῖνος ἔχει μεταφορικὴν, ἀφορᾷ πρόσωπον ἠθικὸν καὶ περιεκτικόν, τὸ ὁποῖον μετρᾷ αἰῶνας ἐν τῇ διαρκείᾳ του, ἐνῶ τὸ ἄτομον μετρᾷ ἔτη· πλὴν ὡς τοῦτο γεννᾶται, ἀναπτύσσεται, ἐνεργεῖ καὶ ἐκ τῶν ποικίλων καὶ διαδοχικῶν αὐτοῦ κινήσεων συναποτελεῖται ὁ βίος του, οὕτω καὶ τὸ κράτος συσαίνεται, προάγεται, λειτουργεῖ καὶ ἐκ τῶν διαφορῶν αὐτοῦ ἐνεργειῶν συναπαρτίζεται ὁ βίος του, διότι ὁ βίος ἐν γένει, εἴτε ὑπὸ φυσικὴν, εἴτε ὑπὸ μεταφορικὴν σημασίαν ἐκλαμβάνεται, οὐδὲν ἄλλο εἶναι, εἰμὴ τὸ ἄθροισμα τῶν ὁρατῶν καὶ διαδοχικῶν τοῦ ἰδίου κινήσεων καὶ ἀποτελεσμάτων.

Ἀφοῦ ἐγνωρίσαμεν τί ἐστὶ πολιτισμὸς καὶ τίνα ἔννοιαν ἀποδίδει εἰς αὐτὸν ὁ κοινὸς τῶν ἀνθρώπων νοῦς, ἄς ἐξετάσωμεν ἤδη καὶ τίνα εἰσὶ τὰ συστατικά, τίνες οἱ νόμοι ἢ αἱ δημιουργικαὶ αὐτοῦ δυνάμεις, καὶ τίνι τρόπῳ αὗται ἐπενεργοῦν ἐπὶ τῶν ἐθνῶν, ὅπως παραγάγῃσι τὸν καλλιεργημένον καὶ ἀποχρῶντα αὐτῶν βίον.

Τὰ στοιχεῖα ἢ αἱ δημιουργικαὶ τοῦ πολιτισμοῦ δυνάμεις, δύνανται ν' ἀναχθῶσιν εἰς τέσσαρας κυρίως κατηγορίας· εἰς δύναμιν φυσικὴν, πολιτικὴν, ἠθικὴν καὶ οικονομικὴν. Αὗται ἀποτελοῦν τοὺς νόμους, δι' ὧν ζωογονεῖται καὶ τελειοποιεῖται ὁ πολιτισμὸς. Ἡ μὲν πρώτη ἐνεργεῖ ἀφ' ἑαυτῆς, ἡ δὲ δευτέρα διὰ τῆς κυβερνήσεως καὶ τῶν νόμων, ἡ τρίτη διὰ τῆς θρησκείας καὶ τῶν γραμμάτων, καὶ ἡ τελευταία διὰ τῆς βιομηχανίας. Ἐκ τῆς συνδρομῆς καὶ ἐνεργείας τούτων ἀνιδρύεται τὸ μέγα οἰκοδόμημα, τὸ ὁποῖον καλοῦμεν πολιτισμόν.

Πλὴν κατὰ τίνα τρόπον αἱ δημιουργικαὶ αὗται δυνάμεις ἐπιδρῶσιν, ὅπως παραγάγῃσι τὸν ὠραῖον αὐτὸν τοκετὸν, ὅστις πάντοτε διακυμαίνεται μεταξὺ δύο ἄκρων, τοῦ βαρβαρισμοῦ ἐξ ἑνὸς καὶ τῆς διαφθορᾶς ἐξ ἑτέρου; — Διότι εἴτε εἰς ἐκεῖνον, εἴτε εἰς ταύτην παρεκτραπῆ, ἐμπίπτει εἰς βέβαιον ἀπωλείας βάραθρον. Ὁ βαρβαρισμὸς εἶναι ἄρνησις καὶ διαγραφή τοῦ πολιτισμοῦ· ἡ δὲ διαφθορὰ ἢ ὁ ἐψιμμηθιωμένος οὗτος βαρβαρισμὸς, εἶναι παράβολός τις κατάστασις τοῦ ἀστυχοῦ βίου, ἣτις ὑποκῶφως τείνει πρὸς τὴν διάλυσιν αὐτοῦ. Ἡ μέση λοιπὸν ὁδὸς εἶναι ἡ ἀληθὴς τοῦ πολιτισμοῦ κατάσταση, πρὸς ἐπίτευξιν τῆς ὁποίας σφείλονται οἱ νόμοι αὐτοῦ ἢ αἱ δυνάμεις νὰ ἐπιδρῶσιν. Ἐνεκὰ τούτου δύνανται μὲν ἕθνος τι νὰ ᾖναι ὑπὸ

τινας ἐπόψεις ὁπωσοῦν πεπολιτισμένον, πλὴν ὑπὸ ἐτέρας νὰ ἦναι ἐλλειπές, καὶ νὰ προσεγγίξῃ μᾶλλον εἰς τὸν βαρβαρισμὸν ἢ τὴν διαφθοράν. Δύναται ὡς πρὸς τὰς τέχνας ἢ τὰς ἐπιστήμας ἢ τὴν βιομηχανίαν νὰ πρωτεύῃ, ἀλλ' ὡς πρὸς τὴν κυβέρνησιν ἢ τοὺς νόμους ἢ τὰ ἥθη νὰ ἦναι ὑποδεέστερον. Ἐὰν ἡ κυβέρνησις αὐτοῦ εἶναι φιλόρπαγος, ἢ ἐπιθετικὴ, ἢ τυραννικὴ· ἐὰν οἱ νόμοι καθιερῶνουν προνόμια καὶ ἀδίκους ἀνισότητας, τότε αὐτὸ ὑπὸ ταύτας τὰς ἐπόψεις κλίνει μᾶλλον πρὸς τὸν βαρβαρισμὸν· ἐὰν τὰ ἥθη εἶναι ἄκοσμα, ἢ παραλελυμένα, ἢ χαλαρὰ, τότε τείνει πρὸς τὴν διαφθοράν. Ἴνα λοιπὸν ἀπέχη ἐπίσης ἐκ τῶν δύο τούτων ἐπικινδύνων ἄκρων καὶ βαδίξῃ τὴν μέσην ὁδόν, πρέπει νὰ ἦναι ἐν ταύτῃ πλήρες, καὶ νὰ συμμορφῶται καθ' ὅλας τὰς διευθύνσεις πρὸς τοὺς νόμους ἢ τὰς δυνάμεις τοῦ πολιτισμοῦ. Ἄς παρατηρήσωμεν ἤδη μιᾶς ἐκάστης αὐτῶν τὴν ἐπίδρασιν, καὶ πρῶτον τῆς φυσικῆς.

(ἀκολουθεῖ.)

ΕΝΥΠΝΙΟΝ ΠΡΑΓΜΑΤΟΠΟΙΗΘΕΝ

Κατὰ τὰς δύο πρώτας Μ. Χ. ἑκατονταετηρίδας ἤκμαζον οἱ νεώτεροι καλούμενοι σοφισταί· ἄνδρες ἄλλως λῖαν εὐπαιδευτοὶ καὶ καλῶς κατηρτισμένοι ἐκ τῶν γνώσεων τῆς ἐποχῆς των· πλὴν ἠσχοῦντο καὶ αὐτοὶ μᾶλλον εἰς τὴν ρητορικὴν, ἐξ ἧς προσεδόκων καὶ τιμὰς ν' ἀπολαύσωσι, καὶ εἰς τὰ ὑπατά ἀξιώματα ν' ἀναβῶσιν. Οἱ σοφοὶ λοιπὸν οὗτοι ἄνδρες, ὡς Δίων ὁ Χρυσόστομος, Ἄριστιδης ὁ Ἐλιος, Ἀπολλώνιος ὁ Τριανεὺς καὶ πλεῖστοι ἕτεροι, περιεπαρηγόρευον κα-

τὰ τὴν συνήθειαν τοῦ τότε καιροῦ τὰς διαφόρους πόλεις, ἔκαμνον εἰς τὰς συνελεύσεις τοῦ λαοῦ ἀγορεύσεις ἀναλόγους πρὸς τὰς περιστάσεις. Κατελθὼν δέ ποτε εἰς Ἀλεξάνδρειαν Δίων ὁ Χρυσόστομος καὶ ἀγορεύσας εἰς τὴν συνέλευσιν, διεπέρανε τὴν ὁμιλίαν του μὲ τὸ ἐφεξῆς περιέργον ἱστορικὸν ἀνέκδοτον. « Ὑπῆρξέ ποτε, εἶπεν, ἐν Αἰγύπτῳ διάσημός τις Μουσικός, ὅστις προοῖωνίσθη ἐν ἐνυπνίῳ ὑπὸ τινος Θεοῦ, ὅτι ἔμελλεν ἡμέραν τινὰ νὰ ψάλλῃ εἰς τὰ ὦτα ἐνός Ὁνοῦ (Γαϊδάρου). Πλὴν ἐκλαβὼν τὸν προοῖωνισμὸν αὐτὸν ὡς παιγνίδιον καὶ συνήθη τοῦ ὕπνου φαντασίαν, δὲν ἐπέστησεν ἐπὶ πολὺ τὴν προσοχὴν του. »

» Μετὰ τινα ὁμως πάροδον χρόνου, συνέπεσε νὰ ἐπιτεκεθῇ τὴν Μέμφιν, πρωτεύουσαν τῆς ἀρχαίας Αἰγύπτου, Τύραννός τις τῆς Συρίας, ὅστις ἀκούσας λῖαν ἐκθειάζομενον ὑπὸ τῶν Αἰγυπτίων τὸν μνησθέντα Μουσικόν, ἐζήτησε νὰ τὸν ἀκροασθῇ καὶ αὐτός. Ὁ αἰδοὺς πλήρης χαρᾶς καὶ ἐλπίδος ἐμφανισθεὶς ἐνώπιόν του, ἀνέπτυξεν ὅλα τὰ θέληγτρα, καὶ ἀπεκάλυψε πάντα τὰ μυστήρια τῆς Μουσικῆς τέχνης. Ἄλλ' ὁ Τύραννος ἐκεῖνος, ὅστις ἦτον ἀμαθὴς καὶ ἀγροῖκος, ἀφοῦ τὸν ἤκουσεν ὀλίγον, διέταξεν αὐτὸν ἀποτόμως καὶ ὑβριστικῶς νὰ παύσῃ, ἰδιότι τοῦ ἐπροξένει μᾶλλον ἐνόχλησιν ἢ ἡδονήν. Τότε ὁ Μουσικός ἀναμνησθεὶς τοῦ ἐνυπνίου, ἀνεφώνησε, « πῶρα ἐνώω τέ θά εἴπῃ νὰ ψάλλῃ τις εἰς τὰ ὦτα ἐνός Ὁνοῦ. »

ΙΑΚΩΒΑΤΕΙΟΣ

ΔΗΜΟΣΙΑ ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ
ΜΟΥΣΕΙΟ ΛΗΞΟΥΡΙΟΥ

ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΟΥ ΕΜΒΟΛΙΑΣΜΟΥ ΤΗΣ ΕΥΛΟΓΙΑΣ.

(Συνέχεια.)

Οὐδείς τῶν ἀρχαίων Ἱατρῶν καὶ Συγγραφέων μνημονεύει τὴν νόσον τῆς Εὐλογίας. Φαίνεται λοιπὸν ὅτι δὲν ἦτο γνωστὴ κατὰ τὴν ἀρχαιότητα εἰς τὴν Εὐρώπην, διότι οὔτε οἱ Ἱατροὶ, οἵτινες ἀναφέρουν τόσας ἐτέρας νόσους ἦττον σημαντικὰς, ἤθελόν ποτε ἀποσιωπήσει μίαν τόσον ὀλεθρίαν, οὔτε οἱ Ἱστορικοὶ ἤθελον μνημονεύσει τόσα γεγονότα, χωρὶς ν' ἀναμίξωσι καὶ τὸν θάνατόν τινος Ἡγεμόνος ἢ μεγάλου ἀνδρός, προσελθόντα ἐκ τῆς Εὐλογίας, οὔτε οἱ Ποιηταί, οἵτινες τοσοῦτον ἠσχολοῦντο εἰς τὴν ζωγραφίαν τῶν ὠραιότητων ὑπὸ τῶν ὁποίων ἐνθουσιάζοντο, ἤθελον παραλήψει νὰ σημειώσωσι τὴν τρομερὰν ἐκείνην νόσον, ἣτις ἐπὶ τοσοῦτῳ ἀλλοιόνοι τοὺς χαρακτῆρας τῶν ὠραιότερων προσώπων. Ἡ Εὐλογία, ἀφ' ὅσον δυνάμεθα νὰ πληροφορηθῶμεν ἐκ τῆς ἱστορίας, μετεδόθη ἐκ τῆς Αἰθιοπίας εἰς τὴν Ἀραβίαν περὶ τὸ ἔτος 571 Μ. Χ. Οἱ δὲ Σταυροφόροι μολυνθέντες ἐξ αὐτοῦ τοῦ ὀλεθρίου λοιμοῦ, καθ' ὃν χρόνον ἐξεστράτευον κατὰ τῆς Παλαιστίνης, μετεφύτευσαν αὐτὴν ἐν τῇ ἐπανόδῳ των εἰς τὴν Εὐρώπην περὶ τὸ 1090 (Mead). Ὁ λοιμὸς ὁμως οὗτος, τὸν ὁποῖον (κατ' εὐφημισμὸν ἴσως) ἀπεκαλέσαμεν Εὐλογίαν, δὲν ἐπέφερε καταρχὰς μεγάλην θρᾶσιν· ἐπὶ τρεῖς ἡμισυ σχεδὸν αἰῶνας προσερπύζετο οὕτως εἰπεῖν εἰς διάφορα μέρη, ἀλλὰ δὲν ἀνεφάνη συνωδευμένως μὲ βέβαια καὶ καταστρεπτικὰ ἀποτελέσματα, εἰμὴ περὶ τὸ 1572

(Albertus Hallerus). Ἐκτοτε διατρέχει τὰς διαφόρους χώρας τῆς Εὐρώπης, ἐμφανιζόμενος ἐπιδημικῶς ἀνὰ πᾶσαν πενταετίαν κατὰ τοὺς ἀκριβεστέρους ὑπολογισμούς (Tissot).

Ἡ Εὐλογία, ἀφ' ὅσον μανθάνομεν ἐκ τῶν σπουδαιότερων ἐκθέσεων τῶν Ἱεραποστόλων, πρέπει νὰ ἦτο λίαν ἀρχαία εἰς τὸ ἀπέραντον κράτος τῶν Σινῶν, ὡς ἦτον ἐπίσης ἀρχαία καὶ ἡ συνήθεια τῆς δι' ἐμβολιασμὸν μεταδόσεως αὐτῆς. Μόλα ταῦτα φαίνεται ὅτι ἡ μέθοδος τοῦ ἐμβολιασμῶν μετεδόθη εἰς τὴν Εὐρώπην ὑπὸ τῶν Κιρκασίων, εἰς τοὺς ὁποίους ἡ ὠραιότης τῶν νεανίδων, ἀπετέλει τὸν κυριώτερον κλάδον τοῦ ἐμπορίου· τὸ συμφέρον, τὸ ὁποῖον εἶναι ἡ φιλοσοφικωτέρα μερὶς τοῦ ἀνθρώπου, ἐχρημάτισεν ἡ ἀφορμὴ εἴτε τῆς ἀνακαλύψεως, εἴτε τῆς ἐκ τῶν Σινῶν παραλήψεως τῆς σωτηριώδους αὐτῆς μεθόδου, δι' ἧς ἐπρολαμβάνετο ἡ τοσοῦτον ἀπαισία εἰς τε τὴν ζωὴν καὶ τὴν ὠραιότητα φυσικὴ Εὐλογία (Millin). Τούτου ἕνεκα ὁ ἐμβολιασμὸς καλεῖται ὑπὸ τοῦ ἐπιφανοῦς Haller, Modus Circassicus.

Τίς ἤθελε ποτὲ δυνηθῆ νὰ προμαντεύσῃ, ὅτι ἐξ ἐκείνων τῶν βαρβάρων καὶ ἀφιλοξένων χωρῶν, κειμένων μεταξὺ τοῦ Εὐξείνου καὶ τῆς Κασπίας, ὅθεν οἱ Ἀργοναῦται ἤρπασαν τὸ μυστηριώδες χρυσοῦν δέρας ἀπὸ τὸν βασιλέα Αἰήτην, ἤθελε μεταβῆ εἰς τὴν πολιτισμένην Εὐρώπην μίαν σημαντικωτάτη ἀνακάλυψις, ἣτις νὰ χορηγῇ ἀφορμὴν σπουδαίας συζητήσεως εἰς τόσους διασήμους Ἱατροὺς καὶ εὐπαιδεύτους ἀνδρας; Καὶ ὁμως οὕτως ἠκολούθησε, διότι ἀπὸ μίαν τῶντι ἐκείνων χωρῶν μετελήχθη ὁ ἐμβολιασμὸς εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν περὶ τὸ ἔτος σχεδὸν 1670 (Kirkpatrick), ὅθεν τὸ πρῶτον ἐπεκτάθη ἢ χρῆσις του εἰς τοὺς Ἑλ-

ληνας καὶ Ἀρμενίους, οὐχὶ ὁμοῦ καὶ εἰς τοὺς Μωα-
μεθανούς, οἵτινες ἕνεκα τῆς πίστεως αὐτῶν πρὸς τὴν
εἰμαρμένην, ἐβρώρουν ὡς ἀσεβῆ, ὄντινα ἤθελε πειρα-
θῆναι ὑπεξαιρεθῆναι ἐκ τοῦ κράτους τῆς. Ἀκολούθως ὁ-
μοῦς ἡ δεισιδαιμονία αὕτη ὑπεχώρησε, καὶ ὁ ἐμβο-
λιασμός ἐγένε δεκτός καὶ ὑπὸ τῶν Μουσουλμάνων.

Τοιαύτη τις εἰσορῆσις μετεδόθη ἐκ Κωνσταντινου-
πόλεως καὶ εἰς τὴν λοιπὴν Εὐρώπην πρὸ τοῦ 1713,
τῆς ὁποίας ἔγνη ὑπάρχουν εἰς τὰς Πράξεις τῆς Λει-
ψίας (Acti di Lipsia), εἰς τὰς Ἀγγλικὰς φιλοσοφικὰς
πραγματείας (Transazioni filosofiche Inglesi), καὶ εἰς τὸ
παράρτημα τῆς περιηγήσεως τοῦ Κου. de la Montraye.
Τέλος πάντων περὶ τὸ ἔτος 1713, δύο Ἑλληνας Ἰα-
τροὶ ἐδημοσίευσαν εἰς τὴν Εὐρώπην τὸν ἐμβολια-
σμόν, τὸν ὁποῖον εἶχον ἰδῆ ἐφαρμοζόμενον γενικῶς
εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν· αὐτοὶ δὲ ἦσαν οἱ ΚΚ.
Ἰάκωβος Πυλαρίνης (α), καὶ Ἐμμανουὴλ Τιμό-
νης (β).

Τὰ βιβλία τῶν δύο τούτων Ἰατρῶν μικρὸν ἢ οὐ-
δὲν ἀποτελεσματὸν παρήγαγον. Αἱ ἀνακαλύψεις, ἔστω-
σαν καὶ αἱ σπουδαιότεραι, δὲν διαδίδονται ποτε εἰς
τὰ πλήθη, εἰμὴ μετὰ πάροδον πολλῶν ἐτῶν καὶ μετὰ
ἐπανελημμένας ἀποπείρας. Μόλις ἤρχισε νὰ γίνηται
λόγος τις μετὰ τῶν Ἰατρῶν καὶ τινῶν περιέργων,
καὶ νὰ ἐνεργηθῆ συνάμα ἐν μόνον πείραμα ἐμβολια-
σμοῦ εἰς Παρισίους ὑπὸ τοῦ περιφήμου Ἰατροῦ Eller.

(α) Ὁ τίτλος τοῦ βιβλίου εἶναι ὁ ἑξῆς: Nova et tuta
Variolas excitandi per trasplantationem methodus. In Vene-
zia 1713.

(β) Emmanuel Timoni Epistola ad Joannem Woodvvard
1713, διαβιβασθεῖσα εἰς τὴν Βασιλικὴν Ἀκαδημίαν τοῦ Λον-
δίνου.

Ἐν τούτοις περὶ τὸ 1718 ὁ Κ. Worttlay σύζυγος τῆς
ἐξόχου Milady Montagute, Πρέσβυς τῆς Ἀγγλίας ἐν
τῇ Ὀθωμανικῇ Πύλῃ, πεισθεὶς ἀπὸ τὰ ὑπ' ὄψιν του
ἐκτελούμενα καθημερινὰ πειράματα, ἐπέτρεψε νὰ ἐμ-
βολιασθῆ ἐν Κωνσταντινουπόλει ὁ υἱὸς του ὑπὸ τοῦ
χειρουργοῦ Κ. Μαιτλάνδου, ὅστις καὶ ἐντελῶς ἐπέ-
τυχεν.

Ἐπανελθόντες ἀκολούθως εἰς τὴν Μεγάλην Βρετ-
τανίαν ὅτε Κ. Worttlay, ἡ Milady καὶ ὁ Μαιτλάνδης,
ἤρχισαν νὰ κηρύττωσιν εἰς τὸ Λονδῖνον τὰς ὠφελείας
τοῦ ἐμβολιασμοῦ, καὶ νὰ δώσωσιν ἐν ταύτῳ καὶ πρῶ-
τοι τὸ παράδειγμα, ὑποβαλόντες εἰς αὐτὸν τὴν πεν-
ταετῆ κόρην των. Ἡ αἰσία ἔκθασις τοῦ πειράματος
τούτου, συνωδευμένου καὶ ἀπὸ τοὺς πειστικῶς ἐκεί-
νων λόγους, ἠῤῥησε τὸν ἀριθμὸν τῶν περιέργων, ὅ-
τινες πλέον ἤσυχολήθησαν, ὅπως διὰ πλειοτέρων πει-
ραμάτων βεβαιωθῶσιν, ἂν ὅ,τι ἐπετύγχανεν εἰς τὴν
Ἀσίαν καὶ τὴν Κωνσταντινούπολιν, ἠδύνατο νὰ ἦναι
ἐπίσης εὐεργετικὸν καὶ εἰς τὰ κλίματά μας. Ὁ Ἰα-
τρικὸς Σύλλογος τοῦ Λονδίνου, ἀποφασίσας νὰ προβῆ
εἰς ἐπανελημμένα πειράματα, ἀπετάθη περὶ τὸ 1721
πρὸς τὴν Κυβέρνησιν, ἣτις τοῦ παρεχώρησεν ἑπτὰ
δεσμότας καταδεδικασμένους εἰς θάνατον. Μεταξὺ αὐ-
τῶν ὑπῆρχε νεάνις τις δεκαοκταετής, ἐπὶ τῆς ὁποίας
ὁ περίφημος Ἰατρός Mead, ὅστις ἠξιώθη καὶ τῆς δό-
ξης τοῦ νὰ ἐμπιστευθῆ εἰς τὴν μάθησίν του ἡ ζωὴ
τοῦ μεγάλου Ἰσαὰκ Νεύθωνος, ἠθέλησε νὰ ἐφαρμώσῃ
τὴν Σινικὴν μέθοδον τοῦ ἐμβολιασμοῦ, ἣτις διαφέρει
ἀπὸ τὴν τῶν Κιρκασίων κατὰ τοῦτο, ὅτι οἱ μὲν Σί-
ναι δὲν κάμνουν κάμμιναν τομὴν πρὸς μετάδοσιν τῆς
ἐπισηκτοῦ Ἐβλογίας, ἀλλὰ βρέχουν μόνον ἐντὸς τῆς
ἐπισηκτοῦ ἕως τοῦ ἐπισηκτοῦ βάμβακος, τὸ ὁποῖον εἰ-

ΙΑΚΩΒΑΤΕΙΟΣ
ΔΗΜΟΣΙΑ ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ
ΜΟΥΣΕΙΟΝ ἈΘΕΟΥΤΙΣΤΩΝ

σάγουν εις τοὺς μυκτῆρας· οἱ δὲ Κιρκάσιοι πράττουσι ἐπιπολαίους τινὰς τομὰς εις τοὺς βραχίονας, καὶ τοὺς μηροὺς, ὅπου ἐγγέουσι τὴν εὐλογιῶδη ὕλην (Philosophical Transaction n. 339 e 347).

Ἐκ τῶν ἐπτὰ δεσμοτῶν εἰς εἶχε λάβει προηγουμένως εις τὰς φυλακὰς τὴν φυσικὴν Εὐλογία, οἱ δὲ ἕτεροι ἐξ ὑπεβλήθησαν ἐπιτυχῶς εις τὸν ἐμβολιασμόν· μόνη ἡ νεανίς τοῦ Κ. Mead ἔλαβε συμπτώματα βαρύτερα, ἰδίως εις τὴν κεφαλὴν. Τούτου ἕνεκα οὐδένα γνωρίζω νὰ ὑπεβλήθη πλέον εις τὴν Σινικὴν μέθοδον, ἀλλ' εἰς ἐκείνην τῶν τομῶν, ἣτις ἕνεκα τῆς αἰσίας ἐκβάσεως τῶν ῥηθέντων πειραμάτων, ἔλαβεν ἕνα φῆμιν καὶ κυκλοφορίαν. Τὸ ἐπόμενον ἔτος ἐδημοσιεύθησαν δύο Συγγράμματα, ἐκτὸς ἐκείνων τῶν δύο Ἑλλήνων Πυλαρίνη καὶ Τιμόνη, ἐν τοῦ Κ. Μαιτλάνδου, ὅστις μετὰ τὸ πείραμα τῶν ἐξ δεσμοτῶν εἶχεν ἐκτελέσει ἰδιαιτέρως καὶ ἄλλους ἐμβολιασμοὺς, καὶ ἐν ἑτέρῳ τοῦ Κ. le Duc.

Ἐν τούτοις εἰς τὴν Ἀγγλίαν ἐξηκολούθουν τὰ πειράματα, τὰ ὁποῖα εἶ μάλλον ἐστερεοποιοῦσι τοὺς πρωτουργοὺς τοῦ ἐμβολιασμοῦ, καὶ ἠύξανον τὸν ἀριθμὸν τῶν ὁπαδῶν των. Ἀλλ' ἐπειδὴ εἰς πᾶν ἔθνος εὐρίσκεται κατὰ μάλλον ἢ ἥττον πεποιθήσις τις περὶ τῆς ὑπεροχῆς τῶν κατὰ παράδοσιν ἐθίμων, ἅτινα ἀποτελοῦν μίαν, οὕτως εἰπεῖν, δύναμιν πολιτικῆς ἀπραξίας, ἀποποιουμένης οἰονδήποτε νεωτερισμόν, διὰ τὸν μόνον λόγον ὅτι εἶναι νεωτερισμός· ὑπῆρξεν ὡσαύτως καὶ εἰς τὴν Ἀγγλίαν ἐν κόμμα πολέμιον τοῦ ἐμβολιασμοῦ, καὶ πειρώμενον ὅλαις δυνάμεσι νὰ τὸν καταβάλλῃ. Εἰς ζήτημα τοσοῦτον σπουδαῖον ἢ δημοτικὴ ἀπέχθεια ἦτον, ὀφειλόμενον νὰ τὸ ὁμολογήσωμεν, ἐν μέρει δικαιολογημένη.

Ἐπρόκειτο νὰ πεισθῶσιν οἱ φιλόστοργοι γονεῖς, νὰ παραδώσωσι ἔκουσίως τὰ τρυφερὰ τέκνα των εἰς τὴν διάθεσιν ἐνὸς νοσήματος φύσει θανασίμου, μετὰ μόνον τὴν ἐλπίδα τῆς ἀναβρώσεως, ἀνευ τινὸς βεβαιότητος περὶ τῆς εἰς τὸ μέλλον προλήψεως αὐτοῦ, καὶ εἰς τὸ ὅποιον τὰ τέκνα των ἠδύνατο νὰ μὴν ὑποκύψωσι ἴσως ποτὲ ἐν τῷ βίῳ. Ἐπρόκειτο ἀκόμη νὰ προσβληθῶσι διὰ τοῦ ἐμβολιασμοῦ αἱ διδασκαλῖαι τῆς Θρησκείας, αἵτινες μᾶς ἀπαγορεύουν νὰ ἐκθέτωμεν εἰς ἔκουσίους κινδύνους τὴν ζωὴν. Τοὺς λόγους τούτους θέλομεν ἀκολούθως ἀναπτύξει ἕκαστον ἰδίως· ἤδη ἂν ἐπαναλάβωμεν διὰ βραχείων τὴν συνέχειαν τῆς ἱστορίας τοῦ ἐμβολιασμοῦ.

Ὁ ἀριθμὸς τῶν πανταχόθεν ἐμβολιαζομένων ἠύξησεν ἐπὶ τοσοῦτον εἰς τὴν Ἀγγλίαν, καὶ μετὰ ταύτην ἐπιτυχίαν καὶ ταχύτητα, ὥστε περὶ τὸ 1723, ἡ Ἡγεμονίς Καρολίνα τῆς Οὐαλλίας, ἡ χρηματίσασα ἀκολούθως Βασίλισσα, ὑπέβαλεν ἅπασαν αὐτῆς τὴν οἰκογένειαν εἰς τὸν ἐμβολιασμόν, τὸν ὁποῖον ἐξετέλεσεν ὁ Κ. Μαιτλάνδης. Ἡ κλασικὴ αὕτη ἐπιδοκιμασία τοῦ ἐμβολιασμοῦ εἰς τὴν Ἀγγλίαν, διήγειρε καὶ εἰς τὴν Γαλλίαν τινῶν τὴν σκέψιν. Εἰς τοῦτο δὲ συνετέλεσε καὶ ἡ τυποθεῖσα ἐπιστολὴ τοῦ Κ. la Coste, ἀπευθυνθεῖσα περὶ τὸ 1723 πρὸς τὸν Κ. Dodard, Ἰατρὸν τοῦ Χριστιανικωτάτου Βασιλέως, εἰς τὴν ὁποίαν ἀναπτύσσει θεωρητικῶς τὴν μέθοδον τοῦ ἐμβολιασμοῦ. Ἀναφέρει δὲ ὅτι ὁ Δούξ Ἀντιβασιλεὺς, ἦτο διατεθειμένος νὰ διατάξῃ πειράματα, πλὴν ὁ θάνατος τὸν ἐπρόλαβε, καὶ ἡ σύμπνοια τῶν Γάλλων Ἰατρῶν ἀντέτεινε τότε εἰς τὸν νεωτερισμόν, τὸν ὁποῖον πολλοὶ ἀπεκρίσαντο ἡλιαθροὶ καὶ ἀθέμιτον. Variolae nescio (Molin).

Ἐπὶ εἴκοσιν ἔτι ἠκολούθουν ἀκόμη, κυρίως εἰς τὴν Ἀγγλίαν, νὰ διαφιλονεικῶσι καὶ συνάμα νὰ ἐνεργῶσι τὸν ἐμβολιασμόν, ὅτε οἱ διασημότεροι Ἴατροὶ τῆς Εὐρώπης εἰς τε τὴν Ὀλλανδίαν καὶ τὴν Γερμανίαν, ἐκπεληγμένοι ἀπὸ τὴν διάρκειαν τῶν ἐπιτυχιῶν, αἵτινες καθεκάστην ἀνηγγέλλοντο ἐκ τῆς Ἀγγλίας, ἐσύσταινον τὴν εἰσαγωγὴν του (Boerhaave, Haller, Tissot, Sherard, Tralles). Ἄλλ' ἡ ὑπεροχὴ τῶν Ἀγγλῶν ἐπὶ τῆς λοιπῆς Εὐρώπης ἦτο τοιαύτη, ὥστε ἐνῶ εἰς τὴν νῆσον ἐκείνην τὸ ζήτημα ἦτο πλέον εἰς τὰς χεῖρας τοῦ λαοῦ, καὶ ἐπεβεβαιούτο ὑπὸ ἐπανειλημμένων συνεχῶν πειραμάτων, μόλις εἰς τὴν ἠπειρωτικὴν Εὐρώπην ἐσυζητεῖτο ὑπὸ ὀλίγων νοσημάτων, οἵτινες ἢ δὲν ἐτολμοῦσαν, ἢ δὲν ἠδύναντο νὰ τὸ ἐνεργοποιήσωσιν. Ὅθεν προτοῦ νὰ γενικευθῇ ὁ ἐμβολιασμός εἰς τὴν λοιπὴν Εὐρώπην, ἐσυστήθη περὶ τὸ 1746 εἰς τὸ Λονδίνον δι' αὐτὴν τὴν ἐργασίαν, ἰδιαιτέρον Νοσοκομεῖον πρὸς εὐκολίαν τοῦ κοινοῦ (α). τοσοῦτον δὲ σπουδαία ἐθεωρήθη ἡ σύστασις αὕτη, ὥστε ὁ ἴδιος Βασιλεὺς ἐτέθη ἐπὶ κεφαλῆς τῆς ὡς Προστάτης, καὶ ὁ Δουξ τῆς Μαλβουρούγης ὡς Πρόεδρος, ὑποστηριζόμενος ὑπὸ τῶν Κομητῶν τῆς Λιχφιέλδης καὶ τῆς Νοθουμπερλάνδης. Τὸ παράδειγμα τῆς Βασιλικῆς οἰκογενείας καὶ ἡ σύστασις τοῦ Νοσοκομείου, ἀποδεικνύουν ἀρκούντως ὅτι εἰς τὴν Ἀγγλίαν ἦτο τότε ἀποφασισμένον ὀριστικῶς τὸ ζήτημα τοῦ ἐμβολιασμοῦ τῆς Εὐλογίας· ἀπὸ τῆς ἐποχῆς ἐκείνης ἐπαυσε πλέον πᾶσα ἀντίστασις εἰς αὐτὴν τὴν νῆσον, καὶ οἱ τρεῖς Ἡγεμονόπαῖδες Ἑρρίκος, Φεδερίκος καὶ Γουλιέλμος ἐνεβολιάσθησαν περὶ τὸ 1754. Τὸ δὲ ἐ-

(α) Ἐφημερὶς Ἑγκυκλοπαιδικὴ τοῦ Μαιου 1746.

πόμενον ἔτος δι' ὁμοθυμῶν συγκαταθέσεως τοῦ Ἰατρικοῦ Συλλόγου τοῦ Λονδίνου, ἀνεκτρήχθη ὁ ἐμβολιασμός, Σπουδαῖος καὶ οὐσιώδης εἰς τὸ ἀνθρώπινον γένος.

Ἡ ἱστορία τῆς Ἀγγλίας ὡς πρὸς τὴν Εὐλογίαν, οὐδέν τι πλέον μᾶς προσφέρει, εἰμὴ ὅτι οἱ δύο Ἐπισκοποὶ Ἀγγλοὶ τῆς Βορκεστέρης καὶ τῆς Νορβίκης καὶ ὁ Κ. Jome, ἐπεισαν τὰς πεφοβισμένας συνειδήσεις ὅτι ἦτο θεμιτὸς ὁ ἐμβολιασμός, ὅστις καὶ ἐκ τῶν καθημερινῶν πειραμάτων ἀπεδεικνύετο σπουδαῖος καὶ οὐσιώδης εἰς ὅλον το ἔθνος, ὡς εἶχεν ἀποφανθῆ καὶ εἰς ἐκ τῶν ἐντιμωτέρων Ἰατρικῶν Συλλόγων τῆς Εὐρώπης. Ἐκτοτε ἐστερεώθη εἰς τὴν νῆσον ἡ γενικὴ χρῆσις τοῦ ἐμβολιασμοῦ τῆς Εὐλογίας, οὐδὲ ἀνεφάνη πλέον εἰς τὴν Ἀγγλίαν Σύγγραμμά τι, τὸ ὁποῖον νὰ καταπολεμῇ αὐτὴν τὴν γενικὴν μέθοδον.

Ὁ περίφημος Tronchin, ὅστις πρὸ δύο ἐτῶν ἔλαβε τὴν τιμὴν νὰ ἐμβολιάσῃ τὸν Ἡγεμόνα τῆς Πάρμης ἡδὴ ἐπίδοξον Δούκα, ἐχρημάτισεν εἰς ἐκ τῶν πρώτων, οἵτινες ἐτόλμησαν νὰ ἐφαρμώσωσιν αὐτὴν τὴν μέθοδον εἰς τὴν ἠπειρωτικὴν Εὐρώπην, καὶ ἕως ἀπὸ τοῦ 1748, ἔδωσε τὸ εὐτυχὲς παράδειγμα ἐπὶ τοῦ υἱοῦ του εἰς τὸ Ἀμστερδὰμ, ὅπου εἶχε τὴν θέσιν τοῦ Ἐπιθεωρητοῦ τοῦ Ἰατρικοῦ Συλλόγου. Μετ' ὀλίγον ἡ περιέργεια τῶν πειραμάτων ἐπεκτάθη καὶ εἰς τὴν Ὀλλανδίαν καὶ τὴν Ἑλβετίαν, καὶ ἰδίως εἰς τὴν Γενεύην, ὅπου ὁ ἐμβολιασμός εἰσῆχθη περὶ τὸ 1751, καὶ ἐντεῦθεν μετεδόθη εἰς τὴν Φιλανδίαν, τὸ Βρανδεμβούργον, τὴν Νορβηγίαν καὶ τὰ λοιπὰ ἀρκτῶα μέρη, ὅπου κατὰ τὸ παράδειγμα τοῦ Λονδίνου ἐσυστήθησαν περὶ τὸ 1754, Νοσοκομεῖα ἐμβολιασμοῦ καὶ εἰς τὰ κράτη τῆς Σουηδίας καὶ τῆς Δανίας. Τοσαύτη δὲ

ἤτον ἡ πίστις καὶ ἡ ἀσφάλεια, τὰς ὁποίας ἐνέπνεεν ἡ νέα μέθοδος, ὥστε δὲν ἐδίστασε νὰ ὑποβληθῆ εἰς αὐτὴν καὶ ἡ πλουσιωτάτη καὶ μονογενὴς κληρονόμος τοῦ Ὑπουργοῦ Βαρῶνος Βερνστόρφ, καὶ αὐτὸς οὗτος ὁ ἐπίδοξος διάδοχος τοῦ Βασιλέως τῆς Δανίας. Εἰς Γοττεμβουργον ἐσυστήθη προσέτι ἕτερον Νοσοκομεῖον πρὸς τοιοῦτον σκοπὸν, καὶ περίφημον κατέστη τὸ μεταλλιον, κατασκευασθὲν εἰς τὴν Στοκχόλμην πρὸς τιμὴν τοῦ ἐμβολιασμοῦ, εἰς τὸ ὁποῖον ἐξ ἑνὸς ἦτον ἐγγυαρχημένος ὁ Ἀσκληπιὸς καὶ ὄφις εἰς θέσιν ἐπιθετικὴν, ὑπαινιττόμενος τὴν Εὐλογίαν, μὲ τοιαύτην ἐπιγραφὴν *sublato jure nocendi* (Ἐγερθείσης ἐν τῇ ἰσχυρί τῆς νὰ ἐπιτεθῆ), καὶ ἐξ ἑτέρου ἀνεγινώσκετο μόνη ἡ ἐξῆς ἐπιγραφὴ· *ob infantes Civium felici ausu servatos* (Ἐσώθησαν διὰ τοῦ θάρρους τὰ τέκνα τῶν πολιτῶν.)

Ἡ μεσημβρινὴ Εὐρώπη ἐνησχολήθη βραδύτερον ἐπὶ τῆς σπουδαίας ταύτης ἀνακαλύψεως, καὶ ἤθελεν ἴσως ἔτι μᾶλλον βραδύνει εἰὰν ὁ Κ. de la Condamine, ὅστις τοσοῦτον ὑπηρέτησε τὴν Ναυτιλίαν καὶ τὰς ἐπιστήμας διὰ τῶν ἀθανάτων αὐτοῦ ἐχδρομῶν πρὸς τὸν Ἰσημερινόν, δὲν ἀπεφάσιζε μετὰ τὴν ἐπάνοδον αὐτοῦ ἐκ τῆς ἐν τῇ Ἀμερικῇ φιλοσοφικῆς περιηγήσεώς του, ν' ἀναγνώσῃ περὶ τὸ 1754 εἰς τὴν ἐν Παρισίοις Βασιλικὴν Ἀκαδημίαν τῶν Ἐπιστημῶν τὴν πρώτην αὐτοῦ ἔκθεσιν. Ἡ ἔκθεσις αὕτη ἐπροξένησε μέγαν ἀναβρασμὸν εἰς τὰς ψυχὰς τῶν Γάλλων· οὔτε ἡ ἀκρίβεια, οὔτε ἡ μέθοδος, οὔτε ἡ ἐνέργεια τῶν γεγονότων ἴσχυσαν ν' ἀποτρέψωσιν ἐν σμῆνος πολέμιων, ἀπὸ τοῦ νὰ διεγερθῶσι κατὰ τῆς νέας αὐτῆς θεωρίας μόλις ἐδημοσιεύθη. Ὁ Κ. de la Condamine περιηγούμενος τὴν Ἰταλίαν προσεκάλεε πανταχοῦ εἰς

ἐνέργειαν πειραμάτων ἐμβολιασμοῦ. Οἱ μᾶλλον δὲ εὐπειθεῖς εἰς τὰς προτροπὰς του ἐχρημάτισαν οἱ Τυρρῆνοί. Ὅθεν ἐκεῖ παρατηροῦμεν ὅτι περὶ τὸ 1755, ἐξετελέσθησαν ἐπιτυχῶς πλέον τῶν διακοσίων ἐμβολιασμῶν (Manetti). Τὰ αἴσια τούτων ἐξαγόμενα ἐπεισαν τὴν Κυβέρνησιν τῆς Τυρρηνίας, νὰ διατάξῃ εἰς τὴν Φλωρεντίαν δημόσια πειράματα, τὰ ὁποῖα ἐνεργήθησαν περὶ τὸ 1756 ἐπὶ ἐξ παιδῶν εἰς τὸ Βασιλικὸν Νοσοκομεῖον τῆς Ἁγίας Μαρίας τῶν Νηπίων. Ἐκτοτε μετεδόθη καὶ εἰς τὰς πέριξ τῆς Φλωρεντίας πόλεις· καὶ μετὰ δύο ἔτη ὁ Κ. Φραγκίσκος Βέρτσης εἰσήγαγε τὸν ἐμβολιασμὸν εἰς τὸ Παταύιον. Ἐπεκτείνετο δὲ ὁσημέραι καθ' ὅλην τὴν Ἰταλίαν διὰ τῆς ἐνεργείας τῶν Ἰατρῶν Guarnieri, Battini, Tani, Pierotti, Turacchi, καὶ διὰ τῶν Συγγραμμάτων τῶν Ἰατρῶν Poverini, Targioni, Pauli, Caluri, Berzi, Gandini, Manetti κ. λ. Εἰς Μεδιόλανα πρῶτος ὁ Κ. Tadini ἔδοσε τὸ παράδειγμα περὶ τὸ 1761, ἐμβολιάσας τὰ δύο τέκνα του. Ὁ δὲ Κ. Βικέτης εἰσήγαγε τὸν ἐμβολιασμὸν εἰς τὴν πόλιν Τριβιλίαν, δημοσιεύσας καὶ τὴν ἱστορίαν τῶν παρ' αὐτοῦ ἐμβολιασθέντων. Ἡ αἴσια ἔκθασις τῶν πρώτων τούτων πειραμάτων, οὐδεμίαν ἐν τούτοις ἐπήνευχε μεταρρύθμισιν εἰς τὴν κοινὴν γνώμην, ἥτις οὔτε ἀνθίστατο, οὔτε μετεβάλλετο.

Εἰς οὐδὲν ὅμως ἕτερον τῆς Εὐρώπης μέρος εὔρεν ὁ ἐμβολιασμὸς τόσας ἀντιρρήσεις, ὅσας ἀπῆντησεν εἰς τὴν Γαλλίαν. Εἶπομεν προηγουμένως ὅτι ἐπὶ τῆς ἐποχῆς τῆς Ἀντιβασιλείας, ἔγινε λόγος τις περὶ τοῦ ἐμβολιασμοῦ, ἀλλ' ὁ θάνατος τοῦ Δουκὸς ἀντιβασιλέως καὶ αἱ ἀντιδράσεις τῶν Γάλλων Ἰατρῶν, ἐμπόρισαν πᾶσαν περαιτέω ἀπόπειραν. Μόλις περὶ τὸ 1768 αἱ ἐπιτεταμένα πειράματα ἔγιναν εἰς τὴν Γαλλίαν

ὅπῳ τὴν διεύθυνσιν τοῦ Κ. Γροσφοί καὶ ἕτερα τινὰ μετ' ὀλίγον εἰς Λουγδούνον, περὶ τῶν ὁποίων γίνεται μνεῖα εἰς τὰς « Ἐκθέσεις τῆς Βασιλικῆς Ἀκαδημίας » τῶν Ἐπιστημῶν. » Κατὰ τὴν αὐτὴν ἐποχὴν ὁ Δοῦξ τῆς Αὐρηλίας υἱὸς τοῦ Ἀντιβασιλέως, πεισθεὶς ἐκ τῶν ὠφελειῶν τοῦ Ἐμβολιασμοῦ, ἐπέτρεφεν εἰς τὸν Κ. Tronchin καὶ ἐνεβολίασε τὰ δύο τέκνα του, τὸν Δοῦκα τῆς Σάρτρης καὶ τὴν Δεσποινίδα Μονπανσιέ. Τὸ παράδειγμα τούτου ἠκολούθησεν ὁ Ἀρχιστράτηγος τῆς Βελγίσης, ὅστις προσκαλέσας ἐκ Λονδίνου τὸν ἔξοχον Kirkpatrick, ἐνεβολίασε τὸν υἱὸν του Κόμητα τῆς Γιζόρης. Τὸ κῦρος τῶν δύο τούτων ἐπιστημῶν πειραμάτων, ἐτήγερε μὲν τὴν περιέργειαν τῶν Γάλλων, ὅπως μὴ παραμελήσωσι πλέον τὰς ὠφελείας, τὰς ὁποίας ἀπελάμβανε τὸ πλεῖστον μέρος τῆς Εὐρώπης, ἀλλὰ συνάμα ἐνεθάβρυνε καὶ τὸν ζήλον καὶ τὴν πεισμονὴν τινῶν Θεολόγων καὶ πολλῶν Ἰατρῶν, ὅπως διεγείρωσι τὰς αὐτὰς ἐντάσεις, αἵτινες πρὸ 30 ἐτῶν εἶχον ἀναφυῆ εἰς τὴν Ἀγγλίαν.

Καθόσον ἐπεκτείνεται εἰς Παρισίους ἡ χρῆσις τοῦ ἐμβολιασμοῦ, καὶ ἐπολλαπλασιάζοντο ἐπιτυχῶς τὰ πειράματα, ἐπὶ τοσοῦτον ἐμαίνετο καὶ τὸ ἀντίπαλον κόμμα. Δύο Ἡγεμονίδες τοῦ οἴκου τῆς Λορραίνης, κόραι τῆς Κομήσεως τῆς Βριαίνης, καὶ ἡ κόρη τοῦ Δουκὸς τοῦ Αἰγκυλιῶν ἐνεβολιάσθησαν ὑπὸ τοῦ Δρ. Γκάττη, καθηγητοῦ τῆς Ἰατρικῆς εἰς τὸ Πανεπιστημεῖον τῆς Πίσης, καὶ μετὰ ἐλαφρότατον πυρετὸν ἀνέλαβον ἀνευ ἐτέρου τινὸς κινδύνου. Ἔτερα τετρακόσια ἄτομα ἐνεβολιάσθησαν εἰς Παρισίους, ἔλαβον ἅπαντα τὴν Εὐλογίαν ἀρίστης ποιότητος, ἐθεραπεύθησαν ἀκινδύνως, καὶ ἀνευ οὐκ ἑνὸς ἢ ἀσχημίας ἐπὶ τοῦ προσώπου, ἐκτὸς μόνον μιᾶς μόνης νεανίδος ἧτις

ἀπεβίωσε, διότι ὑπεβλήθη ἀπεριοχέπτως εἰς τὸν ἐμβολιασμόν, ἐνῶ πρὸ ἑξ μηνῶν ἦτον ἐστερημένη ἐκ τῶν καταμηνίων τῆς.

Ὅλιγοι εἶναι οἱ Ἰατροί, οἵτινες ἔγραψαν ἐναντίον τοῦ ἐμβολιασμοῦ, ὅπως καταστήσωσι καὶ τὸ δημοσίον δικαστὴν τῶν ἐπιχειρημάτων τῶν πλεῖστοι δὲ λαθραίως ἐπειράθησαν νὰ τὸν δυσφημίσωσιν. Εἰς τὴν Γαλλίαν τέσσαρας μόνον γνωρίζω ὅτι ἔγραψαν ἐναντίον τῆς νέας μεθόδου, ὁ Κ. Bast Ἰατρός τοῦ Λουγδούνου, ὁ Κ. Dorigny, ὁ Κ. Beet, καὶ ὁ Κ. Hoc. Ὑπὲρ τοῦ ἐμβολιασμοῦ δὲ συνέγραψαν οἱ ΚΚ. Boyer, la Coste, Noguier, Macquart, la Condamine, Morisot, Lavirotte, Camus, Joachini, Roux, David, Vernage, Bordeaux. κ. λ. Περὶ τὸ 1760 ἠῤῥήσθη τὸ ἐριστικὸν πνεῦμα εἰς Παρισίους, ὁ δὲ Κ. de la Condamine, ἦτον ἐπὶ κεφαλῆς τῶν ὑπερασπιστῶν τοῦ ἐμβολιασμοῦ. Τέλος πάντων κατὰ τὸ 1762, ἀνεφάνη ἡ ἐπιδημία τῆς Εὐλογίας εἰς Παρισίους, καὶ οἱ ἀντίπαλοι τοῦ ἐμβολιασμοῦ ἐνοχοποιούον αὐτὸν, ὡς παραίτιον περισσοτέρων θανάτων, διότι μετέδιδε τὸ μόλυσμα καὶ εἰς τὰς συνοικίας ἐκείνας, εἰς τὰς ὁποίας ἴσως δὲν ἤθελε φυσικῶς ἀναπτυχθῆ (α). Τοιουτοτρόπως μὴ δυνάμενοι οἱ ἀντίπαλοι τοῦ ἐμβολιασμοῦ, ν' ἀποδείξωσιν αὐτὸν ὀλέθριον πρὸς τοὺς ἐμβολιαζομένους, ἐπέτυχον νὰ κάμνουν νὰ τὸν πιστεύωσιν ἐπιζήμιον οἱ γείτονες, οἵτινες δὲν ὑπεβάλλοντο εἰς αὐτὸν, καὶ δι' αὐτοῦ τοῦ χαρακτηρισμοῦ, ἐνέπνευσαν τὸν φόβον εἰς τὸν λαόν, καὶ ἠνάγκασαν τὸ δικαστήριον (Parlamento) τῶν Παρισίων, νὰ δημοσιεύσῃ κατὰ τὸν Ἰούνιον τοῦ 1763, ἐν θέσπισμα, τὸ ὁποῖον ἀνέστελλε τὰς προόδους τῆς

ΙΑΚΩΒΑΤΕΙΟΣ

ΔΗΜΟΣΙΑ ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ Παιδικὴ Ὀκτωβρίου 1763.
ΜΟΥΣΕΙΟ ΛΗΣΟΥΡΙΟΥ

τεχνητής Εύλογίας, έωσοῦ ἢ Ἱατρικῆ Σχολῆ τῶν Παρισίων νά ἀποφανθῆ ἐπὶ τῶν ὠφελειῶν ἢ τῆς βλάβης τῆς νέας αὐτῆς μεθόδου, καὶ ἐπὶ τῶν ἀπαιτουμένων προφυλακτικῶν μέτρων ἐν περιπτώσει παραδοχῆς.

Τὸ παρελθὸν ἔτος (1765) τέλος πάντων ἐμβολιασθεῖσα ἢ Κ. τῆς Βουφλέρης, ὑπέκυψε καὶ εἰς τὴν φυσικὴν Εὐλογίαν. Οἱ ἀντεμβολιασταὶ ἔσπευσαν νά δημοσιεύσωσι τὸ γεγονός τοῦτο ὡς μέγαν θρίαμβον, ὅτι ὁ ἐμβολιασμός δὲν ἐξασφαλίζει ἀπὸ τὴν φυσικὴν Εὐλογίαν. Ὁ Κ. Gatti, ὅστις εἶχεν ἐπιτελέσει τὸν ἐμβολιασμόν αὐτόν, ἠρμήνευσε τὸ γεγονός μὲ εὐκρίνειαν ἀξίαν ἐνός φιλοσόφου· ἐβεβαίωσεν ὅτι ἡ Εὐλογία εἶχε μὲν ἐμβολιασθῆ, ἀλλ' ἀνεπιτυχῶς, διότι δὲν ἀνεφύη, εἰμὴ μία μόνη φλύκταινα καὶ ἀνευ ἀνησυχίας τινός τῆς ἐμβολιασθείσης, καὶ ὅτι κατ' ἡ φλύκταινα ἐκείνη κατὰ λάθος ἐνομίσθη παρ' αὐτοῦ εὐλογιῶδης. Ἐντεῦθεν ἐξήχθη οὐχὶ ὅτι ἐπέρχεται ἡ Εὐλογία μετὰ τὸν ἐμβολιασμόν, ἀλλ' ὅτι ὁσάκις οὗτος ἀποτυγχάνη, δύναται ἀκολούθως νά ἀναφυῆ ἡ φυσικὴ Εὐλογία, καὶ τοῦτο οὐδεὶς ποτε τὸ ἀμφισβήτησε.

(ἀκολουθεῖ.)

ΠΕΡΙ ΝΕΚΡΟΠΟΛΕΩΝ.

(Συνέχεια καὶ τέλος.)

Διεξαγαγόντες τὰ ἀρχαῖα ἔθιμα τῶν νεκρῶν τοῦ παλαιοῦ κόσμου, ἄς ἐξέλθωμεν τῶν Ἰσραηλίων στηλῶν, καὶ ρίπτοντες διαβατικόν βλέμμα ἐπὶ τοῦ ἀχρο-

τηρίου τῆς Καλῆς Ἑλπίδος, ἄς καταπλεύσωμεν καὶ πρὸς τὸν νέον κόσμον, ὅπως παρατηρήσωμεν καὶ ἐκεῖ τὰ αὐτὰ ἔθιμα τῶν ἰθαγενῶν φυλῶν.

Ὁ Σπάρμαν καὶ ὁ Ἰωάννης Βαρῶφ εἰς τὰς κατὰ τὰ τέλη τοῦ παρελθόντος αἰῶνος περὶ τὸ Εὐέλπι ἀχροτήριον περιηγήσεις των, διαβεβαίουσιν ὅτι εἰς τὰς χώρας τῶν Κάφρων καὶ Ὀττεντότων, οὐχὶ πολὺ μακρὰν ἐκ τῆς θαλάσσης, ἀνεκάλυψαν τάφους, ὁμοίους μὲ τοὺς ἀνακαλυφθέντας εἰς τὴν Τυρρηνίαν καὶ τὴν Σικελίαν, ἐξ ὧν εἰκάζουσιν ὅτι καὶ οἱ ἄγριοι ἐκεῖνοι λαοὶ, εἶχον ἀνάκαθεν τὸ ἔθιμον τοῦ ἐνταφιασμοῦ τῶν νεκρῶν.

Τὰ τῶν ἰθαγενῶν φυλῶν τῆς Ἀμερικῆς ἔθιμα τῶν νεκρῶν, περιγράφονται μετὰ πολλῆς ἀκριβείας ὑπὸ τοῦ ἐμβριθεστάτου ταύτης ἱστορικοῦ Ροβερτσῶνος. Εἰς τινὰς ἀγρίας φυλάς πρὸς τὰς χώρας τοῦ Οὐδσῶνος καὶ τοῦ Ρίου δέλα-Πλάτα, ὑπάρχει τὸ βάρβαρον ἔθιμον τοῦ νά φονεύωσι τοὺς γηράσκοντας ἢ βαρέως νοσοῦντας γονεῖς των, καὶ ἀκολούθως νά τοὺς θάπτωσι. Τὴν πράξιν ταύτην νομίζουσιν ἔργον μᾶλλον ἐλέους καὶ εὐσεβείας ἢ σκληρότητος καὶ ἀσεβείας, διότι ἀπαλλάττουν δι' αὐτῆς καὶ τοὺς πάσχοντας ἐκ τῶν δεινῶν των, καὶ τοὺς ἐπιζῶντας ἐκ τοῦ χρέους τῆς διατροφῆς, ἐξ ἧς πολλάκις σπανίζουσιν. Συνήθως ὁ γηράσκων ἢ ἀσθενῶν γνωρίζοντας τὴν θλιβερὰν τύχην των, ρίπτονται αὐθόρμητοι εἰς τὸν τάφον, ὅπου τότε φονεύονται ὑπὸ τῶν τέκνων ἢ συγγενῶν των.

Εἰς ἅπαντας ὅμως ἐν γένει τοὺς ἰθαγενεῖς τῆς Ἀμερικῆς, ἐπικρατεῖ ἡ δοξασία τῆς ἀθανασίας τῆς ψυχῆς. Πιστεύουσιν ὅτι οἱ ἀποθνήσκοντες, μεταβαίνουν εἰς ἕτερον κόσμον, ὅπου μέλλουσιν νά βαδίσωσι νέον σταδίον. Ἐκεῖ ἡ κατάστασις αὐτῶν εἶναι τωόντι εὐδαίμων, ὅσοι εἶναι ἀπηλλαγμένῃ ἀπὸ τὰ δεινὰ καὶ

τὰς πικρίας τοῦ κόσμου τούτου. Φαντάζονται τὸν ἄλλον κόσμον, ὡς τόπον ἡδονῆς καὶ μακαριότητος, ἐπιχέοντα ἀνεξαντλήτους εὐλογίας· τὰ δάση τοῦ ἀφθονοῦν ἐκ θηραμάτων, καὶ οἱ ποταμοὶ πλημμυροῦν ἐξ ἰχθύων· ἐκεῖ οὔτε πείνα, οὔτε ἐτέρα στέρησις γνωρίζονται, τὰ πάντα ἀπολαμβάνονται ἄνευ κόπου καὶ ἐργασίας· οἱ διακριθέντες ἐν τῷ κόσμῳ τούτῳ ἄξιοι θηρευαὶ ἢ ἀνδρεῖοι πολεμισταί, κατέχουν εἰς τὸν ἄλλον τὰς πρώτας θέσεις. Ὡς ἐκ τῶν δοξασιῶν των τούτων οὔτε θάνατον φοβοῦνται, οὔτε ἐγκαταλείπουν τοὺς θνήσκοντας ἄνευ ὑπερασπίσεως καὶ προμηθείας τινός, ἀναγκαίων πρὸς τὴν μετάβασιν καὶ ἀποκατάστασιν των ἐν τῷ νέῳ κόσμῳ. Θάπτουν μὲ αὐτοὺς καὶ τὰ ὄπλα των, τὸν ἱματισμὸν, τὰ οἰκιακὰ ἔπιπλα, τὸν σῖτον, τὴν θήραν καὶ πᾶν ὅ,τι νομίζουν χρήσιμον πρὸς διατροφήν των.

Εἷς τινὰς Ἐπαρχίας, ὁσάκις ἐτελεύτα ὁ Κατοίκης ἢ ἀρχηγός των, ἐφρονεύοντό τινες ἐκ τῶν γυναικῶν, τῶν εὐνοϊκῶν καὶ τῶν δούλων του ἐπὶ τοῦ τάφου του, καὶ συνελάπτοντο μὲ ἐκεῖνον, ὅπως ἐμφανισθῆ εἰς τὸν ἄλλον κόσμον μὲ τὴν αὐτὴν ἀξιοπρέπειαν, καὶ συνοδεύηται ὑπὸ τῆς ἰδίας ἀκολουθίας. Ἡ πεποίθησις αὕτη εἶναι τόσον ἐρριζομένη, ὥστε πολλοὶ ἐκ τῶν ὀπαδῶν του προσφέρονται ἐκούσια θύματα, καὶ ἀμιλλῶνται τίς νὰ λάβῃ τὸ προνόμιον καὶ τὴν ὑψηλὴν τιμὴν, νὰ συνοδεύσῃ τὸν ἀποβιώσαντα δεσπότην του. Ὅσοι ὁμως ἀπεποιοῦντο ἢ ἐπροσπύθον νὰ ὑπεκφύγῃ τὴν θυσίαν, ἀπεναρχόνοντο μὲ ἰκανὴν πόσιν νικητοῦ. Οἱ τάφοι των ἄλλοι μὲν κατεσκευάζοντο ὀρθογόνιοι, ἄλλοι δὲ σφαιροειδεῖς, καὶ ἕτεροι πυραμοειδεῖς.

Οἱ Ὀκεάνιοι ἢ Αὐστραλιανοὶ ἰθαγενεῖς, ὡς δια-

θεβατοῦν πολλοὶ ἀπόστολοι καὶ περιηγηταί, ἰδίως δὲ ὁ Γουλιέλμος Ἑλῖς καὶ ὁ Ρ. Π. Λεσσὼν, ἔχουν διάφορα ἔθιμα ὡς πρὸς τοὺς νεκρούς· ἐν γένει ὁμως πιστεύουν εἰς τὴν ἀθανασίαν τῆς ψυχῆς, τὴν ὑπαρξίν πνευμάτων, καὶ τὴν ἐμφάνισιν φασμάτων. Ἡ κηδεῖα τῶν νεκρῶν τελεῖται εἰς πολλοὺς ἐν καιρῷ νυκτός, ἄρχεται διὰ τινος ὀρχήσεως, καὶ συνοδεύεται μετὰ μουσικῆς καὶ θόρυβον τυμπάνου, καλουμένου Ταμτάμ. Ὅσοι κάτοικοι δὲν εἶναι μεμυημένοι εἰς τοιαύτας τελετάς, ὀφείλουν νὰ ἀπομακρύνωνται ἐκ τῆς κηδείας, ἢ νὰ κλείωνται ἐντὸς τῶν οἰκῶν των. Θάπτουν δὲ τοὺς νεκρούς ἢ ὑπογείως εἰς τόπον ἐπίπεδον, ἢ εἰς ὄπας καὶ σπήλαια, ἐσκαμμένα εἰς βράχους ὑψηλῶν ὄρεων. Οἱ τάφοι ὁμως τῶν βασιλέων καὶ τῶν μεγιστάνων, κατεσκευάζοντο παμμεγέθεις ἐκ λίθων κοραλίνων, καὶ μετὰ βαθμίδων ἐκ τοῦ αὐτοῦ λίθου. Οἱ τόποι τῶν μνημείων ἐχαρακτηρίζοντο Ταμποῦ, ἤτοι τόποι ἱεροὶ καὶ ἀπαραβίαστοι.

Τοιαῦτα εἶναι ἐν κεφαλαίῳ καὶ τὰ τῶν ἰθαγενῶν τοῦ νέου κόσμου ἔθιμα τῶν νεκρῶν. Ἄξιον ὁμως παρατηρήσεως εἶναι καὶ εἰς ταῦτα καὶ εἰς τὰ τοῦ παλαιοῦ κόσμου ἐν γένει, τὸ μέτρον τῆς ἀνεγέρσεως τῶν τήρων ἐπὶ ὑψηλῶν τόπων καὶ ἐπὶ προσεχουσῶν ἀκτῶν. Ἴσως τοῦτο, καίτοι κοινόν, ὑπηγορεύετο εἰς τὰ διάφορα ἔθνη καὶ ὑπὸ διαφόρων λόγων εἴτε ὑγιεινῆς εἴτε μεγάλης καὶ ἰσοθέου τιμῆς πρὸς τοὺς νεκρούς, εἴτε ἀσφαλείας ἐξ ἀλλοτρίων προσβολῶν, εἴτε τέλος καὶ μακρυτέρας δράσεως καὶ αἰωνιότητος, ὡς οὕτως ἐρμηνεύει αὐτὸ ὁ Ὅμηρος (ὁδ. ω. 80).

Ἐπειτα μέγαν καὶ ἀμύμονα τύμβον

ΙΑΚΩΒΑΤΕΙΟΣ

ΔΗΜΟΣΙΑ ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ
ΜΟΥΣΕΙΟ ΛΗΣΟΤΡΟΥ

» Ὡς κεν τηλεφανής ἐκ ποντόφιν ἀνδράσιν εἶη

» Τοῖς, οἳ νῦν γεγάσι, καὶ οἳ μετόπισθεν ἔσσονται.

Ἐν τούτοις τὰ ἔθιμα ταῦτα καὶ τῶν δύο κόσμων, καταμαρτυροῦν ἐπίσης, ἐκτὸς ἀσημάντων τινῶν ἐξαιρέσεων ἢ μᾶλλον παρεκτροπῶν καὶ τερατολογιῶν τῆς ἀνθρωπίνης φύσεως, ὅτι ὁ ἐνταφιασμός τῶν νεκρῶν δὲν εἶναι ἀπλοῦς τύπος ἢ ἐπιδεικτικὴ τελετὴ, τούτου ἢ ἐκείνου τοῦ ἔθνους, ταύτης ἢ ἐκείνης τῆς ἐποχῆς, ἀλλ' εἶναι φρόνημα γενικὸν καὶ ἀχρονολόγητον, τὸ ὁποῖον ἔγκειται εἰς αὐτὴν τὴν ὑγειᾶ φύσιν τοῦ ἀνθρώπου. Ὅθεν ὀρθῶς παρετήρησε καὶ ὁ Ἀριστοτέλης εἰς τὴν Ῥητορικὴν του, καὶ ὁ προγενέστερος αὐτοῦ Σοφοκλῆς εἰς τὴν Ἀντιγόνην, ὅτι αὐτὸ εἶναι δίκαιον φυσικόν, ἄγραφον καὶ ἀορίστου ἐποχῆς, « ὁ μαντεύον- »
» ται, λέγει ὁ Ἀριστοτέλης, πάντες φύσει κοινὸν δίκαιον, κἂν μηδεμίᾳ κοινωνίᾳ πρὸς ἀλλήλους ἦ, μη- » δὲ συνθήκη ». Καὶ ὁ Σοφοκλῆς.

» Οὐ γάρ τοι νῦν τε κἀχθές, ἀλλ' ἀείποτε

» Ζῆ τοῦτο κοῦδεις οἶδεν ἐξ ὅτου φάνη. »

Αὐτὸ τοῦτο τὸ ἔθιμον ἢ δίκαιον τῆς ταφῆς, παρατηρεῖται καὶ εἰσέτι γενικῶς παραδεδεγμένον καὶ παντοῦ τελούμενον, ἀνευ τινὸς διακρίσεως πολιτισμοῦ ἢ θρησκευματος, ἐκτὸς μόνης τῆς διαφορᾶς τῶν τελετῶν καὶ τιμῶν, ἰδίων τοῦ χαρακτῆρος, τῶν ἠθῶν καὶ τῆς θρησκείας ἐκάστου ἔθνους.

Εἰς τὴν σύγχρονον Ἑλληνικὴν φυλὴν αἱ τελεταὶ καὶ τὰ ἔθιμα ἐν γένει τῶν νεκρῶν, καθιερωθέντα ὑπὸ τοῦ χριστιανισμοῦ, διατηροῦν ἀκόμη καὶ τινὰ ἐκ τῶν κατὰ τοὺς ἠρωϊκοὺς κυρίως χρόνους τελουμένων. Οἱ ἀρχαῖοι ἢ ἐνεταφίαζον τὸ πτώμα ἢ ἔκαιον αὐτὸ, καὶ ἔθαπτον ἐντὸς ἀγγείων τὴν κόριν του. Ἡμεῖς δὲ ἀποβαλόντες τὸν ἐμπρησμόν, παρεδεξάμεθα μόνον τὴν

ταφὴν τοῦ πτώματος. Ὁ παρὰ πολλῶν ἐν ἡμῖν τιθέμενος βάμβαξ εἰς τὸ στόμα, τοὺς μυκτῆρας καὶ τὰ ὦτα τοῦ νεκροῦ, ὡς καὶ αἱ ἐρυθραὶ ταινίαι, δι' ὧν δένομεν τὰς χεῖράς του, ὡς εἶπε καὶ ὁ Σολομὸς περὶ τῆς θανούσης ὄρφανῆς.

» Καὶ μὲ κορδέλαις κόκκιναις δεμένα εἶχε τὰ χεῖρα »
εἶναι ἔθιμα ἄγνωστα εἰς τοὺς ἀρχαίους. Ἴσως ἡμεῖς διὰ τῶν σημείων αὐτῶν, ἠθελήσαμεν νὰ διακρίνωμεν τὸν τεθνεῶτα ἀπὸ τὸν κοιμώμενον· ὅθεν ἄδει καὶ ὁ μνησθεὶς ποιητὴς εἰς τὸν Λάμπρον

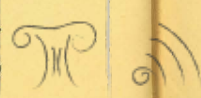
» Καὶ ἀκόμα λέει πῶς κυναγιέται ἀκόμα

» Τὰ βαμπάκια τοῦ Χάρου ἀκούει ὅστο στόμα. »

Τὸ δὲ συντριβόμενον ἀγγεῖον ἀπὸ τοὺς οἰκείους μετὰ τὴν ἐκφορὰν τοῦ νεκροῦ, εἶναι, φαίνεται, σημεῖον ἀποτροπιασμοῦ ἄγνωστον καὶ τοῦτο εἰς τοὺς ἀρχαίους. Ὡς πρὸς δὲ τὴν νεκρόσιμον ψαλλομένην ἀκολουθίαν, ἣτις παριστᾷ ἀληθὲς τραγικώτατον δράμα, καὶ τὰς λοιπὰς ἱεροτελεστίας, κρίνομεν περιττὸν νὰ ἐνδιατρίψωμεν, διότι ἐννοεῖται οἰκοθεν, ὅτι ἐκάστη θρησκεία ἔχει τὰς ἰδίας αὐτῆς τελετάς. Δὲν δυνάμεθα ὅμως νὰ παραλείψωμεν ἕτερά τινὰ ἔθιμα, ὅμοια μὲ τὰ τῶν ἀρχαίων ἠρωϊκῶν ἐποχῶν, τὰ ἐξῆς.

Ὁ ἀσθενὴς εἰς ἡμᾶς μόλις ἐκπνεύσῃ, κλείονται οἱ ὀφθαλμοὶ καὶ τὸ στόμα αὐτοῦ ὑπὸ τινος συγγενοῦς, ἢ ἐτέρου ἐκ τῶν περισσώτων· αὐτὸ τοῦτο ἔπραττον καὶ οἱ ἀρχαῖοι, ὡς μαρτυρεῖται ἐκ τῶν λόγων τοῦ Ἀγαμέμνονος, δι' ὧν ὑβρίζων ἐν τῷ ἄδη τὴν ἀνδροφόνον Κλυταιμνήστραν, λέγει ὅτι οὔτε τοὺς ὀφθαλμοὺς, οὔτε τὸ στόμα ἠνέχθη νὰ τοῦ κλείσῃ.

ΙΑΚΩΒΑΤΕΙΟΣ ἢ δὲ κυνώπις
» Ἡσσοῖσάτ' οὐδέ μοι ἔτλη ἰόντι περ εἰς Ἄϊδα
» Χέρι κατ' ὀφθαλμοῦς, ἑλέειν, σύντε στόμ' ἐρείσαι. »

Ὡς καὶ ἐξ ἐκείνων τῆς Πολυξένης, δι' ὧν ἐνεθάρρυνε τὴν μητέρα τῆς Ἑκάβης, ὅτι ὁ υἱὸς τῆς Πολύδωρος ἔζη ἐν τῇ Θράκῃ, καὶ ἤθελε μετὰ θάνατον κλείσει εἰς αὐτὴν τὰ ὄμματα

» Ζῆ, καὶ θανούσης, ὄμματα συγκαίεται τὸ σόν. »

Μετὰ ταῦτα ὁ νεκρὸς πλύνεται παρ' ἡμῖν με οἶνον, ἂν δὲ ὄξει, βαντίζεται με μύρα ἢ περιχέεται με εὐώδη ἄνθη, σολίζεται καὶ ἂν ἦναι ἄγαμος σεφανοῦται, ἐὰν δὲ ἔγγαμος τίθενται ἐπ' αὐτοῦ τὰ στέφανα. οὕτω δὲ παρεσκευασμένος βάλλεται ἢ ἐπὶ κλίνης ἢ ἐπὶ τινος τραπεζώματος ὑπτίος καὶ ἀσκεπής. Ὡσαύτως καὶ ὑπὸ τῶν ἀρχαίων ἐλούετο καὶ ἠλείφετο με ἀρωματικὰ ἔλαια, πλὴν τὰ πλυντήρια ἐγίνοντο οὐχὶ δι' οἴνου, ἀλλὰ δι' ὕδατος. Οὕτως ἔπραξαν οἱ Ἕλληνες εἰς τὸν νεκρὸν τοῦ Πατρόκλου,

» Καὶ τότε δὴ λούσαν τε, καὶ ἠλείψαν λίπ' ἐλαίῳ. »
καὶ ἀκολούθως εἰς τὸν τοῦ Ἀχιλλέως,

» καθήραντες χροά καλὸν

» Ἵδατί τε λιαρῷ καὶ ἀλείφατι »

οὕτω καὶ ἡ Ἑκάβη πρὸς τὴν κόρην τῆς Πολυξένης,

» Ὡς παῖδα λουτροῖς τοῖς πανυστάτοις ἐμὴν

» Λούσω »

Εἰς τοὺς καιομένους μόνον νεκροὺς ἐσβύνετο ἢ πυρὰ δι' οἴνου. Οὕτω διέταξεν ὁ Ἀχιλλεὺς νὰ σβέσωσι τὴν πυρὰν τοῦ Πατρόκλου.

» Πρῶτοι μὲν κατὰ πυρκαϊᾶν σβέσατ' αἴθοπι οἴνω

» Πίσταν »

Παρασκευασθεὶς καὶ ὑπὸ τῶν ἀρχαίων ὁ νεκρὸς, ἐτίθετο μὲν ἐπὶ τῆς νεκρικῆς κλίνης, πλὴν κεκαλυμμένος ἀπὸ κεφαλῆς μέχρι ποδῶν διὰ λεπτῆς σινδόνης καὶ φάρους λευκοῦ, μετατραπέντος ἀκολούθως ὑπὸ τῶν Σπαρτιατῶν εἰς ἐρυθροῦν ἦτον ἰσως τὸ καλού-

μενον καὶ παρ' ἡμῖν σάβανον, καὶ ὑπὸ τοῦ ποιητοῦ ταφῆϊον σπειρον ('Ὀδ β'. 99—102) οὕτω δὲ κείμενος ἐστρέφετο πρὸς τὴν θύραν.

» Ἐν λεχέεσσι δὲ θέντες, ἐκνή λιτὶ κάλυψαν

» Ἐς πόδας ἐκ κεφαλῆς καθύπερθε δὲ, φάρεϊ λευκῷ.

»

» Κεῖται, ἀνὰ πρόθυρον τετραμμένος

Οἱ θρηνοὶ, οἱ κοπετοὶ, ἢ μάθησις τῆς κόμης καὶ τὰ πένθιμα ἄσματα (μυρολόγια), ἀτινα διατηροῦνται εἰς τινὰ μέρη καὶ σήμερον, καὶ ἄδονται κατοδύνως, ἄνωθεν ἢ πέριξ τῶν νεκρῶν, εἴτε ὑπὸ τῶν συγγενῶν, εἴτε ὑπὸ εἰδικῶν πενθητριῶν ἢ θρηνωδῶν, ἐτελοῦντο καὶ ὑπὸ τῶν ἀρχαίων, οἵτινες προσέτι ἐβρίπτον, ὡς καὶ οἱ Ἑβραῖοι ἄλλοτε, κόνιν ἐπὶ τῆς κεφαλῆς των. Οὕτω κατερυπώθη ὁ Ἀχιλλεὺς ὅταν ἤκουσε τὸν θάνατον τοῦ Πατρόκλου.

» Ἀμφοτέρησι δὲ χερσὶν ἐλὼν κόνιν αἰθαλόεσσαν,

» Χεῦατο κακὴ κεφαλῆς, χαρίεν δ' ἤσχυνε πρόσωπον. »

Ἡ δὲ Βρισηὶς, ἐκέλη χρυσῆ Ἀφροδίτῃ, ὡς εἶδε τὸν Πάτροκλον φονευμένον,

» Ἀμφ' αὐτῷ χυμένη, λίγ' ἐκόκυε, χερσὶ δ' ἄμυσσεν

» Στήθεά τ' ἠδ' ἀπαλὴν δειρὴν ἠδὲ καλὰ πρόσωπα. »

Τοιοῦτοτρόπως ἐθρήνησαν καὶ μετὰ ταῦτα οἱ Ἕλληνες τὸν Ἀχιλλεῖα ἐπὶ δεκαεπτὰ ἡμέρας.

» Ἐπτὰ δὲ καὶ δέκα μὲν σε ὁμῶς νύκτας τε καὶ ἡμῆρας

» Κλαίωμεν

Ὡσαύτως καὶ οἱ Τρῶες καὶ αἱ Τρωάδες ἐκλαυσαν τὸν Ἔκτορα καὶ διὰ θρηνωδῶν.

» Οἱ δ' ἐπεὶ εἰσῆγαγον κλυτὰ δῶματα, τὸν μὲν ἔπειτα

ΙΑΚΩΒΑΤΕΙΟΣ
ΔΗΜΟΣΙΑ ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ
ΜΟΥΣΕΙΟ ΛΗΣΟΥ
Οἱ δ' ἐπὶ τῶν ἐν λεχέεσσι θέσαν, παρὰ δ' εἶσαν ἀοιδούς, οἵτινες ἐβρίπτον, οἵτις στονόεσσαν ἀοιδίην, ἢ ἐθρήνησον, ἐπὶ δ' ἐστενάχοντο γυναῖκες. »

Οἱ θρῆνοι καὶ οἱ κοπετοὶ ἐθωροῦντο ὡς τιμαὶ ὀφειλόμεναι εἰς τὸν τεθνεῶτα.

» Πάτροκλον κλαίμεν, ὃ γὰρ γέρας ἐστὶ θανόντων. »

Ἡ μέχρι τοῦ τάφου συνοδευομένη καὶ σήμερον ὑπὸ πολλῶν καὶ μετὰ πομπῆς ἐκφορὰ τοῦ λειψάνου, ἐσυνοδεύετο ἐπίσης καὶ εἰς τοὺς ἀρχαίους

» Ἄν δ' ἔδαν ἐν δίφροισι παραιβάται, ἠνίοχοί τε

» Πρόσθεν μὲν ἰππῆες, μετὰ δὲ νέφος εἶπετο πεζῶν

» Μυριοὶ ἐν δὲ μέσοισι φέρον Πάτροκλον ἑταῖροι. »

Πλὴν τὸ ἔθιμον τοῦτο ὡς καὶ οἱ θρῆνοι μεταγενεστέρως ἐπεριωρίσθησαν, καθὼς ἐξέλειψαν καὶ οἱ τελούμενοι ἀγῶνες μετὰ τὸν ἐνταφιασμόν τοῦ νεκροῦ.

Τὸ μελανὸν χρῶμα ὡς σημεῖον πένθους, καὶ ἡ κουρὰ ὑπὲρ τῶν νεκρῶν, ἐπικρατοῦν μέχρι τινος καὶ σήμερον· πλὴν εἰς ταύτην ὑποβάλλονται μόναι αἱ γυναῖκες, καὶ ἰδίως ἡ σύζυγος τοῦ τεθνεῶτος, ἐνῶ εἰς τοὺς ἀρχαίους ὑπεβάλλοντο καὶ οἱ ἄνδρες, οἵτινες ἔκοπτον ἐκ τῆς μακρᾶς κόμης τῶν τοὺς πενητηθρίους καλουμένους πλοκάμους, καὶ τοὺς ἔρριπτον ἐπὶ τοῦ νεκροῦ, ἢ ἐπὶ τοῦ τάφου αὐτοῦ. Οὕτως ἀπεκείραντο οἱ Ἕλληνες καὶ ὁ Ἀχιλλεὺς μετὰ τὸν φόνον τοῦ Πατρόκλου

« Θριξὶ δὲ πάντα νέκυν κατασύνου, ἀς ἐπέβαλλον,

» Κειρόμενοι

» Ποδάρκης δῖος Ἀχιλλεὺς

» Στὰς ἀπάνευθε πυρῆς, ξανθὴν ἀπεκείρατο χαιταν. »

Ἡ δὲ Ἥλέκτρα εἰς τὰς Χορηφόρους εὔρεν ἐπὶ τοῦ τάφου τοῦ πατρός της, τὸν πλόκαμον τοῦ Ὀρέστου·

» Ὅρῳ τομαῖον τόνδε βόστρυχον τάφῳ. »

Ὡς εἶδεν ἐπίσης μακρόθεν μελανειμονούσας αὐτὰς ταύτας τὰς χορηφόρους ἐκ τοῦ ἰδίου τάφου.

» Τίς ποθ' ἦδ' ὀμήγουρις

» Στεῖχει γυναικῶν φάρσειν μελαγχίμοις

» Πρόεπουσα ; »

Ὡσαύτως καὶ ἡ Ἰφιγένεια ἐν Αὐλίδι, παρήγγελλε τῆς μητρός της, οὔτε τὴν κουρὰν νὰ τελέσῃ, οὔτε νὰ πενθηφορήσῃ δι' αὐτήν.

» Μήτ' οὖνε τὸν σὸν πλόκαμον ἐκτάμης τριχός,

» Μήτ' ἀμφὶ σῶμα μέλανας ἀμπίσχη πέπλους. »

Οἱ ἐπιτάφιοι λόγοι ὑπὲρ τῶν τεθνεῶτων, ἢ δανάκη ἢ τὸ χαλκοῦν νόμισμα πρὸς πληρωμὴν τῶν πορθμείων τοῦ Χάρωνος, καὶ ἡ μελιττοῦσα πρὸς καταπράυνσιν τοῦ Κερβέρου εἰσήχθησαν μεταγενεστέρως εἰς τοὺς ἀρχαίους, ὡς καὶ τὸ πλησίον τοῦ νεκροῦ πλήρες καθαρσίου ὕδατος κείμενον ἀγγεῖον, ἐν ᾧ ἐνίπτοντο οἱ ἐγγίζοντες τὸ πτώμα, καὶ ὁ ἀνθόπλεκτος στέφανος ἐπὶ τῆς κεφαλῆς τῶν τεθνεῶτων. Πλὴν αἱ χοαὶ ἢ σπονδαὶ μετὰ τὴν ταφήν τῶν νεκρῶν, ἢ καὶ ἀκολούθως ἐπὶ τῶν τάφων αὐτῶν, ὡς γίνονται καὶ σήμερον παρ' ἡμῶν μετὰ γῆς καὶ ὕδατος, ἢ οἴνου καὶ θραύσεως ἀγγείου τινός, ἢ θυμιάματος, ἢ κηροῦ καὶ κολύβων, ἐτελοῦντο καὶ ὑπὸ τῶν ἀρχαίων μὲ ἕτερα ὁμῶς εἶδη καὶ πολυτιμότερα· ἦσαν δὲ προσφορὰ πρὸς ἐξιλέωσιν τῶν καταχθονίων « νερτέροις μειλίγματα, » ὡς καὶ ἅπασαι αἱ ἀπονεμόμεναι πρὸς τοὺς νεκροὺς τιμαὶ, ἐνομίζοντο προσέτι καὶ ὡς δειγμάτων εὐσεβείας πρὸς τοὺς ὑπογείους θεοὺς· οὕτω λέγει ὁ Κρέων εἰς τὰς Φοινίσσας τοῦ Εὐριπίδου.

» Τοῖς γὰρ θανοῦσι χρὴ τὸν οὐ τεθνηκότα

» Τιμὰς διδόντα, χθόνιον εὐσεβεῖν θεόν. »

Τὰ ἐπὶ τινος τέλος ἡμέρας μετὰ τὸν θάνατον ἢ τὴν ταφήν τῶν νεκρῶν, γινόμενα σήμερον ὑπὸ τῶν συγγενῶν καὶ φίλων εὐσσίτια, ἀντιστοιχοῦν πρὸς τὰ ὑπὸ τῶν ἀρχαίων καλούμενα περιδείπνα ἢ μακαρία.

ΙΑΚΩΒΑΤΕΙΟΣ
ΔΗΜΟΣΙΑ ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ
ΜΟΥΣΕΙΟΝ ΔΗΕΟΥΡΙΟΥ

Ὁὕτω συνευωχῆσαντο οἱ Ἕλληνες καὶ ὁ Ἀχιλλεύς μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Πατρόκλου.

- » Ἐσαυμένως δ' ἄρα δόρυπον ἐφοπλίσαντες ἕκαστοι
- » Δαίνυντο, οὐδέ τι θυμὸς ἐδέετο δαιτὸς ἕσσης. »

Ἡ μακαρία, καλουμένη ὑπὸ τοῦ Φωτίου καὶ Ἀμβροσία, ἦτον κατὰ τὸν Ἡσυχιον βρῶμα ἐκ ζωμοῦ καὶ ἀλφίτων, διανεμόμενον μετὰ τὴν ταφὴν τοῦ νεκροῦ εἰς τοὺς συνοδεύσαντας τὴν ἐκφορὰν· οὗτοι δὲ λαμβάνοντες αὐτὸ ἀνεφώνουν. « ὁ Θεὸς μακαρίσοι τον· » ὅθεν ἐκλήθη καὶ τὸ ἕδесμα μακαρία, καὶ ὁ τεθνεὼς ἐκαλεῖτο, ὡς καὶ εἰσέτι μακαρίτης, καὶ ὑπὸ τῶν Δωριέων Ζαμερίτης· τὸ ἕδесμα αὐτὸ, ὅπου συνειθίζεται σήμερον καλεῖται ψυχόπιτα. Ὁ Ὅμηρος καλεῖ αὐτὴν Τάφον

» Αὐτὰρ ὁ τοῖσι τάφον μενοεικέα δαίνυ' »

(Ἰλ. ψ'. 29)

Τὰ δὲ τρίτα, τὰ ἔννατα, αἱ τριακάδες, τὰ ἐνιαύσια, κτλ. ὑπὲρ τῶν τεθνεώτων, εἰσῆχθησαν μεταγενεστέρως· ἦσαν δὲ ἕδέσματα προσφερόμενα εἰς μνήμην τῶν νεκρῶν ὑπὸ τῶν συγγενῶν. Τοιαῦτα εἶναι τὰ περὶ τούτων οὐσιωδέστερα τῶν ἀρχαίων ἔθιμα, ὁμοιάζοντα ἐν πολλοῖς μὲ τὰ ἡμέτερα.

Ἦλὴν τίνα ποτὲ λόγον, ἢ μᾶλλον τίνας λόγους ἔχει τὸ γενικὸν αὐτὸ ἔθιμον ἢ δίκαιον τῆς ταφῆς τῶν τεθνεώτων; Οἱ νεκροὶ οὔτε ὁμιλοῦν, οὔτε κινοῦνται, οὔτε δίδουν, οὔτε λαμβάνουν, οὔτε ἀπαιτοῦν, οὔτε ὑπόσχονται, εἶναι ἴσοι μὲ τὸ μηδέν. Αἱ δὲ ψυχαὶ πάλιν αὐτῶν ἀποχωριζόμεναι ἐκ τοῦ σώματος, ἀπεχωρίζοντο καὶ ἐκ τοῦ κόσμου τούτου, καὶ μεταβαίνουσαι εἰς ἕτερον, ἀνάλογον τῆς ἐν τῷ βίῳ πολιτείας τῶν ἀπέχοπτον καὶ πᾶσαν αἰσθητὴν σχέσιν μετὰ τῶν ἐπιζόντων, οὔτε συνεμερίζοντο ὡς ἐκ τῆς φύσεώς τινος

τῶν ματαιοδοξίας τῶν. Πόθεν λοιπὸν ὀρμῶνται αἱ τῶν περὶ τῶν νεκρῶν μέριμναι τῶν ζώντων; Τίνα ἐννοίαν, τίνα σημασίαν ἔχουν οἱ τάφοι καὶ τὰ μνημεῖα; — Ὁ μὲν Τάκιτος ἐκάλεσε τὰς ταφὰς humanitatis commercia· ὁ δὲ μεταγενέστερος αὐτοῦ Βίκος foedera generis humani. Ἐθεώρησαν αὐτὰς καὶ οὗτοι ὡς ἀμοιβαίας τῶν ἀνθρώπων ὀρμεμφυτικὰς, καὶ οὐχὶ γραπτὰς, συνθήκας, καὶ ὡς κοινὸν καὶ φυσικὸν δεσμὸν ἔχοντα τὸν λόγον τοῦ εἰς τὴν πρεσβευομένην παρά τινων ἔθνῶν ἰδέαν, ὅτι τῶν ἀτάφων αἱ ψυχαὶ περιπλανῶντο πάντοτε ἀνήσυχοι ἐπὶ τῆς γῆς, καὶ ὅτι τότε μόνον ἀνεπαύοντο, ὅταν τὸ σῶμα ἐκ τοῦ ὁποῦ ἐξῆλθον, ἐνεταφιάζετο. Αὐτὰ λέγει καὶ τὸ φάσμα τοῦ εἰσέτι ἀτάφου Πατρόκλου, ἐμφανισθέντος καθ' ὕπνου εἰς τὸν Ἀχιλλεῖα.

- » Θάπτε με ὅτι τάχιστα, πύλας αἶδαο περήσω,
- » Τῆλε μ' εἴργουσι ψυχαί, εἶδωλα καμύντων,
- » Οὐδέ μὲ πω μίσγεσθαι ὑπὲρ ποταμοῖο ἐῶσιν·
- » Ἄλλ' αὐτῶς ἀλάλημαι ἦν' εὐρυπυλὲς Αἶδος δῶ. »

Ἔνεκα τούτου καὶ οἱ Ῥωμαῖοι τοὺς θνήσκοντας ἐν πολέμῳ ἢ μακρὰν τῆς πατρίδος ἐνεταφιάζον εἰκονικῶς.

Ἡ δοξασία ὅμως τῶν συγγραφέων τούτων, πολὺ κατωτέρα τῆς τοῦ Ἀριστοτέλους, Σοφοκλέους καὶ Εὐριπίδου, δὲν ἐρμηνεύει ἀποχρόντως τὸ ἔθιμον, ἢ τὸ δίκαιον, δὲν πείθει, δὲν ἱκανοποιεῖ ἐντελῶς τὴν συνειδησιν, διότι ἂν καὶ ἀναγνωρίζῃ τὴν ὑπαρξιν ἐνὸς ἑτέρου κόσμου, καὶ δύο ἀντιθέτους εἰς τὸν ἀνθρωπὸν φύσεις, τὴν μὲν φθαρτὴν, τὴν δὲ ἀφθαρτον, καὶ παρίσταται τὸ σῶμα τὴν αἰωνιότητα ταύτης, δὲν συμπερικαλεῖται τὸ πᾶν καὶ τὰ ἔθνη ἐκεῖνα, ἅτινα καίτοι ἔχουν τὸ ἔθιμον τῆς ταφῆς, δὲν πρεσβεύουν ὁμῶς

ΙΑΚΩΒΑΤΕΙΧΕ
ΔΗΜΟΣΙΑ ΚΕΝΤΡΗΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ
ΜΟΥΣΕΙΟ, ΔΗΘΟΥΡΙΟΝ
ταὶ ἔχουν τὸ ἔθιμον τῆς ταφῆς, δὲν πρεσβεύουν ὁμῶς

καὶ τὰς αὐτὰς ἰδέας· ἐπομένως δὲν ἰσχύει καὶ εἰς αὐτὰ ὁ ἴδιος λόγος, οὔτε δύναται οὗτος νὰ θεωρηθῆ ὡς μόνος καὶ γενικός· εἶναι μὲν εἷς ἐκ τῶν πολλῶν καὶ ἴσως εἷς τῶν ἔθνη ὁ ἐπικρατέστερος, πλὴν οὐχὶ καὶ ὁ μόνος καὶ ὁ κυριώτερος τῆς ταφῆς τῶν τεθνεώτων.

Ὁ ἀρχικός, ὁ κύριος καὶ γενικός λόγος τοῦ ἐνταφιασμοῦ τῶν νεκρῶν, ὑπῆρξεν ἀνεκάθεν τὸ φυσικὸν αἰσθημα τῆς ἀγάπης, ἢ συμπαθείας, καὶ κατόπιν τούτου τὸ τοῦ σεβασμοῦ. Ἀμφότερα ταῦτα ἀκολούθως ἰσχυροποιήθησαν καὶ συνεταῦτίστησαν, οὕτως εἰπεῖν, μετὰ ἐτέρων ἀναπτυχθέντων λόγων, μεταξύ τῶν ὁποίων ἡ θρησκεία καὶ τὰ δόγματα αὐτῆς ἔγιναν βαθμηδὸν εἰς τὰ πλειότερα ἔθνη ἴσως τὰ ἐπικρατέστερα, καὶ ἀνήχθησαν πλέον εἰς ἱερόν, γενικὸν καὶ στερεὸν καθήκον τῶν ζώντων πρὸς τοὺς νεκρούς. Ὁ συγγενῆς ἢ ὁ εὐεργέτης εἰς ὃν ὤφειλον οἱ ἐπιζῶντες τὴν ζωὴν καὶ τὴν εὐτυχίαν, ἢ ὁ χρηματίσας ἀντικείμενον τῶν διηνεκῶν καὶ περιπαθῶν φροντίδων των, ἢ ἐκεῖνος μετὰ τοῦ ὁποίου διήνυσαν ὀλόκληρον εὐάρεστον βίον, ἢ ἕτερος μεθ' οὗ διετέλεσαν εἰς φιλικωτάτας σχέσεις, καὶ οἵτινες μέχρι τελευταίας ὥρας παρευρίσκοντο μετ' αὐτῶν συνομιλοῦντες, ἦτο φύσει ἀδύνατον, εἰς τοὺς πρωτογενεῖς μάλιστα καὶ πλήρης αἰσθήματος καὶ εἰλικρινείας ἐκείνους χρόνους, νὰ ἐξαλειφθῶσιν εὐθὺς μετὰ τὴν ἐκπνευσίν των ἐκ τῆς μνήμης καὶ τῆς φαντασίας τῶν ἰδίων ἐπιζώντων.

Ἡ ἀγάπη, ἢ συμπάθεια, ἢ εὐγνωμοσύνη καὶ ὁ σεβασμὸς, εἶναι αἰσθήματα, οὕτως εἰπεῖν, μαγνητικὰ καὶ ἀείζωα, τὰ ὁποῖα ἅμα ἀναπτυχῶσιν οὔτε σβύνονται, οὔτε ἀποσπῶνται, ἀνευ ἀντιθέτου καὶ ἀνωτέρας τινὸς δυνάμεως, ἐκ τοῦ ἀντικειμένου τῆς λατρείας των, εἴτε παρίσταται τούτο, εἴτε ἀφίστα-

ται, διότι τὴν ἀπόστασιν καὶ ἀπουσίαν, ἀναπληροῦν ἢ φαντασία καὶ ἢ ἀνάμνησις. Τὰ αἰσθήματα μάλιστα τῆς ἀγάπης καὶ συμπαθείας εἶναι τόσοσιν ζωηρὰ καὶ σφοδρὰ, ὥστε πολλάκις ἐπεκτείνονται καὶ εἰς αὐτὰ τὰ ἄλογα κτήνη. Ὁ ἐξοικειωθεὶς μὲ αὐτὰ ἄνθρωπος, ἀντὶ μετὰ τὴν τελευταίαν των νὰ τὰ ἐγκαταλείψῃ εἰς τὴν διάκρισιν τῶν κυνῶν καὶ τῶν ὀρνέων, τὰ ἐναποθέτει εἰς τάφους, ὡς ὄντα προσφιλεῖ καὶ ἄξια ἰδιαιτέρας μερίμνης. Ὅταν οἱ Ἀθηναῖοι μετὰ τὴν εἰσβολὴν τῶν Περσῶν ἐγκατέλιπον τὰς Ἀθήνας καὶ μετέβησαν εἰς τὴν Σαλαμίνα, ὁ κύων τοῦ Ξανθίππου πατρὸς τοῦ Περικλέους, μὴ ἀνεχόμενος τὴν στέρησιν τοῦ Κυρίου του, παρηκολούθει κολυμβῶν τὸ πλοῖόν του μέχρι τῆς νήσου ἐκείνης, ὅπου μόλις ἐξῆλθε, παραχρῆμα ἐτελεύτησεν. Ὁ Ξανθίππος λυπηθεὶς σφόδρα καὶ θέλων νὰ τιμῆσῃ τὴν ἀγάπην καὶ πίστιν τοῦ κυνὸς αὐτοῦ, τὸν ἐνεταφίασεν ἐκεῖ· τὸ δὲ μέρος ἐκεῖνο ἐκαλεῖτο ἀκολούθως ἐπὶ πολὺν χρόνον ὁ τάφος τοῦ κυνός. Ὡσαύτως καὶ ὁ Κίμων ἐνεταφίασε τοὺς τελευτήσαντας ἵππους του, δι' ὧν εἶχεν ἀναδειχθῆ Ὀλυμπιονίκης. Ὁ δὲ αὐτοκράτωρ Ἀδριανὸς τοσοῦτον ἠγάπα τοὺς κύνας καὶ τοὺς ἵππους, ὥστε ἐνεχάραττεν ἐπὶ τῶν τάφων των καὶ ἐπιτυμβίους ἐπιγραφάς.

Ἡ ἐντασις ὁμῶς τῶν φυσικῶν αὐτῶν αἰσθημάτων, καθίστατο κατὰ τὴν ὥραν τοῦ θανάτου πολὺ ἰσχυροτέρα, καὶ τὸ πάθος πολὺ σφοδρότερον, ἔνεκα τῆς αἰφνηδίου ἀπωλείας καὶ τῆς ἰδέας, ὅτι πλέον δὲν ἤθελον συναντιθῆ μετὰ τῶν τελευτησάντων ἐν τῷ κόσμῳ τούτῳ. Ἡ ἠθικὴ αὕτη κατάστασις διήγειρε τότε φυσικὰ τὴν ἐπιθυμίαν τῆς παρατάσεως τῶν αἰσθημάτων ἐκείνων, διὰ σημείων ἢ σημείων ἐξωτερικῶν

καὶ ὑλικῶν, ἅτινα διὰ τῆς αἰσθητικῆς αὐτῶν ὑπάρξεως καὶ τῶν προξενουμένων ἐντυπώσεων, ν' ἀνακαλῶσι καὶ διαιωνίζωσι τὴν μνήμην τῶν ἀποβιωσάντων, καὶ νὰ διατηρῶσιν οὕτω, κατ' ἐπίνοιαν τοῦλάχιστον, τὸ διηνεκὲς καὶ ἀδιάλυτον τῶν δεσμῶν αὐτῶν μετὰ τῶν ἐπιζησάντων, ἕωσοῦ καὶ οὗτοι ἀπέλωσι πρὸς ἐκείνους.

Τὰ ἐξωτερικὰ ὁμῶς αὐτὰ δείγματα ἵνα προξενῶσι τοιαύτας ἐντυπώσεις, νὰ διεγείρωσι ζωηρὰν τὴν μνήμην, καὶ συνάμα νὰ χρησιμεύωσι ὡς μαρτύρια πρὸς τε τοὺς συγχρόνους καὶ τοὺς μεταγενεστέρους, ὡφειλον νὰ ἦναι στερεὰ, διαρκῆ, πασίδηλα, ἀπρόσβλητα καὶ ἐν τόπῳ ὠρισμένῳ. Ὡς τοιαῦτα δὲ ἐνεκρίθησαν τὰ ἐν ὑπαίθρῳ μνήματα, ἢ οἱ ἐντὸς τῶν εἰκῶν ἰδιαιτέροι σηκοὶ καὶ αἱ θῆκαι, καθὼ ἀμφοτέρα τὰ σημεῖα ταῦτα, παρεῖχον ὅλα τὰ ἀπαιτούμενα προσόντα. Ὁ θάνατος ἦτο μὲν τὸ τέρμα τοῦ πνέοντος βίου, πλὴν ὁ τάφος ἢ ὁ σηκὸς καὶ ἡ θήκη, ἦσαν ἡ εἰκονικὴ τοῦ βίου παράτασις διὰ τοὺς ἐπιζῶντας. Οὗτοι διὰ τοῦ ἐνταφιασμοῦ, ἢ τῆς ἐν τῷ οἴκῳ διατηρήσεως τῶν νεκρῶν, ἐπέκτεινον ἐν δυνάμει καὶ κατὰ διάνοιαν, τὴν ἄλλως βραχεῖαν ὑπαρξίν πέραν τῶν αἰώνων· ἡ θήκη ἢ ἡ πλάξ ἢ καλύπτουσα τὴν κόνιν τοῦ συγγενοῦς, τοῦ φίλου, τοῦ ἐμοίου, τοῦ εὐεργέτου, ἦτον ὁ ἱερός βωμὸς, ἐπὶ τοῦ ὁποίου οἱ σύγχρονοι καὶ οἱ μεταγενέστεροι προσφέροντες ὡς τιμὴν καὶ θυρίαμα τὸν φόρον τοῦ πένθους των, ἀνεγίνωσκον καὶ τὸ ἐπίγραμμα τῆς ἰδίας αὐτῶν τύχης, καὶ συνάμα τῆς διαδοχικῆς καὶ ἀτελευτήτου αὐτῶν μνήμης.

Ἡ κατὰ συνέπειαν φυσικῶν καὶ ἠθικῶν αἰσθημάτων καθιέρωσις τῆς ταφῆς τῶν τεθνεώτων, παρήγαγε βαθμηδὸν καὶ τὴν ἰδέαν τοῦ ἀμοιβαίου αὐτῶν σεβα-

σμοῦ, ἄνευ τοῦ ὁποίου ἦτον ἀδύνατον νὰ διατηρηθῶσιν ἀσφαλεῖς καὶ ἀνενόητοι. Ὁ ἐπιθυμῶν καὶ ἔχων ἐνδιαφέρον νὰ σεβασθῶσιν οἱ τάφοι τῶν οικείων καὶ φίλων του, ὡφειλεν ἐκὼν ἄκων νὰ σεβασθῆ καὶ αὐτὸς τοὺς τῶν ἐτέρων. Ὁ ἀμοιβαῖος οὗτος σεβασμὸς, ἐμόρφωσε καὶ πνευμά τι ὁμόθυμον, τὸ ὁποῖον ἔχων ὡς βᾶσιν τὰ κοινὰ αἰσθητά ἀναφορικὰ εἰς ὄντα προσφιλῆ, περιβλήθη καὶ ἱεροπρεπῆ τινα χαρακτῆρα, ὅστις παριστῶν εἰς τὴν φαντασίαν σεβασμιώτερα τὰ ὄντα ἐκεῖνα, τὰ ἐθεώρει καὶ ὡς ὑπερφυῆ καὶ τὰ ἐλάτρευε πολλακίς μέχρις ἀποθεώσεως. Τὸ ὑπερφυὲς ὁμῶς, ἢ λατρεία καὶ ἡ ἀποθέωσις, ἦσαν καὶ ἀποτελέσματα τῆς μεγαλητέρας ἐντάσεως τῶν φυσικῶν αἰσθημάτων, ἅτινα ἐν τῇ προόδῳ τοῦ πολιτισμοῦ καὶ ἐν τῇ ἀφθονίᾳ τῶν μέσων, ἐγίναν καὶ παραίτια ἰδιαιτέρων διακρίσεων καὶ πολυτελῶν μαυσαλείων. Ὁ περιπαθῶς ἀγαπώμενος, ἢ ὁ μεγάλως εὐεργετήσας τοὺς ὁμοίους του, περιποιούντο καὶ ἰδιαζόντως ἡ ἀποθεόγοντο ἐν τῷ θανάτῳ.

Ἐκ τούτου ἔλαβον ἴσως ἑναρξίν καὶ οἱ ἐπιτάφιοι λόγοι. Ὁ Πλούταρχος εἰς τὸν βίον τοῦ Πουβλικόλα, ἀναφέρει ὅτι πρῶτος ὁ Σόλων, κατὰ τὸν ῥήτορα Ἀναξιμένην, ἐθεσμοθέτησε τὴν ἐκφώνησιν τῶν ἐπικηδείων λόγων, ἂν καὶ ἕτεροι βεβαιούν, ὅτι τὸ ἔθιμον αὐτὸ εἰσήχθη τὸ πρῶτον εἰς τὴν Ῥώμην, ἀπὸ τῆν ἐποχὴν τοῦ Βαλερίου Πουβλικόλα, διότι οὗτος πρῶτος ἐξεφώνησε λόγον ἐπικηδείου εἰς ἔπαινον τοῦ συνυπάτου αὐτοῦ Βρούτου, φονευθέντος εἰς τὴν κατὰ τῶν Τυρρηνῶν καὶ Ταρκυνίων μάχην. Τοσοῦτον δὲ ὁ ἀφ' οὗ ἀναρξήσῃ λόγος εὐηρέστησε τοὺς Ῥωμαίους καὶ οἱ ἄλλοι ἐπικηδείου καθιέρωσαν τὸ ἔθιμον τοῦ ΜΟΥΣΕΙΟΝ ΔΗΛΟΥΣ ἐν τῷ θανάτῳ οἱ ἕξοχοι καὶ σεβα-

στοί πολῖται ὑπὸ τῶν μεγάλων καὶ περιφανῶν ἀνδρῶν, ὅπως τοιοῦτοτρόπως ἐνθαβρύνωνται καὶ ἐμφυχώνονται οἱ ἐπιζῶντες εἰς τὴν ὁδὸν τῆς ἀρετῆς καὶ τῶν πατριωτικῶν ἔργων. Τὸ ὥραϊον τοῦτο ἐπινόημα οὐδέποτε εἰς τοὺς ἀρχαίους ἐξώκειλεν εἰς κατάχρησιν ἢ ἀκοσμίαν. Μόνοι οἱ ἀνδρεῖοι καὶ ἀληθῶς ἐνάρετοι, ἐγκωμιάζοντο πάντοτε ὑπὸ ἱκανῶν, ἀγαθῶν καὶ σεβασμίων πολιτῶν. Ἐνεκα τούτου καὶ τὰ ἐναπομείναντα εἰς ἡμᾶς λείψανα τοιούτων λόγων, εἶναι ἀριστουργήματα εἰς τὸ εἶδος τῶν παραπλήσια τούτων ὑπάρχουν καὶ εἰς πολλὰ ἐκ τῶν νεωτέρων ἔθνων, ἅτινα ἐτήρησαν τὴν ἀρχαίαν μέθοδον καὶ αὐστηρότητα. Εἰς ἡμᾶς ἀπεναντίας, ὡς τὰ πάντα σχεδὸν κυλίσονται εἰς τὸν βόρβορον, οὕτω καὶ τὸ τῶν ἐπιταφίων λόγων ἀντικείμενον, διότι πολλάκις καὶ εἰς τὸν τυχόντα καὶ ἄσημον, καὶ ὑπὸ τοῦ τυχόντος ἢ ἀσέμου, τοιοῦτοι ἐκφωνοῦνται λόγοι· κάποτε δὲ καὶ οἱ αὐτοχειροτονούμενοι ῥήτορες χάριν ματαιίας ἐπιδείξεως, ἔρχονται καὶ εἰς ἔριδας πρὸς ἀλλήλους, καὶ μεταβάλλουν τὸ πένθιμον τῆς κηδείας εἰς τὸ γελοῖον τῆς κωμωδίας.

Ἡ λατρεία αὕτη καὶ ὁ σεβασμὸς τῶν τεθνεώτων, ὑπηγόρευεν εἰς τοὺς ζῶντας καὶ ὅλα τὰ μέτρα, ὅσα ἐνομίζοντο ἀναγκαῖα, οὐ μόνον πρὸς περιφρούρησιν τῶν τάφων ἐξ οἵασδήποτε προσβολῆς ἢ ὑβρεως, ἀλλὰ καὶ πρὸς τιμωρίαν τῶν ὑβριστῶν. Οἱ Ῥωμαῖοι (leges sepulcrales) ἐτιμῶρουν τοὺς τυμβωρύχους ὡς ἱεροσόλους ἢ μὲ τὴν ἐξορίαν, ἢ μὲ τὴν ἐκκοπὴν τῶν χειρῶν· τοὺς δὲ πτωχοὺς ἐφρόντιζον νὰ θάπτωσιν εἰς τὸ κοινὸν κοιμητήριον δι' ἐξορῶν τοῦ δημοσίου. Ὁ Σαλικὸς νόμος τὸν ὁποῖον μετήνεγκον οἱ κατακτηταὶ Γερμανοὶ εἰς τὴν Γαλλίαν περὶ τὸν 5ον αἰῶνα, κατεδίκασεν ἐπίσης εἰς ἐξορίαν τοὺς ἐκθάπτοντας ἢ ἀπο-

γυμνόνοντας τοὺς νεκροὺς. Οἱ δὲ Βυζαντινοὶ νομοθέται παρεδέξαντο τοὺς νόμους τῶν Ῥωμαίων.

Ὁ χριστιανισμὸς ὁμως ἐπήνεγκεν ἐν γένει ὡς πρὸς τὰς ταφὰς μεταβολὴν τινα, διότι ἀντὶ νὰ ἐνταφιάζῃ ὡς πρότερον τοὺς νεκροὺς εἰς τὸν κοινὸν ὠρισμένον τόπον, παρεδέξατο ἀνέκαθεν τὸ μέτρον τοῦ νὰ θάπτῃ αὐτοὺς ἐντὸς ἢ πέριξ τῶν ἱερῶν Ναῶν. Τὸ ἔθιμον τοῦτο ἐπικρατεῖ εἰσέτι, καίτοι ἀντιβαίνει εἰς ῥητὰς διατάξεις, εἰς πολλὰ τῆς ἡμετέρας Ἐπικρατείας μέρη. Πλὴν τίς εἶναι ὁ ἀρχικὸς καὶ κύριος αὐτοῦ λόγος; Πότε ἔλαβεν ἑναρξιν; — Τὸν μὲν χρόνον τῆς ἐνάρξεως δυσκόλως δυνάμεθα πλέον νὰ προσδιορίσωμεν ἀκριβῶς. Τὸν λόγον ὁμως αὐτοῦ θέλομεν εὐκόλως ἀνακαλύψει, ἐὰν ἀναδράμωμεν εἰς τοὺς πρώτους αἰῶνας τοῦ χριστιανισμοῦ, ὅτε εἰσέτι δὲν εἶχεν οὗτος ὑπερισχύσει καὶ ἀναγορευθῆ ἐπικρατέστερος.

Καταδιωκόμενος ἐν τῇ γεννήσει του ὑπὸ τῶν ἐθνικῶν, ἠναγκάζετο λαθραίως νὰ τελῇ τὰ τῆς νέας αὐτοῦ πίστεως καὶ θρησκείας καθήκοντα, καὶ νὰ λατρεύῃ τὸν Θεὸν του. Τόποι ἀπόκεντροι καὶ ἔρημοι, ἢ σπήλαια, ἢ ὑπόγεια, ἦσαν τὰ ἀσφαλῆ καταφύγια τῆς λατρείας τῶν πιστῶν· ἐκεῖ ἀνήγειρον καὶ τοὺς ἀπροσίτους βωμοὺς καὶ μικροὺς ναοὺς των, ὅπου ἐκκλησιαζόμενοι προσέφερον τὸ θυμιάμα των, καὶ ἔπραττον ἀκωλύτως τὰς λοιπὰς τῆς νεοσυστάτου αὐτῶν θρησκείας τελετὰς. Ὁ ἀποχωρισμὸς τῆς νέας ἐκ τῆς παλαιᾶς θρησκείας καὶ εἰδωλολατρείας, ἐπήνεγκε καὶ τὸν ἀποχωρισμὸν πάσης ἐτέρας κρᾶξεως, περιβεβλημένης ἱεροπρεπῆ καὶ μέχρι τινος θρησκευτικὸν χαρακτῆρα. Τοιαύτης δὲ φύσεως ἦσαν καὶ αἱ ταφαὶ τῶν τεθνεώτων. Οἱ νέοι πιστοὶ ἢ χριστιανοὶ ἀποθησκοῦντο πλέον, καὶ ἂν τοὺς ἐπετρέπετο ἀ-

ΙΑΚΩΒΑΤΕΙΟΣ

ΔΗΜΟΣΙΑ ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ

ΜΟΥΣΕΙΟ, ΠΛΕΥΡΑΙΟΝ

κόμη, νὰ ταφῶσιν εἰς τὸ κοινόν τῶν ἑτεροθρήσκων κοιμητήριον, ν' ἀναμιχθῶσι μὲ ἀπίστους καὶ εἰδωλολάτραις καὶ νὰ τελῶσιν ἐκεῖ τὰ τῆς λατρείας των. Ἐπρεπε λοιπὸν νὰ ὀρισθῇ ἰδιαίτερος χώρος δι' αὐτούς.

Ἀλλὰ διαβλεπόμενοι καὶ μισούμενοι τότε οἱ χριστιανοί, ὤφειλον πρὸς ἀσφάλειαν ἑαυτῶν καὶ τῶν τεθνεώτων, νὰ ἀποκρύπτωσι τοὺς νεκροὺς αὐτῶν, καὶ νὰ τοὺς ὑπεξαίρῶσιν ἀπὸ τὰ ἐχθρικά βλέμματα τῶν ἐθνικῶν. Τίς δὲ τόπος ἠδύνατο νὰ ἦναι ἀσφαλέστερος, ἀπὸ ἐκεῖνον εἰς ὃν ἐτέλουν καὶ τὰ τῆς λατρείας των λαθραίως; Ἐὰν οὗτος περιεφρούρει τοὺς ζῶντας, ἐγγυᾶτο μᾶλλον καὶ τοὺς τεθνεώτας. Αὐτὸς ἐθεωρεῖτο προσέτι καὶ ὡς ἀρμοδιώτερος διὰ τὴν σωτηρίαν των, διότι ἅμα ὁ Χριστιανισμὸς παρεδέξατο ὡς δόγμα τὴν μέλλουσαν κρίσιν καὶ ἀνταπόδοσιν, καὶ ὡς μυστήριον καὶ ἐλπίδα τὴν μετάνοιαν, καὶ τὴν δι' εὐχῶν καὶ ἱκεσιῶν πρὸς τὸ ὑπέρτατον Ὄν λύσιν τῶν ἀμαρτημάτων ζώντων καὶ τεθνεώτων, ἐπόμενον ἦτο νὰ ἐκλαμβάνωνται καὶ οἱ ναῖσκοι ὡς τὰ καταλληλότερα εὐκτήρια πρὸς σωτηρίαν τῶν ψυχῶν καὶ ἁγιασμόν τῶν σωματίων.

Ὅ,τι ὅμως ἐν τῇ ἀρχῇ του ὑπῆρξεν ὑπαγόρευσις τῆς ἀνάγκης καὶ τῶν περιστάσεων, κατεστη ἀκολούθως ἔθιμον στερεὸν καὶ μέχρι τινὸς θρησκευτικόν, διότι καίτοι ὁ χριστιανισμὸς ἐθριάμβευσε, καὶ οἱ κίνδυνοι καὶ οἱ καταδιωγμοὶ τῶν πρώτων αἰῶνων εἶχον ἐκλείψει, ὁ ἐνταφιασμὸς τῶν νεκρῶν ἐξηκολούθει νὰ γίνηται ἐντὸς ἢ περίξ τῶν ναῶν τοῦ Ἰησοῦ. Τοσοῦτον δὲ τὸ ἔθιμον αὐτὸ ἐρριζώθη εἰς τὰς ψυχὰς, ὥστε μετεβλήθη καὶ εἰς πρόληψιν καὶ δευσιδαιμονίας, διότι ἡ μακρὰν τῶν ναῶν ταφή, ἐνομίσθη θρησκευτικὴ πα-

ράβασις, ἥτις ἀντέκειτο εἰς τὴν σωτηρίαν τῆς ψυχῆς καὶ τὸν ἁγιασμόν τῶν ὄστων τοῦ τεθνεώτος. Πρὸς ἐξάλειψιν δὲ καὶ ἐκρίζωσιν τοιαύτης προλήψεως καὶ δευσιδαιμονίας, ἠναγκάσθησαν ν' ἀσχοληθῶσι Σύνοδοι καὶ ν' ἀποφανθῶσιν ἐπ' αὐτῶν.

Περὶ τὰς ἀρχὰς τοῦ 7ου αἰῶνος Σύνοδος καθολικῶν συνελθοῦσα εἰς Παρισίους, ἀπηγόρευσε μεταξὺ τῶν ἄλλων καὶ τὴν ταφήν τῶν νεκρῶν ἐντὸς τῶν Μοναστηρίων, ἄνευ τῆς ἀδείας τῶν Ἐπισκόπων. Ἐκ δὲ τῶν πρακτικῶν ἐτέρας περὶ τὸν αὐτὸν αἰῶνα ἐν Ἰρλανδίᾳ τοπικῆς Συνόδου προκύπτει, ὅτι μόνοι οἱ βασιλεῖς ἐθάπτοντο ἐντὸς τῶν Ναῶν, οἱ δὲ λοιποὶ χριστιανοὶ ἢ ἐκαίοντο, ἢ ἐθάπτοντο ὑπὸ σωρὸν λίθων. « Nam caeteri homines sive igne, sive acervo lapidum conditi sunt ». Περὶ δὲ τὰ τέλη τοῦ 9ου αἰῶνος, ἑτέρα Σύνοδος συγκροτηθεῖσα εἰς τὸ Τιβούρ τῆς Γαλλίας, ἐκανόνισε καὶ τὸν ἐνταφιασμόν τῶν νεκρῶν, ἀπαγορεύουσα αὐτὸν εἰς τοὺς λαϊκοὺς ἐντὸς τῶν Ἐκκλησιῶν, καὶ κωλύουσα ἐνταυτῷ τὴν πληρωμὴν ἢ ἀγορὰν γῆς διὰ ταφήν τὴν πρᾶξιν μάλιστα ταύτην, ἐχαρκτήρισε αἰσχρὰν καὶ φρικώδη.

Ἐκ τότε ἤρχισαν βαθμηδὸν ν' ἀνεγείρωνται παντοῦ αἱ νεκροπόλεις ἢ τὰ κοινὰ κοιμητήρια, εἰς τὰ ὅποια φθοδόμουν συνήθως καὶ μικρὸν ναῖσκον διὰ τὰς ὑπὲρ τῶν τεθνεώτων ἱεράς τελετάς. Πρὸς σύστασιν ὅμως τοιούτων κοινῶν νεκροταφειακῶν καταστημάτων, συνέτελεσαν καὶ ἡ πρόοδος τοῦ πολιτισμοῦ, καὶ ἡ διάχυσις τῶν φώτων, καὶ ἡ ἀνάπτυξις τῶν ἐπιστημονικῶν γνώσεων, διότι οἱ ἄνθρωποι ἐπέισθησαν πλέον, ὅτι τὸ ἀρχαῖον χριστιανικὸν ἔθιμον χωρὶς ναῶν καὶ νεκρῶν, ἐθανάτονε τοὺς ζῶντας, « Sans honorer les morts, faisait mourir les vivants »

ΙΑΚΩΒΑΤΕΙΟΣ
ΔΗΜΟΣΙΑ ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ
ΜΟΥΣΕΙΟΝ ἈΘΕΩΤΗΡΙΟΥ

καὶ ὅτι ἐνῶ οἱ τεθνεῶτες θαπτόμενοι μακρὰν τῶν Ναῶν ἢ τῶν πόλεων καὶ κωμῶν, δὲν ἐβλάπτοντο τὸ παράπαν, οὔτε κατὰ τὴν ψυχὴν, οὔτε κατὰ τὸ σῶμα, οἱ ζῶντες ἀπεναντίας λίαν ὠφελοῦντο, καθότι καὶ ἡ θλίψις αὐτῶν σπανιώτερον ἀνανεοῦτο, καὶ ἡ εὐαισθησία τῶν ὀλιγώτερον ἔπασχε, καὶ ἡ ὑγεία τῶν ἐκ τῆς σήψεως τῶν νεκρῶν δὲν ἐκινδύνευε, καὶ ἡ τοποθέτησις τῶν προσφιλῶν αὐτῶν ἀντικειμένων ἦτον εὐπροσιτωτέρα καὶ ἀσφαλεστέρα.

Οἱ λόγοι οὗτοι, καὶ πρὸ πάντων ὁ τῆς δημοσίας υγείας, ὑπηγόρευσαν καὶ εἰς τὰ διάφορα κράτη τὴν ἐπὶ τοῦ προκειμένου παραδοχὴν ἰδιαιτέρων νόμων, καὶ ἤδη αἱ ταφαὶ τῶν νεκρῶν εἶναι παντοῦ κανονισμένα διὰ ῥητῶν διατάξεων. Ἐν τῇ ἡμετέρᾳ Ἐπικρατείᾳ τὸ περὶ Νεκροταφείων καὶ ἐνταφιασμοῦ τῶν νεκρῶν ἀντικείμενον, κανονίζεται διὰ τοῦ ἀπὸ 28 Μαρτίου 1834 Β. Δ. κατὰ συνέπειαν τοῦ ὁποίου ἀπαγορεύεται ὁ ἐνταφιασμός τῶν νεκρῶν ἐντὸς τῶν Ναῶν, ὡς καὶ ἐντὸς τῶν πόλεων, κωμοπόλεων καὶ χωρίων, καὶ ἐπιτρέπεται μόνον εἰς τὰ κοινὰ νεκροταφεῖα, τὰ ὁποῖα παντοῦ πρέπει νὰ κατασκευάζωνται διὰ δημοτικῆς δαπάνης.

Καὶ μ' ὅλας αὐτὰς τὰς ῥητὰς διατάξεις εἰς τινὰ μέρη τῆς ἡμετέρας Ἐπικρατείας, διατηρεῖται εἰσέτι τὸ ἀρχαῖον μὲν, πλὴν σήμερον ἄτοπον ἐκεῖνο ἔθιμον, ἔνεκα τοῦ ὁποίου συνέβησαν καὶ τινες δυσάρεστοι πράξεις ἐκ μέρους τῶν Ἀρχῶν, διότι αὐταὶ ἐξέθαψαν τοὺς νεκροὺς, ταφέντας ἐντὸς τῶν Ναῶν, καὶ μετακομίσασι αὐτοὺς, τοὺς ἐνεταφίωσαν εἰς τὸ κοινὸν κοιμητήριον. Ἄλλοτε δὲ πάλιν ἐσφάλησαν ἀθαιρέτως καὶ δι' ἱκανὸν χρόνον Ναοὺς, ἐντὸς τῶν ὁποίων εἶχον ταφῇ νεκροί. Τοιοῦτοτρόπως χάριν δέχθεν τοῦ

σεβασμοῦ τοῦ νόμου, ἐξετράπησαν εἰς ἑτέραν ἀσέβειαν κατὰ τῶν νεκρῶν, καὶ εἰς παρανομίαν ἐνταυτῶ, τὴν τυμβωρυχίαν, τιμωρουμένην ὑπὸ τοῦ νόμου, διότι ἂν καὶ οὗτος ἀπαγορεύει τὴν ἐντὸς τῶν Ναῶν ἢ τῶν πόλεων καὶ κωμῶν ταφὴν τῶν νεκρῶν, δὲν ἐπιτρέπει ἄλλως καὶ τὴν ἐκθαψιν αὐτῶν, ἀλλ' ἐπιβάλλει μόνον ἀνάλογον ποινὴν κατὰ τοῦ παραβάτου.

Ἡ Ἐκθαψις εἶναι αὐτόχρημα τυμβωρυχία παρ' οἰουδήποτα πράττεται, τιμωρουμένη ὑπὸ τοῦ νόμου, καὶ εἰς οὐδένα οὐδέποτε ἐπιτρεπομένη, εἰς τοιαύτην παράλογον καὶ σκανδαλώδη ἀντίφασιν, δὲν ἠδύνατο ὁ νόμος νὰ τεθῆ μὲ τὸν ἑαυτὸν του. Ἐκτὸς τούτου ὁ τάφος, ὅστις καὶ πολλάκις ἀγοράζεται, ἅμα ἐνταφιασθῆ ὁ νεκρὸς, καθίσταται ἰδιοκτησία ἱερά καὶ ἀπαρβίαστος τῶν συγγενῶν τοῦ νεκροῦ· εἶναι βωμὸς ἐπὶ τοῦ ὁποίου μὲ τὸ θυμίαμα καὶ τὰ μνημόσυνά των, χύνουν καὶ τὰ θερμὰ δάκρυά των. Οὐδεὶς ἕτερος δικαιοῦται νὰ προσβάλλῃ πλέον αὐτὸν, ἢ ὀπωσδήποτε ν' ἀσεβήσῃ κατ' αὐτοῦ. Ἡ πράξις του ἠθέλε παραβίασθαι τὴν ἰδιοκτησίαν, καὶ ὡς ἐκ τῆς φύσεως τοῦ ἀντικειμένου, ἔχει καὶ τὸν χαρακτῆρα τῆς ἱεροσυλίας· ἠθέλε δὲ εἶσθαι καταδικάσιμος καὶ παρὰ θείων καὶ παρ' ἀνθρωπίνων νόμων. Αἱ Ἀρχαὶ ἔχουν καθήκον νὰ προλαμβάνουσι τοιαῦτα ἄτοπα κατὰ τὴν στιγμήν τῆς ταφῆς· ἀλλ' ἅμα συμβῶσιν οὐδὲν ἕτερον ἔχουν δικαίωμα, εἰμὴ νὰ ἐφαρμώζωσι τὰς ὑπὸ τῶν νόμων καταγινωσκομένας ποινὰς κατὰ τῶν παραβατῶν. Ἄν δὲ αὐταὶ εἶναι ἀνεπαρκεῖς, ἃς υἰοθετηθῶσιν ὑπὸ τῶν νόμων δραστηριώτερα.

ΙΑΚΩΒΑΤΕΙΟΣ

ΔΗΜΟΣΙΑ ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ
ΜΟΥΣΕΙΟ ΛΗΘΟΥΡΙΟΥ

ΔΙΚΗ ΠΕΡΙΕΡΓΟΣ.

Διατρίβων ποτέ ἐν Ἐνετία ὁ Πετράρχης καὶ παρὰ πάντων λίαν τιμώμενος, ἐπεσκέπτετο συνεχέστερον καὶ ὑπὸ τεσσάρων νέων, οἵτινες μετὰ μεγάλης οἰήσεως καὶ ἀναιδοῦς θρασύτητος, ἐπέκρινον εἰς τὰς συζητήσεις των τοὺς διασημοτέρους ἀνδρας· οὐδένα ἕτερον ἐσέβοντο, εἰμὴ τὸν Ἀριστοτέλη καὶ τὸν ὑπομνηματιστὴν αὐτοῦ Ἀβερρότην. Ὁ Πετράρχης ἠνέχθη πολλάκις τὰς φλυαρίας των, ἀλλ' ἐπὶ τέλους ἐξαντληθεῖσα ἡ ὑπομονή του, ἐπέπληξεν αὐτοὺς ἡμέραν τινὰ μετὰ πολλῆς αὐστηρότητος· ἐκεῖνοι δὲ ἀντεκδικούμενοι, συνέστησαν κατ' αὐτοῦ φιλολογικὸν δικαστήριον, ἐνώπιον τοῦ ὁποίου συζητήσαντες κατὰ τοὺς συνήθεις τύπους τὴν περίεργον αὐτὴν δίκην, ἀπεφάνθησαν, « ὅτι ὁ Πετράρχης ἦτο μὲν ἀγαθὸς ἄνθρωπος, πλὴν ἀγράμματος (illetterato)· » Ἀγράμματος ὁ Πετράρχης!! καὶ διατὶ νὰ μὴν ἦναι καὶ ὁ Δάντης καὶ ὁ Βοκκάκιος!! Ὁ μέγας τῆς Λάουρας ποιητῆς, συνεχάρη μὲν μὲ τὸν ἑαυτὸν του, ὅτι ἀντὶ τοῦ στεφάνου τῆς παιδείας, τῷ ἀπενεμήθη τὸ γέρας τῆς ἀρετῆς, πλὴν ἐφεσίβαλε καὶ τὴν ἀλλόκοτον ἀπόφασιν εἰς τοὺς μεταγενεστέρους, συνάμα δὲ συνέγραψε καὶ Πονημάτιον μὲ τοιαύτην ἐπιγραφὴν « *Però* » ἀμαθείας ἡμῶν αὐτῶν καὶ πολλῶν ἄλλων, » τὸ ὁποῖον περαίνει μὲ τὴν ἐξῆς ἀξιοσημείωτον ἀλήθειαν. « *Tà* γράμματα δσάκις δὲν εἰσέρχονται εἰς ἀγαθὴν » καὶ χρηστοτήην ψυχὴν, γίνονται εἰς πολλοὺς ὄργανα » παραφροσύνης, καὶ σχεδὸν εἰς ὅλους κενοτυφίας. » Ἐφήρμωσε τὸ ἀρχαῖον λόγιον. « *Eis* κακότεχρον » ψυχὴν, οὐκ εἰσελεύσεται παιδεία. »

ΓΝΩΜΟΛΟΓΙΑΙ ΙΝΔΙΚΗΣ ΣΟΦΙΑΣ,
ΕΚ ΔΙΑΦΟΡΩΝ ΠΟΙΗΤΩΝ.

26. Τοῦ γηραλέου τὸ μὲν σῶμα βραχύνεται· τὸ βᾶδισμα ἀμφιβέβηπει· οἱ ὀδόντες πίπτουσιν· ἡ ὄρασις ἀμβλύνεται· ἡ ἀκοὴ δυσήκοος γίνεται· τὸ στόμα σιελίζει· οἱ οἰκεῖοι δὲν ὑπακούουσιν, οὐδ' ἡ γυνὴ θεραπεύει, ἀλλὰ καὶ ὁ υἱὸς ἐχθρὸς γίνεται. Φεῦ τῶν δεινῶν!

27. Ἀποστρέφου τὴν τῶν κακῶν ὁμιλίαν, καὶ ἀσπάζου τὴν τῶν ἀγαθῶν· εὐεργετεῖ ἡμέραν καὶ νύκτα, ἐνθυμούμενος πάντοτε τὴν ματαιότητα τοῦ κόσμου τούτου.

28. Ἀκουσον τὸ καθόλου τοῦ νόμου καὶ τῆς ἀρετῆς, καὶ θές αὐτὸ εἰς τὸν νοῦν σου· ὅ,τι σοὶ εἶναι δυσάρεστον μὴ τὸ πράξης εἰς ἄλλους (ὁ σὺ μισεῖς, ἐτέρῳ μὴ ποιήσης).

29. Ἀπόφυγε τὴν συνοικίαν μετὰ οὐτιδανοῦ καὶ εὐτελοῦς, τὴν ὄρασιν ἀπὸ τὸ ἀνέραστον, τὴν ἔριδα καὶ λογομαχίαν μετὰ φίλων, καὶ τὴν εἰλικρινῆ συνδι-
αλλαγὴν μετὰ τῶν ἐχθρῶν.

30. Ἐκεῖνος λέγεται οἰκεῖος, ὅστις εἶναι ἐπωφελής· ἐκεῖνος πατήρ, ὅστις εἶναι τροφεύς· ἐκεῖνος φίλος, ὅστις ἔχει πίστιν· ἐκεῖνη πατρίς εἰς ἣν ζῆ καλῶς ὁ ἄνθρωπος.

31. Ἐκεῖνη εἶναι σύζυγος, ἣτις ἀσχολεῖται εἰς τὰ τοῦ οἴκου ἔργα, εἶναι ἰλαρὰ, φιλανδρος, φιλάρετος, ἀληθολόγος καὶ χρηστολόγος.

32. Ὡς ὁ θάνατος εἶναι ταῦτα· γυνὴ κακὴ, φίλος δύστροπος, δοῦλος αὐθάδης εἰς ἀπόκρισιν, καὶ οὐκ εἰσέλθῃς ἐνθά ὄφεις ἐμφολεῦει.

ΠΡΟΑΓΓΕΛΙΑ.

Τὸ Σύμβολον ἢ κόσμημα, μετὰ τοῦ ὁποίου παρεσκευάζομεθα ἀνέκαθεν νὰ δημοσιεύσωμεν τὸν Αἶνον, θέλει τεθῆ ἐπὶ κεφαλῆς τοῦ προσεχοῦς Τεύχους. Αὐτὸ παριστάνει τὴν εἰκόνα ἢ τὴν ἐν ἀπόπτῳ μικρογραφίαν τοῦ ὄρους Αἶνου. Σχεδιασθὲν λίαν ἐπιτυχῶς ὑπὸ τοῦ καλλιτέχνου κ. Γεωργίου Γ. Αὐλίχου, ἀσχολουμένου μετ' εὐστοχίας καὶ εἰς ἀνώτερα καλλιτεχνικὰ ἔργα, ἀπεστέλλετο εἰς Ἀθήνας ὅπως ξυλογραφήθῃ, πλὴν ἀπολεσθὲν εἰς τὸ Ταχυδρομεῖον καὶ ἀνασχεδιασθὲν, διεβιβάσθη τέλος εὐτυχῶς καὶ εἰς τὴν Πρωτεύουσαν, ὅθεν μετὰ ἓνα περίπου μῆνα μᾶς ἐπεστράφη παρὰ πᾶσαν προσδοκίαν ἀνεκτέλεστον, ἐπὶ τῷ λόγῳ οἱ οἱ ἐκεῖ τεχνῖται ἐδυσκολεύοντο νὰ ἐκτελέσωσιν αὐτὸ πιστῶς καὶ ἀκριβῶς. Τότε ἠναγκάσθημεν, ἐπείγοντος τοῦ χρόνου, νὰ ἐκδώσωμεν τὸν Αἶνον καὶ ἄνευ τοῦ Συμβόλου. Ὁ κ. ὁμοῦ Αὐλίχος, ὅστις μᾶς εἶχε προσφέρει πολὺ φιλοφρόνως τὴν εὐστοχὸν γραφίδα του, ἀνεδέξατο ἐπίσης, κατ' αἰτησίαν μας, καὶ τὴν φροντίδα ν' ἀποστείλῃ τὸ σχέδιον εἰς ἰδιαιτέρους ἐν Εὐρώπῃ φίλους του, καὶ νὰ συστήσῃ τὴν ὅσον ἔνεστι ταχύτεραν αὐτοῦ ἐκτέλεσιν. Ὡς καὶ τῶντι ἐπεξεργασθὲν ἐκεῖ μετὰ πολλῆς τῆς λεπτότητος καὶ ἀκριβείας, μᾶς ἐπεστράφη, μετὰ τινος ἐτέρας βραδύτητας, ὅτε ἦτον ἤδη προκεχωρημένη ἡ τύπωσις τοῦ Τεύχους τούτου, ἐπομένως θέλομεν ἐπιθέσει αὐτὸ εἰς τὸ Ε', ὅτε θέλομεν προοιμιάσει ἐπικαλούμενοι καὶ προγενεστέρων ψυχῶν τὴν πνευματικὴν ἀρωγήν.

ΠΑΡΟΡΑΜΑ.

Σελ. 193. σιγ. 12. ἀνάγν. ἐθνους.

ΣΚΗΝΗ Ε'.

Ἄρισταγόρας.

Ἄρ. Διερχόμενος κατὰ συγχυρίαν ἐκ τῆς παρακειμένης ὁδοῦ, εἶδον νὰ ἐξέλθωσιν ἐντεῦθεν ὁ Θεράπων καὶ δύο τοῦ Πολυφόντου δορυφόροι. Τίς ὁ λόγος τῆς ἐν τῷ ναῷ τῆς Θεᾶς ἀσυνήθους αὐτῶν ἐμφανίσεως; Μήπως τεκταίνεται νέον τι κατ' ἐμοῦ καὶ τῆς Ἐναρέτης; — Διότι τὸ ἀντικείμενον τῆς ἡμέρας εἴμεθα δυστυχῶς ἡμεῖς, καὶ ἡ αἰσχρὰ τοῦ τυράννου ἀπαίτησις. Δύνασθαι σεῖς, καλαὶ νεάνιδες, νὰ μὲ διαφωτίσητε;

Χο. Παρεσκευάσαν τὸν ναὸν, καὶ μετήνεγκον καὶ ἱερεῖα, διότι προτίθεται νὰ ἔλθῃ ἐντὸς ὀλίγου ὁ Πολυφόντης, ἵνα προσφέρῃ πρὸς τὴν Θεάν Ἀφροδίτην θυσίαν.

Ἄρ. Πρὸς τὴν Οὐρανίαν Ἀφροδίτην, ἢ τὴν καλουμένην Πάνδημον καὶ Κοινήν; Διότι ἐκάστη ἔχει ἰδιαιτέραν λατρείαν καὶ ἰδιαιτέρας θυσίας. Ἡ Πάνδημος Ἀφροδίτη λατρεύεται ὑπὸ ἀσέμνου, ἀκρατοῦς καὶ αἰσχροῦ ἔρωτος, ὑπὸ ἀνδρῶν οἷος ὁ Πολυφόντης καὶ ὑπὸ θυσιῶν λαγῶν καὶ χοιριδίων, κτηνῶν φύσει πρὸς τὴν λαγνεῖαν ὀξύροπων. Ἡ δὲ Οὐρανία ἀποτροπιαζομένη τοιαύτας τιμὰς καὶ τοιούτους λάτραις, ἀποδέχεται μόνην τὴν λατρείαν ἀγνοῦ, σώφρονος καὶ τιμίου ἔρωτος, προσφορὰς ἀνθέων καὶ θυσίας περιστερῶν. Ἡ πρώτη παριστανομένη γυμνὴ εἰς τὴν Κόρινθον, ὑπηρετεῖται ὑπὸ χιλιῶν ἀκολάστων ἱεροδούλων. Ἡ δευτέρα ἐνδεδυμένη καὶ ἐνοπλος εἰς τὴν Σπάρτην, τιμᾶται ὑπὸ σεμνοτάτων παρθένων.

ἸΑΚΩΒΟΣ ΤΡΕΚΛΟΣ, ἡθὴ τῶν ἡμετέρων προγόνων, ΔΗΜΟΦΙΛΑ ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΒΗΡΟΠΟΛΙΤΙΚΗ, μετὰ τῶν Σπαρτιατῶν, δὲν ΜΟΥΣΕΙΟ ΛΗΘΟΥΡΙΟΥ

ἀνείχοντο βεβαίως Θεᾶν ἐκδεδηϊτημένης λατρείας, ἔνεκα τούτου ἀνιδρύσαντο καὶ τὸν ἀπέναντι ναὸν τῆς ἀειπαρθένου Ἀρτέμιδος ὡς πολιούχου Θεᾶς, καὶ ἐνταῦθα τιμοῦν τὸ τῆς αἰδήμονος καὶ ἐσθητοφόρου Οὐρανίας Ἀφροδίτης. Πρὸς ταύτην λοιπὸν προτίθεται νὰ τελέσῃ θυσίαν ὁ Πολυφόντης, ἢ πρὸς τὴν Πάνδημον ;

Χο. Ἐκ τῶν ὀπισθεν τοῦ βωμοῦ ἱερέων, καὶ τῶν ἐνώπιον τῆς Θεᾶς ἀνθοδόχων κανίστρων, φαίνεται ὅτι προτίθεται νὰ τελέσῃ εἰς ἀμφοτέρας θυσίαν, καὶ ἀμφοτέρων νὰ ἐπικαλεσθῇ τὴν βοήθειαν.

Ἄρ. Τοιαύτας ἀναμίκτους καὶ ἀπρεπεῖς θυσίας, μόνος ὁ Πολυφόντης καὶ οἱ ὁμόφρονές του, δύνανται νὰ ἐπινοήσωσι καὶ νὰ τελέσωσιν. Οἱ παρομοίου φυράματος ἄνθρωποι, ὡς δὲν ἀποδέχονται δικαίας καὶ ἠθικὰς διακρίσεις εἰς τὰ ἀνθρώπινα, οὕτω δὲν ἀναγνωρίζουν καὶ βαθμούς καὶ ἱεραρχίας εἰς τὰ θεῖα. Πονηροὶ, ἀσεβεῖς καὶ καταχρασταὶ εἰς πάντα, θέλουν καὶ πάντας νὰ ἐξισώνωσι πρὸς τὴν ἀγενῆ καὶ ἀνήθικον πολιτείαν των, διότι τότε καὶ ἀσφαλέστερον δεσπόζουν, καὶ ὑπὸ ὀχληρῶν καὶ ἐπικινδύνων ἐπικριτῶν εἶναι ἀπηλλαγμένοι. Ἡ γενικὴ διαφθορὰ καὶ παραλυσιὰ τῶν ἠθῶν, συντηροῦμεναι ὑπὸ τῶν ἰδίων των παρεκτροπῶν, καταβυθίζουσι βαθμηδὸν τὰς κοινωνίας εἰς τὸ εἶδος ἐκεῖνο τῆς μέθης τῶν ἡδονῶν, τὸ ὁποῖον οὔτε σκέπτεται, οὔτε κἂν φαντάζεται, ὅτι ὑπάρχει ἄλλος εὐγενέστερος καὶ ἀξιοπρεπέστερος βίος. Τοιαύτη ληθαργικὴ ἢ μᾶλλον ἀπογνωστικὴ τῶν πραγμάτων θέσις, δημιουργουμένη συνήθως ὑπὸ τῶν ἀνωτέρω στρωμάτων, καὶ κατερχομένη πρὸς τὰ κατώτερα, μεταβάλλει καὶ τοὺς ἀνθρώπους εἰς κτήνη· τότε σπανιῶτατα εἶναι οὔτοι ἐπιδεκτικοὶ θεραπείας καὶ σωτηρίας,

οὔτε ἠθικὰς παραινέσεις, οὔτε ὀρθὰς συμβουλὰς ἀνέχονται, μάλιστα ἐρεθίζονται ὑπ' αὐτῶν, διότι νομίζουν ὅτι πειράζεται ἡ φιλαυτία των καὶ διαταράσσονται αἱ ἄβραϊ διασκεδάσεις των. Οἱ παρασκευάζοντες καὶ μορφώνοντες αὐτοὺς, φροντίζουν ἐπιμελῶς νὰ τοὺς διατρέψωσι καὶ ἐφελκύωσιν εἰς τὴν ὁδὸν τῆς ἀπωλείας μὲ τοιαύτας ἠθικῆς καὶ θρησκευτικῆς διδασκαλίας, αἵτινες καὶ τὴν καρδίαν φθείρουν καὶ τὸ πνεῦμα νοθεύουν. Ὁ Πολυφόντης ὡς τύραννος πανοῦργος καὶ μοχθηρὸς εἰς τοιαύτην πειρᾶται νὰ φέρῃ τὴν πολιτείαν κατάστασιν, διὰ τῶν πρὸς τοὺς θεοὺς καὶ τοὺς πολίτας ἀνοσιῶν αὐτοῦ πράξεων, διότι ἐνῶ δι' ἐφουβρίστων τολμημάτων ἐκφαυλίζει τὴν δημοσίαν ἠθικὴν, ἤρξατο ἤδη καὶ δι' ἀθεμίτων θυσιῶν νὰ μολύνῃ τὰ ἱερὰ τῆς θρησκευτικῆς τεμένης. Τοιοῦτοτρόπως καθίσταται διδάσκαλος καὶ ἀνηθικότητος καὶ ἀσεβείας.

Χο. Τοιοῦτοι κίνδυνοι βεβαίως ἐπίκεινται. Πλὴν ἂς εὐελπιζώμεθα εἰς τὸν πολιὸν καὶ εὐσεβῆ Πρόμνησον. Οὗτος ὡς ἀνθίσταται, καίτοι πολλάκις ἀνεπιτυχῶς, εἰς ὅλα τὰ κακὰ ἔργα τοῦ υἱοῦ του, ἐπιτύχη ἴσως νὰ διασκεδάσῃ τοῦλάχιστον τὴν θρησκευτικὴν ταύτην τελετήν.

Ἄρ. Πιθανόν. Γνωρίζων ὅμως τὸν πείσμονα τοῦ Πολυφόντου χαρακτῆρα, δὲν συμερίζομαι τὰς ἐλπίδας σας. Ἐγὼ ἤδη ἀπέρχομαι, διότι παρατηρῶ προσεγγίζοντα τὸν Πρόμνησον, ὀπισθεν τοῦ ὁποῖου ἴσως ἀκολουθεῖ καὶ ὁ υἱός του· δὲν ἐπιθυμῶ, διότι δὲν εἶναι εἰσέτι καιρὸς καὶ ἀπόντος τοῦ Ἀντήνορος, νὰ συναντηθῶ μετ' αὐτοῦ.

ΙΑΚΩΒΑΤΕΙΟΣ

ΔΗΜΟΣΙΑ ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ
ΜΟΥΣΕΙΟ ΛΗΞΟΥΡΙΟΥ

ΣΚΗΝΗΣΤ΄.

Ὁ Πρόμνησος τεθορυβημένος.

Πρ. Κόραι Κεφαλληνίδες, μὴ μὲ ἐγκαταλείψετε μόνον εἰς τὴν εὐσεβῆ ὑπηρεσίαν, ἣν ἤλθον καὶ ἐνταῦθα νὰ ἐπιτελέσω, ὅπως ἀποτρέψω τὸν υἱόν μου ἀπὸ ἐτέραν ἐφύδριστον πράξιν· δόνασθε καὶ διὰ τῶν λόγων καὶ διὰ τῶν νευμάτων σας νὰ γίνηται χρήσιμοι.

Χο. Εἴμεθα πρόθυμοι, σεβαστὲ γέρον, πρὸς τὰς ἐπιθυμίας σου. Ἄλλ' ἂν τὸ κῦρος φιλοστόργου πατρὸς καὶ ἀγαθοῦ πολίτου, δὲν ἰσχύη νὰ μεταπέισῃ τὸν Ἠγεμόνα, τί δυνάμεθα νὰ κατορθώσωμεν ἡμῖς!

Πρ. Καὶ μ' ὅλα ταῦτα δὲν ἀπαυδῶ. Ἄφου κατὰ κακὴν μοῖραν αἱ ἐν τῷ οἴκῳ ἐνστάσεις μου, καὶ ἐπὶ τέλους αἱ παρακλήσεις μου, δὲν ἰσχυσαν νὰ μεταπέισωσι τὸν υἱόν μου ἀπὸ θυσίαν ἀναξίαν τῆς θεᾶς, καὶ ἔτι ἀναξιώτεραν δι' ὃν προτίθεται ἀθέμιτον σκοπὸν, ἀπεφάσισα νὰ ἔλθω καὶ εἰς τὸν ναόν, ἵνα κάμω καὶ ἐτέραν καὶ τελευταίαν ἀπόπειραν. Ὁ τὸ ἀγαθὸν ἐπιδιώκων, οὐδὲν ὀφείλει νὰ παραλείπῃ ἐννομον καὶ συνετὸν μέσον. Ἴσως ἢ εἰκὼν τῆς θεᾶς καὶ ἡ παρουσία τοῦ κοινοῦ χρησιμεύσωσιν ὡς ἐπίκουροι εἰς τὴν ἐπιτυχίαν τῶν προσπαθειῶν μου. Ἴσως ἐνταῦθα χρηματίσω εὐτυχέστερος, καὶ ἀπομακρύνω ἐκ τοῦ οἴκου μου ὀμοῦ μὲ τὴν μελετωμένην ἀσέβειαν, καὶ τὴν νέαν αἰσχύνην. Δυστυχῆς καὶ πανάθλιος! Ὁ οἶκός μου, ὅστις ἦτον ἄλλοτε ἄσυλον ἠθικῆς καὶ καύχημα τῶν Κεφαλλήνων διὰ τε τὴν εὐσέβειαν καὶ τὴν τιμιότητα, καὶ πρὸς ὃν πάντες ἐσεμνύοντο νὰ συχνάζωσιν ὡς εἰς ἱερὸν τέμενος, κατήντησεν ἤδη ἕνεκα τοῦ υἱοῦ μου, ἀντλος ἐλαττωμάτων, καὶ οἶκος ἀσεβείας καὶ ὑβρεων, ὃν οἱ ἀγαθοὶ ἀποφεύγουν ὡς τόπον μολυ-

σμοῦ καὶ θανάτου. Ὡ ἀπροσδόκητος καὶ δεινὴ πραγμάτων μεταβολή! Δὲν ἤθελα ἀποθάνει εὐδαιμονέστερος, ἐὰν κατέλυον τὸν βίον πρὶν τῆς ἀνόδου τοῦ υἱοῦ μου ἐν τῇ Ἐξουσίᾳ; — Ἄλλ' ἐπέπρωτο, φαίνεται νὰ δοκιμάσω ἐν τῷ γήρατί μου τὸ πικρὸν τοῦτο ποτήριον ἀπὸ αὐτὸν ἐκεῖνον, ἐξ οὗ ἀπεναντίας ἤλπίζον ἀνακούφισίν τινα ἐκ τῶν δεινῶν, ἅτινα φύσει συνοδεύουν τὴν πολιὰν ἡλικίαν. Πρὸς τί λοιπὸν ἢ τόση τῶν ἀνθρώπων ἐπιθυμία πρὸς ἀπόκτησιν τέκνων καὶ ἀπογόνων; Πρὸς τί τόσοι ἀγῶνες πρὸς ἐμπρεπῆ κατὰ τὰς δυνάμεις των ἀνατροφὴν καὶ ἐκπαίδευσιν αὐτῶν; Πρὸς τί τόσαι προσπάθειαι, καὶ τόσοι ἐν ξηρᾷ καὶ θαλάσῃ κίνδυνοι πρὸς ἐπισώρευσιν πλοῦτου, ἢ κτήσιν πολυτιμοτέρου ἀντικειμένου, οἷον τὸ χρυσοῦν ὄνομα; Δὲν εἶναι ὅλα ταῦτα περιττὰ, ὅταν καὶ τὰ πλοῦτη ὑπὸ ἀσώτων κληρονόμων κακῶς καὶ ἀγόνως καταδαπανῶνται, καὶ τὸ χρηστὸν ὄνομα ἀντὶ ἔτι μᾶλλον νὰ λαμπρύνηται καὶ διαιωνίζεται ὑπ' αὐτῶν, χρησιμεύη ὅτε μὲν ὡς μέσον ἀπάτης ἢ καπηλείας, ὅτε δὲ ὡς βαθμὶς πρὸς ἀνάβασιν, ὅθεν ἀμαυρόνεται καὶ ἀποθνήσκει; — Ὅσοι λοιπὸν ἀνωφελῆ ἢ κακὰ σπεύρουν τέκνα, οὐδὲν ἄλλο πρὸς ἑαυτοὺς συγκομίζουν, εἰμὴ πικρίας καὶ ἀλγηδόνας, εἰς δὲ τοὺς ἐχθροὺς παρέχουν ἀφορμὴν γέλωτος καὶ σκωμμάτων. Πλὴν ἔστω· καὶ ἂν ἀγαθὰ πάλιν ἀπολαύσωσι τέκνα, καὶ ἀνακαλύπτωσιν εἰς αὐτὰ τὴν μετέγχυσιν τοῦ χαρακτῆρός των, καὶ τὴν δικαίαν ἀμοιβὴν τῶν πόνων καὶ τῶν φροντίδων των, δὲν διατελοῦν εἰς ἀδιάκοπον ἀνησυχίαν περὶ τῆς ὑπάρξεώς των; Δὲν ταραττονται εἰς πᾶσαν ἀπειλὴν πολέμου, ἢ ἐπιδημικὴν νόσον, ἢ ἐτέραν περιπέτειαν; Δὲν ματαιοῦνται ὅλαι αἱ ἐλπίδες των, καὶ ἀληθεύεται ἀπᾶς ὁ βίος των, ἐὰν στερηθῶσιν

ΙΑΚΩΒΑΚΕΛΛΙΟΥ
ΔΗΜΟΣΙΑ ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ
ΜΟΥΣΕΙΟΝ ἈΘΕΟΥΤΩΝ

ἐξ αὐτῶν ; — Λοιπὸν ἄς μὴ μεμφώμεθα ὄσους φρονοῦν, ὅτι οἱ ἄπαιδες καὶ οἱ μὴ μεριμνῶντες περὶ τεκνοποιίας εἶναι εὐτυχέστεροι, ἀφοῦ εἶναι ἀπηλλαγμένοι ἐκ τῶν συμφορῶν, εἰς τὰς ὁποίας ὑπόκεινται οἱ ἔχοντες τέκνα. Δὲν ἦτο καὶ δι' ἐμὲ προτιμότερον νὰ ζήσω καὶ νὰ ἀποθάνω ἄτεκνος, παρὰ νὰ ἀπολαύσω υἰὸν, οἷος ὁ Πολυφόντης ; — Οὔτε ἐγὼ, οὔτε ἡ πατὴρ ἠθέλαμεν δοκιμάζει, ὅσα τώρα ὑποφέρομεν δεινά. Τὸ τόσον σεβαστὸν τοῦ πατρὸς καὶ τόσον γλυκὺ τοῦ υἱοῦ ὄνομα, ἔγιναν εἰς ἐμὲ ἀφόρητα καὶ πηγὰ στεναγμῶν καὶ δακρῶν. ὦ καταπεπονημένον γῆρας εὐτυχοῦς ἄλλοτε βίου !

Χο. Εἰς βαρεῖς, πλὴν ὀρθοῦς καὶ σοφοῦς λόγους, ὠθεῖ τὸν πολυπαθῆ καὶ σεβαστὸν γέροντα τὸ δίκαιον καὶ δριμύ αὐτοῦ ἄλγος. Εἶθε νὰ εἰσακουσθῆ ὑπὸ τοῦ Πολυφόντου, ὅστις ἤδη πλησιάζει.

ΣΚΗΝΗ Ζ΄.

Ὁ Πολυφόντης μετὰ δορυφόρων καὶ ὁ Θερίπων αὐτοῦ προπορευόμενος, καὶ φέρων ἐντὸς δίσκου ἀνθόπλεκτον στέφανον.

Πολ. Χαίρω, πάτερ, βλέπων σε ἤδη μεταμελημένον καὶ προδραμόντα εἰς τὸν ναόν, ὅπως τελέσωμεν ὁμοῦ τὴν θυσίαν.

Προ. Κακῶς ἠρμήνευσας, τέκνον μου, τὴν ἐνταῦθα παρουσίαν μου.

Πολ. Τίς ὁ λόγος λοιπὸν τῆς ἐλεύσεώς σου ;

Προ. Ἦλθον διὰ τελευταίαν φορὰν νὰ σέ συμβουλεύσω καὶ ἐνώπιον τῆς Θεᾶς, καὶ ἐνώπιον τῶν

συμπαρισταμένων, ὅπως καὶ τὴν πολιτείαν σου μεταβάλῃς, καὶ ἐκ τῆς θυσίας ἀποστῆς.

Πολ. Δυσκατόρθωτον τὸ ἐπιχείρημά σου.

Προ. Ἐπιτελῶ ὑψηλὸν καθήκον πατρὸς καὶ πολίτου.

Πολ. Καὶ ἐγὼ Ἦγεμόνος καὶ ἤδη Ἰεροφάντου.

Προ. Παραβαίνεις ἀμφοτέρα.

Πολ. Ἐν τούτοις εἶμαι Ἦγεμὼν τῆς χώρας.

Προ. Ἀφοῦ ἠπάτησας αὐτὴν διὰ δόλου καὶ ὑποκρίσεως.

Πολ. Τοιαῦτα μέσα ἐπιτρέπονται πρὸς ἐπίτευξιν θρόνου.

Προ. Οὐχὶ ὅμως καὶ πρὸς ἀπόκτησιν τιμῆς καὶ ἀληθοῦς δόξης.

Πολ. Μοὶ ἀπονέμονται ἤδη ἀρκοῦσαι τιμαί.

Προ. Οὐχὶ εἰς σέ, ἀλλ' εἰς τὰ ξίφη τῶν μισθοφόρων σου.

Πολ. Οὐδαμὸθεν ἀκούω παράπονα.

Προ. Οἱ κόλακές σου σέ ἀπατοῦν.

Πολ. Οἱ φαῦλοι καὶ οἱ ἐχθροὶ τῆς τάξεως ἴσως παραπονοῦνται

Προ. Αὕτη εἶναι πάντοτε ἡ γλῶσσα τῆς τυραννίας· πλὴν ἡ τάξις ἄνευ ἐλευθερίας, εἶναι αὐτόχρημα δουλεία.

Πολ. καὶ ἡ ἐλευθερία ἄνευ τάξεως εἶναι παραλυσία.

Προ. Λοιπὸν συνδύασε ἀμφοτέρα.

Πολ. Τὰ πλήθη ἄνευ φόβου καὶ χαλινοῦ εἶναι ἐπικίνδυνα.

ΙΑΚΩΒΟΣ ΚΑΪΟΡΟΣ Ἦγεμόνες ἄνευ φρονήσεως καὶ δι-
 ΔΗΜΟΚΛΕΟΥΣ Ἦγεμόνες ἄνευ ἐπιτηξευροῦ ἀκμῆς.
 ΜΟΥΣΕΙΟΝ ΔΗΕΟΥΡΙΟΥ
 Πολ. Δὲν φοβοῦμαι, εἶμαι ἀσφαλῆς.

Προ. Πάντα τὰ ἀνθρώπινα εἶναι ἀβέβαια· οὐδὲν τῆς τύχης ἀσταθέστερον.

Πολ. Οἱ Θεοὶ μάλιστα με εὐνοοῦν καὶ με προκατεύου.

Προ. Πρὸ πολλοῦ τοὺς ἀπελάκτισας, καὶ ἤδη προτίθεσε σκανδαλωδῶς ν' ἀσεβήσης κατ' αὐτῶν· ἂν δὲν ἀγανακτήσωσι, θέλουν βεβαίως ἐρυθριάσει εἰς τὴν θυσίαν σου.

Πολ. Οὔτε τὸ ἓν, οὔτε τὸ ἕτερον θέλει συμβῆ. Οἱ Θεοὶ ὀλίγον προσέχουν εἰς τοιαύτας μωρίας, ἐπινοηθείσας ὑπὸ τῶν ἱερέων πρὸς ἴδιον ὄφελος.

Προ. Διατί λοιπὸν ἐπιτελεῖς καὶ σὺ αὐτάς, τὰς ὁποίας ἀποκαλεῖς μωρίας;

Πολ. Ἴνα κολακεύσω μᾶλλον τὰς δοξασίας καὶ τὴν εὐπιστίαν τοῦ πλήθους, τὸ ὁποῖον σκαιῶς ἀφαιρᾶται καὶ παρασύρεται ὑπὸ τῶν φαινομένων καὶ τῶν πολυθορύβων ἐπιδείξεων.

Προ. Ἡ ἀσέβειά σου δὲν ἔχει ὄρια· ὀμιλεῖς καὶ πράττεεις ὡς ἀναιδῆς πλάνος καὶ ὕβριστῆς θεῶν καὶ ἀνθρωπίνων πραγμάτων.

Πολ. Τὸ γῆρας εἶναι φύσει μεμφίμοιρον, καὶ συνήθως ἐπικρίνει εἰς ὅλα τοὺς νέους.

Προ. Ἐχει ὅμως τι καλὸν, ἐξ οὗ στεροῦνται οἱ νέοι, τὴν σύνεσιν καὶ ἐμπειρίαν.

Πολ. Οἱ νέοι εἶναι ἡ ζωὴ καὶ ἡ πρόοδος τῶν κοινωνιῶν.

Προ. Σὺ ἔψευσας καὶ ἀπώλεσας ἀμφοτέρω διὰ τῆς πολιτείας σου.

Πολ. Ἡ πολιτεία μου εἶναι γνωστὴ καὶ ἐντὸς καὶ ἐκτὸς τῆς χώρας.

Προ. Ὡς ἀποτρόπαιος καὶ αἰσχρὰ τυραννία. Πρόσεξε Πολυφρόντα, ἄκουσον τὸν πρεσβύτην πατέρα σου

καὶ τὸν τίμιον πολίτην. Μὴ ἐπαναπαύεσαι εἰς τοὺς δορυφόρους σου· μὴ παρασύρεσαι ἐκ τοῦ συρφετοῦ τῶν κολάκων σου, οἵτινες προσκολλῶνται εἰς τοὺς ἰσχυροὺς, ὡς οἱ κηφῆνες εἰς τὸ κηρίον. Πολλοὶ ἄλλως δημοφιλεῖς καὶ ἀγαθοὶ, πλὴν εὐπιστοὶ ἢ ῥάθυμοι Ἡγεμόνες, ἔγιναν θύματα αἰσχροῦν κολάκων καὶ κακῶν συμβούλων. Οὗτοι θηρεύοντες μόνως τὰς ἀπολαύς καὶ τὴν εὐνοίαν τῶν Ἡγεμόνων των, φροντίζουν ἀπλῶς πῶς νὰ τοὺς εὐαρεστῶσιν· ἔρποντες ὡς σκώληκες καὶ καμπτόμενοι πάντοτε ἐνώπιόν των, οὔτε ἐνίστανται ποτε κατὰ τῶν οἰωνόηποτε ἐπιθυμιῶν των, οὔτε ὀρθὰς καὶ θαρραλέας ἀπευθύνουν συμβουλὰς, οὔτε εἰλικρινῶς τοὺς διαφωτίζουν περὶ τῶν ἀναγκῶν καὶ τοῦ ἀληθοῦς τῆς χώρας πνεύματος. Εὐτυχεῖς ὅσοι δὲν περιστοιχοῦνται ὑπὸ τοιούτων ἀμφιστόμων τεράτων, ἅτινα διὰ τοῦ ἐνὸς στόματος λείχοντα, δηλητηριάζουν τοὺς δεσπότας των, καὶ διὰ τοῦ ἑτέρου θηλάζοντα, αἰμολάπτουν τὰ πλήθη. Εὐτυχέστατοι δὲ ὅσοι τυχόντες τοῦ ἀνεκτιμήτου δώρου, πιστοῦ καὶ εἰλικρινοῦς φίλου, ἀποδέχονται καὶ μετ' εὐαρεσκείας, καὶ ἐνεργοῦν μετ' ἴσης προθυμίας τὰς συμβουλὰς του. Σὺ συγκαταλέγεσαι ἀναντιρρήτως μεταξὺ τῶν τελευταίων ὡς πρὸς τὸν πιστὸν καὶ εἰλικρινῆ φίλον, διότι τίνα πιστότερον καὶ εἰλικρινέστερον ἠδύνασο ν' ἀπαιτήσης ἀπὸ τὸν ἴδιόν σου γεννῆτορα, τοῦ ὁποίου ἡ πρὸς σὲ στοργὴ καὶ ἡ πρὸς τὴν πατρίδα ἀγάπη, εἶναι ἤδη παροιμιώδεις; Ἀλλὰ δύναμαι νὰ σὲ ἀποκαλέσω καὶ εὐτυχέστατον ὡς πρὸς τὴν παραδοχὴν καὶ ἐνεργοποίησιν τῶν συμβουλῶν

ΙΛΑΚΩΒΑΡΧΙ ΒΕΒΣΙ
ΔΗΜΟΤΙΚὴ ΚΑΤΑΣΤΑΣΙΣ ΤΗΣ ΠΟΛΙΤΕΙΑΣ
ΜΟΥΣΕΙΟΝ ΔΗΕΘΥΡΙΟΥ

μου, διότι οὐδέποτε εἰσηκούσθην. Ἐπειδὴ δὲ ἐπὶ τὸ βέλτιον, ἐπέτεινας τὸ χαλῶδιον ἐπὶ τὸ τυραννικώτερον. Δοῦλος

τῶν ἀτιθάσσω παθῶν σου, ἔγινες καὶ ἔρμαιον τῶν περιστοιχούντων σε κολάκων. Συλλογίσου ὠρίμως, Πολυφόντα, ὅτι μόνη ἡ χρηστὴ πολιτεία σου δύναται οὐχὶ νὰ δικαιώσῃ, ἀλλὰ νὰ κάμῃ μέχρι τινὸς ἀνεκτὴν τὴν ἀρπαγὴν σου, νὰ ἐξευμενίσῃ τὴν πατρίδα, καὶ νὰ μαλαξῇ ὅπως οὖν τὰς καρδίας διὰ τὴν ἀπόλειαν τῆς ἐλευθερίας. Οἱ ἄδικοι περιορισμοὶ ἀπεναντίας, αἱ ἀνοσιουργαὶ καὶ αἱ πρὸς τοὺς Θεοὺς ἀσεβεῖαι εἶναι ὑπόνομοι, αἵτινες αἴφνης καὶ ταχέως θέλουν σὲ ἀνατρέψει, καὶ ἀποροῦν μάλιστα πάντες οἱ Ἕλληνες, πῶς τώρα τρία ἔτη σὲ ἀνέχονται οἱ μεγάθυμοι Κεφαλλῆνες. Ἐγκατάλειψε λοιπὸν τὴν πεπλανημένην καὶ ἐπικίνδυνον ὁδὸν, ἣν ταχεῖ τῷ ποδὶ διατρέχεις· ἀπόπλυε διὰ νέων ἐναρέτων ἔργων τὸν ῥύπον τῆς μέχρι τοῦδε κακῆς πολιτείας σου· μὴ κατασχύνῃς ἐπὶ πλέον τὸ χρηστὸν ὄνομα τοῦ οἴκου σου· αἰδέσθητι τὴν πατρίδα, καὶ λάμπρυνε αὐτὴν διὰ γενναῖο φρονος καὶ εὐεργετικῆς πολιτείας· ἀπέχε ἀπὸ πράξεις, αἵτινες ὅπως δὴ ποτε προσβάλλουν τὴν τιμὴν τῶν οἰκογενειῶν· ἡ οἰκογένεια εἶναι ὁ πυρὴν τῆς κοινωνικῆς ἠθικῆς. Μὴν ἀσεβῆς κατὰ τῶν θεῶν, περιφρονῶν ἢ ἐξυβρίζων αὐτοὺς δι' ἀπρεπῶν θυσιῶν ἢ ἀθεμίτων αἰτημάτων. Ἄν οἱ ἄνθρωποι κακοποιῶνται πολλάκις ἀκινδύνως, οἱ θεοὶ δὲν ἐξυβρίζονται ποτὲ ἀτιμωρῆτως. Φοβοῦμαι μήπως ἡ θυσία, ἣν ἤδη ἤλθες νὰ τελέσῃς, σοὶ παρασκευάσῃ ἀντὶ ἐκπλήρωσιν αἰσχυρῶν ἐπιθυμιῶν, βάραθρον ἀνεπανορθώτου συμφορᾶς. Ἴσως αἱ παραινέσεις μου ἴδεν εἶναι ἀρέσται εἰς τὰ ὦτά σου, διότι εἶναι ἐφθαρμένα ὑπὸ τῶν κολάκων, ἀλλ' εἶναι σωτήριοι διὰ σὲ ἂν τὰς εἰσακούσῃς. Ἐγὼ ἐξεπλήρωσα καὶ τὸ τελευταῖον τοῦτο καθήκον τοῦ φιλοστόργου πατρὸς καὶ τιμίου πολίτου, καὶ ἀπερ-

χόμενος σὲ ἀφίνω ἤδη ἐλεύθερον, νὰ σκεφθῆς καὶ νὰ μετρήσῃς καλῶς τοὺς λόγους μου. (ἀναχωρεῖ).

ΣΚΗΝΗ Η΄.

Χορὸς.

ΜΟΝΟΣΤΡΟΦΙΚΟΝ.

Κεφαλὴ πολιά τοῦ Προμνήσου,
Τιμὴ, καύχημα, δόξα τῆς νήσου,
Ἐξ ἧς πάντοτε ῥέει σοφία,
Γνώσεων πλοῦτος κι' εὐθυκρισία.
Λέγους φρονίμους καὶ μελιρρύτους,
Εἶπας καὶ τώρα κι' εὐσυνειδήτους.
Τὸ κλέος τοῦτο τῶν ἀρετῶν σου,
Ἐχομ' ἐλπίδα καὶ τὸν υἱόν σου,
Νὰ περιστείλῃ καὶ συγκινήσῃ,
Τὰς συμβουλάς σου νὰ ἐκτιμήσῃ.

Πολ. Οἱ λόγοι τοῦ πατρὸς μου, εἶναι ἴσως εὐλογησανεῖς, πλὴν ἄκαιροι.

Χο. Ἡμεῖς ὁμως συνεκινήθημεν ὑπὸ τῶν πατριωτικῶν καὶ συνετῶν τοῦ σεβαστοῦ γέροντος συμβουλῶν. Καλὸν εἶναι, Δέσποτα, νὰ ἐπιστήσῃς ἐπ' αὐτῶν τὴν προσοχὴν σου. Αἱ συμβουλαὶ καὶ παραινέσεις πολιῶν κεφαλῶν, οἷα τοῦ ὑμετέρου φιλοστόργου πατρὸς, εἶναι ἀξιαὶ πολλῆς καὶ ἐμβριθοῦς σκέψεως.

Πολ. Ἦκουσα μετ' ἀνοχῆς καὶ ἀταραξίας αὐτάς, καὶ αὐτὸν θελο σκεφθῆ. Τώρα ἤλθον διὰ τὴν προκειμένην θυσίαν, καὶ πρέπει νὰ τελέσω αὐτήν. Θεράπων, εἰδοποίησε τὸν μὲν νεωκόρον νὰ περικοσμήσῃ τὸν βω-

μόν μὲ μυρσίνας, καὶ τὴν εἰκόνα τῆς Θεᾶς μὲ κρῖνα
καὶ ἀνθοδέσμας· τοὺς δὲ θύτας, χοηφόρους καὶ ἱερεῖς
νὰ εἶναι ἔτοιμοι, καὶ σὺ φέρε πρὸς ἐμὲ τὸν ἀνθόπλε-
κτον στέφανον.

Θερ. Τὰ πάντα εἶναι ἔτοιμα, Δέσποτα. Ἴδου καὶ
ὁ στέφανος.

Πολ. (Λαμβάνει καὶ θέτει αὐτὸν ἐπὶ τῆς κεφα-
λῆς.) Ἄρχεται ἡ τελετὴ τῆς θυσίας. « Σίγα, σίγα
» πᾶς λεῶς ἔστω. » Θῦται λάβετε ἐκ τοῦ κανοῦ τὰς
σφαγίδας, σφάζετε ἐπὶ τοῦ ἀμνίου τὰ ἱερεῖα, ραντί-
σατε μὲ τὸ αἷμα τὸν βωμὸν, διατέμετε αὐτὰ καὶ θέ-
σατε ἐπὶ τῆς θυωρίδος τὰ διὰ τὴν Θεᾶν νενομισμένα,
τὸν δεξιὸν μηρὸν, τοὺς νεφροῦς, τὴν κύστιν καὶ τὰ
πιμελέστερα μέρη· δότε τὰ σπλάγχνα εἰς ἐμὲ ἵνα θε-
ωρήσω αὐτά . . . ἀρίστας, ἀρίστας παρατηρῶ προ-
σβολάς· προσφέρατε τὰ ἱερώσινα εἰς τοὺς ἱερεῖς, καὶ
τὰ ὑπόλοιπα τηρήσατε διὰ τὴν εἰς τὸν οἶκόν μου εὐω-
χίαν. Εἶτα βάλετε τὰς ἐσχάρας ἐπὶ τῆς ἐστίας καὶ
ὠμοθετήσατε, ὅπως τὰ πάντα εἰς δόξαν καὶ τιμὴν
τῆς Θεᾶς καταναλωθῶσιν ὑπὸ τοῦ πυρός· Χοηφόροι,
σπείσατε ἐπὶ τῆς πυρᾶς καὶ πέριξ τοῦ βωμοῦ τὰς
χοάς. Οἱ ἱερεῖς διαμερίσατε τὸν πέλανον, καὶ διανεί-
ματε ἐξ αὐτοῦ καὶ πρὸς τοὺς περιεστῶτας· μετὰ
ταῦτα στραφῆτε πρὸς τὴν Θεάν, καὶ ἀναπέμπετε χα-
μηλῆ τῆ φωνῇ εὐχάς, οἷας καὶ ἐγὼ ἤδη μεγαλοφώ-
νως θέλω ἀποτείνειν εἰς αὐτήν. (Ὁ Πολυφόντης κρα-
τῶν εἰς τὴν δεξιὰν χεῖρα μυρσίνας κλάδον, καὶ ἀνα-
τείνων αὐτὸν πρὸς τὴν Θεάν, ἱκετεύει οὕτως αὐτήν.)
Ὁραιοτάτη τοῦ Οὐρανοῦ καὶ τῆς θαλάσσης κόρη, ἀν-
θρώπων καὶ Θεῶν ἐπίσης πολυμήνηστον λάτρευμα.
Θεὰ φιλομειδῆς, ἐν τῇ γεννήσει τῆς ὁποίας εὐφραν-
θεῖσα καὶ σχιρτήσασα ὑπὸ ἀγαλλιᾶστος καὶ ἡ γῆ, ἐ-

βλάστησε τὸ ἄνθος τῶν ἐρώτων, ἐξ οὗ ἐπωνομάσθης
καὶ σὺ Ῥοδόχρους. Βασίλισσα τῶν τρυφῶν καὶ τῶν
ἀσπασμάτων, ἥτις διὰ τοῦ χαριεστάτου ὑπομειδιάμα-
τός σου, κατενίκησας καὶ τὸ μεγαλοπρεπὲς τῆς Ἥ-
ρας καὶ τὸ σεμνὸν τῆς Ἀθηνᾶς κάλλος, πρόσδεξαι
μετ' εὐμενείας, ἱκετεύω σε, τὴν πολυτελεῆ θυσίαν, ἣν
πρὸς δόξαν καὶ τιμὴν σου ἤδη τελῶ, εἰσάκουσον τὰς
θερμὰς εὐχάς μου. Ἄπαντα τὰ προσφερόμενα, εἶναι
ἐκ τῶν ἐκλεκτοτέρων τῆς νήσου προϊόντων· περιστε-
ραὶ νεογνοὶ, λαγωοὶ καὶ χοιρίδια γαλαθηνά, μυρσίνας
τρυφραὶ, κρῖνα καὶ ῥόδα πρωτοσύλλεκτα, ὠραῖαι καὶ
εὖσομοι ἀνθοδέσμαι καὶ πολύτιμα ἀρώματα. Τοιαύ-
τας διακεκριμένας τιμὰς πρώτην ἴσως φοράν ἀπολαμ-
βάνεις ἐν τῇ χώρᾳ ταύτῃ. Λατρεύεσαι καὶ δοξάζεσαι
σήμερον ὡς εἰς τὴν Κύπρον, τὰ Κύθηρα, τὴν Κνίδον
καὶ τὴν Κόρινθον, ἔνθα τὸ πλῆθος, ἡ ἀβρότης καὶ τὰ
εἶδη τῶν ἡδονῶν, εἶναι τὸ κυριώτερον τῶν κατοίκων
μέλημα, καὶ οἱ ναοὶ σου πληροῦνται ἀενάως ὑπὸ ἱε-
ρείων, θυμιαμάτων καὶ ἐρωτολήπτων, αἰτούντων τὴν
ἀντίληψίν σου. Ταύτην ἤδη καὶ ἐγὼ αἰτῶ ἀπὸ Σέ.
Δὲν ἔχω ἀνάγκην οὔτε τῆς παρουσίας τῶν καλλι-
μόρφων νυμφῶν σου, οὔτε τοῦ χρυσοῦ ἢ ἀνθίνου βέ-
λους τοῦ υἱοῦ σου· ἐξαιτοῦμαι μόνον ν' ἀποστείλης
τὸ ταχύτερον ἓνα τῶν θεραπόντων σου, εἴτε τὸν Ἴ-
μερον, εἴτε τὸν Πόθον, ὅστις νὰ καταδεσπῶσῃ ὑπὲρ
ἐμοῦ τὴν καρδίαν τῆς Ἐναρέτης, καὶ νὰ ἐμπνεύσῃ εἰς
τὴν μητέρα τῆς φιλικώτερα αἰσθήματα, ὅπως προ-
τρέπη καὶ αὐτὴ τὴν κόρην τῆς. Ἐπιθυμῶ νὰ μὴ φανῶ
δυσέρως, καὶ νὰ ὑπάρξῃ ἀμφοτέροθεν ἐκουσιασμός,
πρὸς ἀποφυγὴν παντὸς ἐτέρου δυσαρέστου βήματος.
Πλὴν ἡ ἐπιθυμία ταύτη ἀμοιβαιότης, εἶναι ἔργον τῆς
ἐμετέρας προστασίας καὶ ἐπιδράσεως. Ταύτας λοι-

ΙΑΚΩΒΑΤΕΙΟΣ
ΔΗΜΟΦΩΝΤΗΣ
ΜΟΥΣΕΙΟΝ

πὸν ἐπικαλοῦμαι ἀπὸ Σε χρυσῆ Ἀφρογένεια. Αἱ πολυειδεῖς τρυφαί, αἱ ἐκλεκταὶ ἡδοναὶ καὶ αἱ ἐρωτικά ἐπιθυμίαι, εἶναι ἡ μόνη λατρεία σου, ἄνευ ἐκείνων παύει καὶ αὐτῇ. Ἡ πραγματοποιήσεις λοιπὸν τῶν εὐχῶν μου συντελεῖ καὶ πρὸς τὴν ἰδίαν σου δόξαν, διότι καὶ τὸν πρὸς σέ τῶν ἀνθρώπων σεβασμὸν ἐπιτείνει, καὶ τὴν λατρείαν ἰσχυροποιεῖ, καὶ τὰς θυσίας πληθύνει. Τελευτῶν τὰς ἱκετηρίους εὐχάς μου, Θεὰ τῶν χαρίτων, ἀπομακρύνομαι μὲ τὴν ἐδραϊὰν πεποιθήσιν, ὅτι θέλω ἐντὸς τῆς ἡμέρας ταύτης εἰσακουσθῆ. (Ἀναχωρεῖ μετὰ τῆς ἀκολουθίας του.).

Σ Κ Η Ν Η Θ'.

Ἀρισταγόρας, Πανόπη, Ἐναρέτη, Τροφός.

Ἄρ. Δὲν ἐλανθάσθην λοιπὸν, ὅταν εἶπον ὅτι αἱ ἐνστάσεις τοῦ Προμνήσου, οὐδόλως ἤθελον ἐπιδράσει ἐπὶ τῶν μωρῶν ἀξιώσεων τοῦ υἱοῦ του. Αὐτὸς ἤδη ἐτέλεσε καὶ τὴν ἐφύβριστον θυσίαν, ἂν καὶ ἐξ αὐτῆς ὀλιγώτερον θέλει ὠφελῆθῃ, παρὰ ἐκ τῶν δορυφόρων του.

Ἐν. Οὐδεμίαν πλέον ἐλπίς, ἀφ' ὅσον φαίνεται, ἀπέμεινε, προσφιλές μοι Ἀρισταγόρα, πρὸς τὴν ἡμετέραν σωτηρίαν. Ἄντι ν' ἀποβάλλῃ ὁ αἰσχρὸς αὐτὸς ἀνθρωπος τὰς ἀθεμίτους ἐπιθυμίας του, ἐνισχύεται ἔτι μᾶλλον εἰς αὐτὰς, διότι ἀφοῦ ἀπεφάσισε νὰ ἀσπείρῃ οὕτω δημοσίως καὶ ἐπισήμως πρὸς τοὺς θεοὺς, οὐδεμίαν θέλει λάβει συστολήν νὰ προβῇ καὶ εἰς τὸ ἔσχατον καθ' ἡμῶν τόλμημα. Ἡ ἀποτρόπαιος αὐτοῦ διαγωγή, μᾶς ἀνοίγει εἰς ἕκαστον αὐτῆς βῆμα τὰ ἐν-

δόμυχα τῆς καρδίας του· καίτοι ὑπουλος καὶ κρυφίνους ὡς εἶναι πάντες οἱ ὑποκριταὶ καὶ ἀπατεῶνες, ἀποκαλύπτεται ὅμως πολλάκις καὶ ἀκουσίως του ἐκ τῆς ἀκατασχέτου ὀρμῆς τῶν δυσηνίων παθῶν του. Ἐὰν δὲν ἀνεύρωμεν μέσον τι ἀπαλλαγῆς, θέλομεν ἀφεύκτως θυσιασθῆ ὑπ' αὐτοῦ. Ἀποφρὰς βεβαίως ἦτον ἡ ἡμέρα ἐκείνη, καθ' ἣν διεφημίσθη ἡ ἡμετέρα μνηστεία· ἐξ αὐτῆς χρονολογοῦνται οἱ τρόμοι καὶ οἱ κίνδυνοι. Οἴμοι! ὅποιοι σπαραγμοί! Ἐὰν ἦτο τοῦλάχιστον εἰς τὴν πατρίδα ὁ Ἀντήνωρ, ἠθέλαμεν τρέφει τινὰς ἐλπίδας! Ἀλλὰ τίς οἶδε ἂν εὐτυχίσωμεν νὰ τὸν ἴδωμεν ταχέως! Φεῦ! Δὲν ὑπάρχει θέσις ὀδυνηροτέρα ἀπὸ τὴν ἐρημίαν καὶ τὴν μόνωσιν εἰς ὄντα ἀσθενῆ, ἐπαπειλούμενα κατὰ πᾶσαν στιγμὴν!

Παν. Μὴ δυσθυμῆς, μὴ ἀποθαῤῥύνεσαι φῶς μου. Ἡ προστασία τῶν θεῶν ἐχρημάτισεν ἀείποτε ἡ ἀσφαλέςτερα καὶ δραστηριωτέρα ἐγγύησις τῶν ἀδίκως δυναστευομένων. Ἡμεῖς ἐπεκαλέσθημεν τὴν ἀντίληψίν των, καὶ θέλουν ἐξάπαντος μᾶς ἐλευθερώσει· θέλουν ἀποστείλει ἐγκαίρως τὸν Ἀντήνωρα, ὅστις θέλει μετὰ τοῦ Ἀρισταγόρου τελεσφόρως μᾶς περιφρουρήσει. Ἐπειτα πιστεύω ὅτι καὶ ὁ σεβαστὸς Πρόμνησος, θέλει μέχρι τέλους μείνει θερμὸς καὶ ἀκάματος ἡμῶν ὑπερασπιστής.

Ἄρ. Ὅποια φαινόμενα παράδοξα! Τί νὰ εἶπῃ τις; Ὅταν παρατηρῆ ὅτι ἐξ ἀρίστου πατρὸς βλαστάνει ἄθλιος γόνος, ὡς ἐκ πατρὸς κακίστου ἐξέρχεται χρηστότατος υἱός; Ἡ ὅταν ἀπαντᾷ ἐντὸς πενιχρᾶς καλύβης ἡ εἰς ἰδιωτικὸν βίον γενναῖα καὶ μεγάλα φρονηματικὰ ἐν βῆσι δέσποται τελευτῶν ἀνακτόρων ἢ εἰς ὑψηλὰ θρανία ψυχᾶς ἀγενεῖς καὶ μικροπρεπεῖς; Πῶς θέλει διακρίνει τὴν ἀρετὴν καὶ γνωρίσει τὴν εὐγένειαν τῶν

ΙΑΚΩΒΑΤΕΙΟΣ
ΔΗΜΟΣΙΑΣ ΚΑΤΑΡΤΙΚΗΣ ΣΧΟΛΗΣ ΤΕΛΩΝ ΑΝΑΚΤΩΡΩΝ ἢ εἰς ὑψηλὰ
ΜΟΥΣΕΟΝ ΘΡΑΚΙΑΣ

αἰσθημάτων, ἀφοῦ καὶ τὸ καλὸν καὶ τὸ κακὸν καὶ τὸ αἰσχροὺν καὶ τὸ τίμιον, δύνανται ἀδιαφόρως νὰ ὑπάρξωσι καὶ εἰς τὸν πτωχὸν καὶ εἰς τὸν πλούσιον, ὡς καὶ νὰ προκύψωσιν ἐπίσης ἐξ αἰσίας καὶ ἀπαισίου καταγωγῆς; Δὲν εἶναι λοιπὸν αἴνιγμα δυσδιάλυτον καὶ μυστήριον δυσκατάληπτον ὁ ἄνθρωπος; — Μόνη ἢ ἐπὶ μακρὸν χρόνον μετ' αὐτοῦ διατριβὴ καὶ ἢ ἐν τῇ Ἐξουσίᾳ ἀνοδος, δύνανται ν' ἀναδείξωσιν αὐτὸν οἷος πραγματικῶς εἶναι. Ἄλλως εὐκόλως τις ἀπατάται, ἂν ἐκ προσηνοῦς ἐξωτερικοῦ, ἐξ ἡδίστων λόγων καὶ ἐξ ἐφήμερου συναναστροφῆς φαντασθῆ, ὅτι ἐγνώρισε πλέον καὶ τὸν ἐσωτερικὸν ἄνθρωπον, εἰς ὃν δύναται καὶ τυφλῶς νὰ παραδοθῆ. Εἰς τοιαύτην δεινὴν ἀπάτην ὑπέπεσε δυστυχῶς καὶ ἡ ἡμετέρα πατρίς, ἥτις ἤδη ἀπογεύεται τοὺς πικροὺς καρποὺς τῆς σκαϊότητος καὶ εὐπιστίας της, διότι παρασυρθεῖσα ἐκ τῆς καλῆς καταγωγῆς καὶ τῆς ιδιωτικῆς συμπεριφορᾶς, ἀνηγόρευσε Ἡγεμόνα τὸν Πολυφόντην, βλάστημα νόθον μεγαθύμου πατρός. Ὑπὸ τὴν εὐφράδειαν τῆς γλώσσης, τὴν εὐπροσηγορίαν τοῦ ἠθους, καὶ τὴν φαινομενικὴν γενναιότητα τοῦ χαρακτῆρος, ὑπέκρυπτε ψυχὴν πονηρὰν, φιλάργυρον, ἀκόλαστον, αἰμοχαρῆ, ἀσεβῆ καὶ πρὸς πᾶσαν κακουργίαν ἐπιρρέπῃ καὶ ἀμετάπειστον. Ἡ Ἀρχὴ τὸν ἀπεκάλυψεν εἰς ὅλην αὐτοῦ τὴν γυμνότητα· αἱ μοχθηραὶ καὶ φρικαλεαὶ πράξεις του, διέσχισαν τὸ ἀλλότριον ὕφασμα, ἐξ οὗ ἦτο μετημφισμένοσ. Ἐλπίζω ὅμως εἰς τοὺς Θεοὺς ὅτι ταχέως θέλει φθάσει εἰς τὸ τέρμα τοῦ βίου του. Τὰ θλιβερὰ δάκρυα, ἅτινα ἔχυσαν καὶ χύνουν τόσα ἀθῶα καὶ ἀσθενῆ πλάσματα, θέλει ἀποτίσει διὰ τοῦ ἰδίου του αἵματος. Μὴ ταράττεσθε, γλυκυτάτη μου Ἐναρέτη, οἱ θρήνοι καὶ αἱ ἀγωνίαί σου,

Συνδρομή ἔτησία.

Ἐν μὲν τῇ Κεφαλληνίᾳ δραχμαὶ νέαι (φράγκα) δέκα	10.
Ἐν τῷ λοιπῷ Κράτει	» » » δώδεκα 12.
Ἐν τῷ Ἐξωτερικῷ	» » » δεκαπέντε 15.

Πᾶσα αἴτησις συνδρομῆς, ἀρχομένη πάντοτε ἀπὸ τοῦ μηνὸς Μαρτίου, πρέπει νὰ ᾖ ἐτήσια, νὰ συνοδεύηται μὲ τὸ ἀντίτιμον αὐτῆς, εἴτε εἰς κυκλοφοροῦν χρυτονόμισμα, εἴτε εἰς μέταλλον, καὶ ἡ περιέχουσα αὐτὸ ἐπιστολὴ νὰ ᾖ συστημένη.

Οἱ ἀλλάττοντες διαμονὴν συνδρομηταὶ, παρακαλοῦνται νὰ εἰδοποιῶσι τὴν Διεύθυνσιν.

Συνδρομηταὶ ἐγγράφονται.

Ἐν μὲν τῇ Κεφαλληνίᾳ παρὰ τῷ Ἐκδότῃ τοῦ Αἴνου.
Ἐν δὲ ταῖς λοιπαῖς Ἐπαρχίαις καὶ τῷ Ἐξωτερικῷ παρὰ τοῖς ΚΚ. ἀνταποκριταῖς αὐτοῦ.

Τὰ Τεύχη Α' Β' καὶ Γ' τοῦ Αἴνου ἐξηνητήθησαν, πλὴν μὲντοι συμπληρωθῆ ὁ ἀπαιτούμενος ἀριθμὸς συνδρομητῶν πρὸς κάλυψιν τῆς τυπογραφικῆς δαπάνης, θέλουσιν ἀνατυπωθῆ.

Ἀπὸ τὴν Σκύλλην ἐπέσκαμεν εἰς τὴν Χάρυδιν.

Ὁ τέως διανομὸς τοῦ Ταχυδρομείου καὶ ἐνταυτῷ τοῦ Αἴνου, τοῦ ὁποίου ἦτο καὶ εἰσπράκτωρ, Γεώργιος Παπαεμμανουὴλ ἐκ Μιτυλήνης, κακῶς συμβουλεύμενος, ἐνοσφίσατο ἐκ τῶν εἰσπράξεων τοῦ Αἴνου φράγκα 140, καὶ κρυφθεὶς μετὰ τὴν διανομὴν τοῦ Γ' Τεύχους, ἀπέλθε λαθραίως, ὡς ἐ πληροφορήθημεν, εἰς Ἀθήνας. Ἡ αἰσχρὰ καὶ ἀξιοποιῶν αὐτῆ πράξις, καίτοι δύναται ἔσως ἐν τῷ συγχρόνῳ κόσμῳ, νὰ χρησιμεύσῃ ὡς συστατικὸν παραγωγῆς, οὐκ ἦτοον ἡμεῖς ἀρκοῦμεθα νὰ δημοσιεύσωμεν ἀπλῶς αὐτὴν πρὸς γινῶσιν τῶν ἡμετέρων Ἀνταποκριτῶν καὶ περιφεροῦσιν τοῦ Περιούσιου, ἃ ἐπὶ τὴν μὲν εἶδε τὸ πῶς μισοτιμωρεῖται κατεκρουσθεῖσα, καὶ ὑποκρίσει ὑπὸ τινων δωρεῶν πολεμεῖται.